

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM DALI

**TURİSTİK ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRMESİNDE EKO-
TURİZMİN YAPISAL ANALİZİ VE TÜRKİYE'DE
GELİŞTİRME STRATEJİLERİ
(ÖRNEK BİR UYGULAMA)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

101575

Hazırlayan
İbrahim ÇETİN

Danışman
Yrd.Doç.Dr.Ayhan GÖKDENİZ

Balıkesir 2001

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler EnstitüsüTulum İİL.ÖTL.....

Ana Bilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans/Doktora tezi jürimiz tarafından incelenerek, aday
...İBRAHİM GETİM'İN....., 18.07/2001 tarihinde tez savunma sınavına alınmış ve
yapılan sınav sonucunda sunulan tezinbaşarılı..... olduğuna oy ...birliği... ile karar
verilmiştir.

S. S. S. S.
Yrd. Doç. Dr. AYHAN GSKOENİZ (DANIŞMAN)

ÜYE

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Ender YÖNET

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Pınar BOCAT

ÜYE

ÜYE

ÖZET

Bu çalışmada turizmde doğal kaynakların yeri ve önemi eko-turizm açısından incelenmektedir. Turizm pazarlamasında turistik ürün çeşitliliği meydana getirilerek, doğal kaynakların eko-turizm alanında ne gibi bir değere sahip olduğu vurgulanarak, artan çevre kirliliği ve kitle turizminin olumsuz yönlerine karşılık eko turizmin üstünlükleri ve diğer turizm türlerinden ayırt edilebilir yönleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Eko-turizmin tarihçesi, ortaya çıkış nedenleri, dünyadaki örnekleri incelenerek ne şekilde uygulandığı tespit edilmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu doğal kaynakların eko-turizm için ne ifade ettiği ve mevcut doğal alanlarda nasıl geliştirilebileceği vurgulanmaktadır. Türkiye turizm coğrafyası içinde bazı bölgeler, yöreler ve doğal alanlar baz alınarak eko-turizm uygulamaları ortaya çıkarılmaktadır. Bu çalışmada eko-turizm stratejileri çizilmekte, turistik ürünün çekicilik yönlerini oluşturan konaklama işletmelerinin meydana getirilmesi ile özellikler belirlenmeye çalışılmaktadır. Eko-turizm için çekici alanların tespiti, uygun hedef kitle ve hedef kitleye ulaşmada seyahat acentaları ilişkisi açıklanmaktadır. Eko-turizmi geliştirmede doğayı koruyarak kullanmak tema olarak işlenmekte ve eko-turizmin sosyal çevre boyutuna dikkat çekilmektedir.

Uygulama bölümünde, turistlerin eko-turizme eğilimleri belirlenmekte, bulgular değerlendirilerek konu bütünlüğü ile ilişki kurulmakta ve eko-turizm için öneriler sunulmaktadır.

ABSTRACT

In this study, the place and significance of natural sources in tourism is investigated in terms of eco-tourism. The superiorities and distinguishing features of eco-tourism in respect to other tourism forms have been tried to be determined in return to increasing environment pollution and negative effects of mass tourism by creating variety of tourism products in tourism market and by stressing on the value of natural sources in the field of eco-tourism. The history of eco-tourism, reasons of its coming into existence and its samples in the world have been examined and it has been mentioned how it is used. There has been emphasized what the natural sources of Turkey express for eco-tourism and how it can be developed in existing natural regions. Eco-tourism applications have been brought about by considering some regions, parts and natural fields in Turkish tourism geography as a base. In this study, eco-tourism strategies have been drawn; building accommodation establishments of touristic product attraction and so. Setting the features have been tried to be given. There has been defined attractive regions for eco-tourism, and explained suitable target customer groups and travel agents relations in reaching this customer group. Using the nature by preserving it in developing eco-tourism has been given as the main theme and the social environment dimension of eco-tourism is paid attention.

In the application part of the study, tendencies of tourists to eco-tourism have been defined, and by appraising the finds, by getting relation with subject competence, some proposals in terms of eco-tourism have been made.

ÖNSÖZ

Turizm, birçok ülkenin üzerinde önemle durduğu bir sektör olmuştur. Ekonomik getirisinin yanında sosyal faydaları ile de üstünlüğünü göstermektedir. Ülkelerin turizmden daha fazla fayda sağlaması bir çok etkenin istenilen seviyede olması ile mümkün olmaktadır. Turizmin gelişmesinde en önemli faktör ise o ülkenin sahip olduğu diğer bir çok unsurun yanında sahip olduğu doğal kaynakların zenginliğidir.

Yirminci yüzyılın en önemli turizm türü kitle turizmi olmuştur. Bu sürecin yirmi birinci yüzyılda da devam etmesi muhtemeldir. Ancak, yaşanan çevresel kaygılar bir çok alanda olduğu gibi turizm piyasasında da önemli değişikliklerin meydana gelmesine yol açmaktadır. Günümüz turistinin eğitimi, algıları, beklentileri geçmişteki turistlerinki ile önemli farklılıklar göstermektedir. Dünyada her alanda meydana gelen değişimler turizmde turistlerin, kitle turizminden başka türde gelişen turizm türlerine yönelmelerine neden olmaktadır. Özellikle doğaya dayalı aktiviteler en çok tercih edilenler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan gelecekte turizm doğaya dayalı, sosyal yapıya önem veren yönleri doğru yönelme ihtimali göstermektedir. Dünyanın tek bir ülke olma özelliği göstermesinin ve globalleşmesinin turizm hareketlerinde etkili olduğunu görmek olağan olmaktadır.

Turistik ürün çeşitlenmesinde eko-turizmin hem doğal kaynakların korunması hem de kullanılmasında çok önemli olduğu varsayımından hareketle, Türkiye'nin ihtiyacı olan turistik ürün çeşitlenmesinde önemli bir yere sahip olan doğal kaynakların iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin eko-turizm potansiyeli üzerine çeşitli yaklaşımlar gösterilmeye çalışılmıştır. Turizmin sürdürülebilir olması ve Türkiye'nin turistik ürün çeşitliliğini zenginleştirmede doğal kaynakların önemli potansiyele sahip olduğu açıktır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan, kıymetli görüş ve değerlendirmeleriyle yardımcı olan tez danışmanım Sayın Yrd.Doç.Dr.Ayhan GÖKDENİZ'e teşekkürlerimi sunarım.

BALIKESİR 2001

İbrahim ÇETİN

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

1.TURİSTİK ÜRÜN KAVRAMI VE TURİZMDE ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME

1.1.TURİSTİK ÜRÜNÜN TANIMI	4
1.2.TURİSTİK ÜRÜNÜ OLUŞTURAN FAKTÖRLER	6
1.2.1.Gidilecek Yörenin Çekicilik Yönleri	6
1.2.2.Turizm İşletmelerinin Varlığı	7
1.2.3.Turistik Yörenin Ulaşılabilirliği	9
1.2.4.Gidilecek Yörenin İmajı	11
1.3.TURİSTİK ÜRÜNÜN ÖZELLİKLERİ	12
1.4.TURİSTİK ÜRÜNÜN SINIFLANDIRILMASI	14
1.4.1.Seyahat İçin Seçilen Zamana Göre Sınıflandırma	15
1.4.2.Konaklama Süresine Göre Sınıflandırma	16
1.4.3.Turizmin Sosyolojik Niteliğine Göre Sınıflandırma	17
1.4.4.Turizm Olayına Katılanların Sayısına Göre Sınıflandırma	18
1.4.5.Turistin Geldiği Yöreye Göre Sınıflandırma	19
1.4.6.Turizmin Amacına Göre Sınıflandırma	20
1.5.TURİZMDE ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME	23

II.BÖLÜM

2.TURİZM ÇEŞİTLERİNDEN EKO-TURİZMİN YAPISAL ANALİZİ VE TÜRKİYE'DE GELİŞTİRME STRATEJİLERİ

2.1.EKO-TURİZMİN YAPISAL ANALİZİ	26
----------------------------------	----

2.1.1.Eko-Turizmin Tanımı ve Diğer Turizm Çeşitlerinden Ayırt Edilebilir Özellikleri	27
2.1.2.Eko-Turizmin Ortaya Çıkış Nedenleri	30
2.1.3.Eko-Turizmin Kapsamı ve Amacı	35
2.1.4.Eko-Turizmin Özellikleri	38
2.1.5.Eko-Turizmin Sosyal Çevre ile İlişkisi	42
2.1.6.ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri	46
2.2.EKO-TURİSTİN TANIMI	51
2.2.1.Eko-Turistin Özellikleri	53
2.2.2.Eko-Turist Motivasyonları	58
2.3.DÜNYADA EKO-TURİZM ÖRNEKLERİ	61
2.3.1.Seyahat İşletmelerinin Eko-Turizmdeki Etkinliği	64
2.4.TÜRKİYE'DE EKO-TURİZM ÖRNEKLERİ	68
2.4.1.Milli Parklar	71
2.4.2.Eko-Turist Çeken Doğal Parkur ve Yörelere	77
2.4.2.1.Köprülü Kanyon	79
2.4.2.2.Çoruh Nehri	81
2.4.2.3.Şirince	82
2.4.2.4.Yalova Karaca Arboretumu	83
2.4.2.5.Eko-Turizme Yönelik Faaliyet Gösteren Turistik İşletmeler (Naturland)	84
2.5.TÜRKİYE'DE EKO-TURİZMİ GELİŞTİRME STRATEJİLERİ	85
2.5.1.Seyahat İşletmelerinin Paket Programlarında Konuya Daha Fazla Yer Vermeleri	85
2.5.2.Eko-Turizmde Hedef Kitle Seçimi	87
2.5.3.Doğal Çevreye Daha Duyarlı Turist Profiline Ön Plana Çıkartılması	89
2.5.4.Eko-Turizme Yönelik Türkiye'nin Doğal Çekiciliklerin Belirlenmesi ve Kullanım Serbestliğinin Tanınması	91
2.5.5.Eko-Turizme Uygun Konaklama Arz Kapasitesinin Geliştirilmesi	93

III.BÖLÜM

3.AKDENİZ BÖLGESİ'NE GELEN TURİSTLERİN EKO-TURİZME EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİ İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI	95
3.2.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	96
3.3.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	97
3.4.ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	98
3.5.SONUÇ VE ÖNERİLER	114
EKLER	118
KAYNAKÇA	129

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 2.1: Çevresel Sorunlar ve Eko-Turizmin Ortaya Çıkışı

Tablo 2.2: ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi Elemanları

Tablo 2.3: Eko Turist Profili

Tablo 2.4: Tur Operatörlerinin Eko Turizm Amaçlı Doğa Etkinlikleri

Tablo 2.5: Milli Parklar, Kaynak Değeri ve 1999 Yılı Ziyaretçi Sayıları

Şekil 2.1: Turizmde Genel Dağıtım Sistemi

GİRİŞ

Turizmin gelişme trendleri içinde önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Turizmi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra teknolojik, ekonomik, sosyal ve hukuksal alanda meydana gelen değişimlerle büyük bir gelişme göstermiştir. Gelecekte de bu gelişmenin giderek artacağı muhakkaktır.

Ülkelerin turizmden daha fazla fayda sağlaması, turizm kaynaklarına sahip çıkması ve bunları kuvvetli imajla turizm piyasasına sunmasından geçmektedir. Tek tip turizm anlayışının bazı olumsuzluklarının olduğu da muhakkaktır. Turizmin farklı tip ve özellikteki ürünlere sahip olması ülkelerin turizm imajını daha da güçlendirmektedir. Turistik ürün çeşitlendirmesi yaparak turizmin belli alanlarda yoğunlaşmasının önüne geçilebilmekte, zaman olarak sadece yaz aylarında gerçekleşen özellikte olmasından arındırılarak yılın değişik zamanlarında da gerçekleştirilmesi sağlanabilmektedir. Yine turistik ürün çeşitlendirmesi ile gelir dağılımı ve bölgelerarası dengesizliklerin ortadan kaldırılmasında sağladığı rol çok önemli olarak ortaya çıkmakta ve atıl durumda bulunan kaynakların değerlendirilmesi ile de önemli bir kaynak sağlayabilmektedir.

Turizm doğal çevre unsurlarına bağlı olarak gelişmektedir. Bu doğal kaynaklar denizler, göller, ormanlar, sulak alanlar, bitki örtüsü vb. olarak ifade edilebilir. Kitle turizminin gelişmesi ile turizmin meydana geldiği alan ve kaynaklar üzerinde önemli tahribatlar da ortaya çıkmaktadır. Özellikle kitle turizminin çevreye yaptığı tahribat büyük boyutlara ulaşabilmektedir. Kıyılar bozulmakta, çarpık kentleşme şeklinde görüntü kirliliği, hava, su ve toprak kalitesinde önemli zararlar meydana gelmektedir. Turizm ve doğal kaynaklar üzerindeki bu negatif ilişki bazı hallerde doğal kaynakların kirlenmesine neden olmaktadır. Doğal kaynakların ortadan kalkması turizmin geleceğini tehdit etmektedir. Turizmin sürdürülebilir olmasını gerçekleştirmek için bu kaynakların korunması gerekmektedir. Turizm kaynaklarının değerlendirilmesi ve korunmasında ve turizmin sürdürülebilir nitelik kazanmasında eko-turizm türünün geliştirilmesi öne çıkmaktadır.

Dünya turizm talebine bakıldığında artan çevresel kaygılar ve kitle turizminin doğal çevre üzerine yaptığı tahribata tepki olarak, doğaya dayalı turizm türlerinin daha çok rağbet gördüğü anlaşılmaktadır. Çünkü, turist doğal çevreye zarar verilmesini çok şiddetli olarak reddetmektedir. İnsanlar doğayı korumak için çeşitli örgüt çatıları altında doğanın korunması ortak amaçları doğrultusunda birleşmektedirler. 1992 yılında yapılan Uluslararası Çevre Konferansı turizm ve sürekli kalkınma için doğal kaynakların korunmasını belge niteliğine dökmüştür.

Dünyanın her tarafında doğal çevre kaynaklarına yönelik bir tahribat mevcuttur. Eko-turizmin geliştirilmesinde bu kaynakları koruyan ülkeler kazançlı çıkmaktadır. Türkiye sahip olduğu doğal kaynaklar bakımından önemli bir yerdedir. Doğası, turistlere eşsiz imkanlar sunmaktadır. Türkiye'nin bitki örtüsü, doğal güzellikleri, kıyıları, iklimi bir çok ülkeden daha zengin durumdadır. Ayrıca, Dünya Turizm Örgütü'nün üzerinde fikir birliğine vardığı "ülkelerin kültürlerinin korunması" hususunda Türkiye iyi bir potansiyel taşımaktadır. Sosyal ve kültürel yapı açısından Türkiye bir çok ülke kültüründen farklı özellik taşımaktadır. Bu durum turistler için merak konusu olmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'nin eko-turizm kaynaklarının değerlendirilmesi, turizmin sürdürülebilir olması için doğal kaynakların korunması, eko-turizme uygun stratejiler geliştirerek Türkiye'nin eko-turizmden daha fazla gelir elde etmesi ve dünya turizminden daha fazla fayda sağlama imkanlarının gösterilmesi amacıyla yapılmıştır.

Bu amaçla hazırlanan tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır;

Birinci bölümde; turistik ürün çeşitlendirme üzerinde durulmuştur. Turistik ürün ve imaj kavramları açıklanmış, turistik ürünü oluşturan faktörler incelenmiştir. Ayrıca, bu bölümde turizmin sınıflandırılması ve turizm çeşitleri açıklanmıştır.

İkinci bölümde turizm çeşitlerinden eko-turizmin yapısal analizi ve Türkiye'de geliştirme stratejilerine açıklık getirilmiştir. Eko-turizm kavramı ve diğer turizm çeşitlerin farkı ortaya dökülmüş, eko-turizmin gelişmesinde doğal çevre kaynaklarının rolü ve "turizm-doğal çevre-eko-turizm" ilişkisi detaylı olarak açıklanmıştır. Eko-turizmin özellikleri ile dünyadaki örneklerine yer verilerek

Türkiye'nin eko-turizm kaynak potansiyeli ve bunların ne şekilde geliştirilebileceği çok yönlü olarak ifade edilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise eko-turistlerin eko-turizme eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla Akdeniz Bölgesi'nde yapılan alan çalışması yapılarak bulgular elde edilmiş ve bu bulguların değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu uygulama sonucunda, çalışmanın diğer bölümleriyle de bütünlük sağlanarak eko-turizmin geliştirilmesi için öneriler sunulmuştur.

I.BÖLÜM

1.TURİSTİK ÜRÜN KAVRAMI VE TURİZMDE ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME

1.1.TURİSTİK ÜRÜNÜN TANIMI

Turizm hizmet sektörü içerisinde yer almaktadır. Bundan dolayı ürünün niteliği bir çok üründen değişik bir durum arzeder. Turistik ürün ile ilgili olarak birbirine yakın bir çok tanımlama yapılmaktadır.

Turistik ürün, “turistin seyahati boyunca yararlandığı konaklama, yeme-içme, ulaştırma, eğlence ve diğer bir çok servislerin bileşimidir” şeklinde ifade edilmektedir.¹

Turistik ürünün bir başka tanımı ise şu şekilde yapılmaktadır: Turistik ürün; turistin seyahat ve geçici konaklamasından doğan ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olan mal, hizmet veya mallar ve hizmetler karışımı ya da her ikisinin birden karışımından oluşan tüm kapasitedir.²

Turistik ürün bir çok hizmetin birleşmesiyle oluşmaktadır. Değişik nitelikteki unsurlar bir araya gelerek turistik ürünü oluştururlar. Turistik ürünün karmaşık bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Açıkça görülmektedir ki turist, bir çok unsurdan meydana gelen bileşik bir ürün tüketmektedir. Konaklama işletmeleri, seyahat işletmeleri ve yeme içme ünitelerinin faaliyetleri, turistik ürüne bileşik bir özellik katmaktadırlar. Bir turist çoğu zaman bu bileşik ürünü tüketir.

Hacıoğlu'na göre, turizmde ürün iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, bir ülke veya bir yörenin sahip olduğu tüm doğal, tarihi ve turistik kaynakların oluşturduğu turistik ürün, bir diğeri ise tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan yani paket turu oluşturan turistik hizmetlerin tümü³ şeklindedir.

¹ Saime Oral, (1988), **Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım-Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi**, (İzmir: İstiklal Matbaası), s.96.

² Öcal Usta, (1988), **Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım**, (İstanbul: Sümbül Basımevi), s.166.

³ Necdet Hacıoğlu, (1991), **Turizm Pazarlaması**, (Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi), 2.Baskı, s.39.

Turistik ürünün karma bir yapı arzemesi ve çeşitli özellikler göstermesi, bu özelliklerin birbiri ile olan uyumunu gerektirmektedir. Turistik ürün bileşik bir ürün olduğundan dolayı, bu ürünü üreten diğer bütün üreticiler mükemmel olsalar bile, bu üretimde bir tek üreticinin hatalı olması toplam ürünün kalitesini düşürmektedir. Ziyaret edilen bir bölgenin konaklama yönünden yetersizliği, diğer ünitelerin güzelliğinin görülmesini engellemektedir. Bu bakımdan turistik ürün, bir çok ihtiyaç gereksiniminin birbirini tamamlamasıyla oluşmaktadır. Doğal çekiciliği olan bir bölgeden yararlanma, buraya olan ulaşım ve orada bulunan konaklama işletmelerinin kendi alanlarında sunduğu ürünlerin bileşimi sonucunda turistik bir ürün olarak turiste sunulmakla mümkün olmaktadır.

Turistik ürünün bileşik bir özellik göstermesinden dolayı kendisine bileşik özelliği katan hizmet ile faaliyetlerin özelliklerini şu şekilde görmek mümkündür;⁴

-Konaklama yerleriyle ilgili hizmet ve faaliyetler: Turistlerin konaklama ihtiyacına yönelik hizmetlerin verilmesi, alt yapının gelişmiş olması, yerel yönetimler ve kamu yönetimlerinin gerekli çalışmaları yapması şeklinde olmaktadır.

-Yeme-içme ile ilgili hizmet ve faaliyetler: Turistlerin yeme-içme ihtiyacını karşılayacak tarım ve gıda endüstrisi ile ilgili faaliyetlerdir.

-Ürünlerin kaynak yerlerinden alınmaları ve işlenmeleri ile ilgili hizmet ve faaliyetler: Turistlerin hediyelik eşya, giyim vb. ürünlere olan talepleri sonucu oluşan işlemlerdir.

-Boş zamanlarını değerlendirmeleri ile oluşan hizmet ve faaliyetler: Bu hizmet ve faaliyetler turizm için çok önemli olmakla birlikte, bu durumları itibariyle turistik ürün açısından tek başına pek önemi yoktur. Bu hizmet ve faaliyetler, doğal güzelliği olan bir yer, deniz, orman, tarihi ve kültürel zenginliğin birleşmesiyle turistler için bir çekim oluşturmaktadır. Hizmet ve faaliyetler tek başına doğal çekicilikler ve kültürel çekicilik olmadan bir anlam ifade etmemektedir. Yeterli hizmet ve faaliyetlerle tamamlanmamış doğal güzelliğin ve değerlendirilmemiş kültürel çekiciliğin turistik ürün açısından fazla bir önemi de yoktur.⁵ Bu bakımdan turistik ürünün nihai kullanıcının tüketimine uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

⁴ Usta, **Ön.ver.**, s.166.

⁵ Aynı, s.166.

1.2.TURİSTİK ÜRÜNÜ OLUŞTURAN FAKTÖRLER

Turistik ürün, birden fazla faktörün biraraya gelmesiyle oluşmaktadır. Turistlerin seyahat kararlarını verebilmeleri için önemli gördükleri kriterlerin tatmin edici boyutta karşılanmasını gerekir. Bu kriterler turistik ürünün turistler tarafından tüketilmesinde son derece önemlidir. Turistik ürünü oluşturan faktörleri şu şekilde görmek mümkündür;⁶

-Turistlerin seyahat bölgesine gitmeden önce hayalinde canlandırdığı şeyler de dahil olmak üzere gittiği yerin çekici tarafları,

-Turistlerin seyahatini geçirdiği yerdeki konaklama, yeme-içme, eğlence ve dinlenme yerleri olanakları,

-Turist tatil bölgesinin ulaşılabilir olmasını tercih etmektedir. Bu ulaşılabilirlik turistin devamlı olarak ikamet ettiği yere olan zaman ve mesafe bakımından yakınlığını ifade eder.

-Turistik ürünü oluşturan çekicilik, konaklama ve yeme-içme ile diğer eğlenme ve dinlenme üniteleri ile turistik ürünün ulaşılabilir olmasının yanında gidilen bölgenin imajı da önemlidir.

Bileşik bir ürün olan turistik ürünü kullanan turistler yukarıdaki unsurları dikkate alarak bir bölgeye seyahat edip etmeyeceklerine karar verirler. Turistik ürünü oluşturan bu faktörler çekicilik, hizmet üniteleri, ulaşılabilirlik ve gidilecek bölgenin imajı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörleri daha geniş olarak incelemek mümkündür.

1.2.1.Gidilecek Yörenin Çekicilik Yönleri

Bir ülkenin veya bölgenin doğal varlıkları, kültürel ve tarihi değerleri, sanatsal varlıkları ve değerleri bu yeri diğer yerlere göre üstün kılan özelliklerini oluşturur. Dolayısı ile bir çekicilik oluşmasını sağlar.

⁶ Oral; Ön.ver., s.98.

Çekicilik, turistin çeşitli amaçlar için gidebileceği bir çok yer içerisinde bir yeri diğer yerlere tercih etmesini sağlayan unsurlardan kaynaklanır ve bu çekicilik iki türde ortaya çıkmaktadır; yer çekiciliği ve olay çekiciliği.⁷ Turistler mevcut alternatifler içerisinde beklentilerinin en üst düzeyde karşılanabileceği yere gitmek ister. Bu beklentilerine en iyi cevap veren yer gideceği yer olacaktır. Yer çekiciliği ya da olay çekiciliğinden birisi veya her ikisi de turist için önemli olmaktadır.

Yer çekiciliği, turistlerin oraya gitmesi için temel bir neden olabilir. Asıl amaç o yere gitmek ve doğal güzelliği, etkileyici bir atmosferi olan o yeri görmektir. Çekicilik faktörü yöresel olduğu gibi ulusal ve dünya genelinde bir özellik gösterebilir.⁸ Efes'te Meryemana evi, doğayı seven turistler için Trabzon-Uzungöl, Ayder Yaylası, Niagara Şelalesi, İsviçre Alpleri yer çekiciliği için iyi birer örnek oluşturur.

Olay çekiciliğinde ise turistlerin bir yere gitmesinde, o yerde yapılan etkinlikler ön plana çıkmaktadır. Bu etkinlikler çeşitli fuar, sergi, panayır ve gösteriler olabilmektedir. Olimpiyat oyunları geçmişten günümüze kadar olan süreçte turistik amaçlarla yapılan seyahatlerde olay çekiciliğine güzel bir örnektir. 2000'li yıllar için olay çekiciliğine en büyük örneklerden biri de Avrupa ve Dünya kupaları futbol müsabakalarıdır.

Turistik ürünü oluşturan faktörlerden çekicilik bu faktörlerin en etkilisidir. Potansiyel turistler, seyahate karar verirken gideceği yerin kendisinde bir ilgi uyandırmasını bekler. Turizm olayının gerçekleşmesi boş zaman, para ve isteğe bağlıdır. İstek ise çekicilik sayesinde oluşan ilgi ile oluşmaktadır ve neticede turizm olayı gerçekleşir.

1.2.2.Turizm İşletmelerinin Varlığı

Turistik talebe cevap verebilecek arz kaynaklarının olması talebin devamlı olması sonucunu getirmektedir. Turizm sektöründe konaklama, yeme-içme, eğlence ve dinlenme, tamamlayıcı üniteler denilen alışveriş mekanları turizmin arz kaynaklarını oluşturmaktadır. Turist, gittiği yerdeki konaklama işletmesinde kalırken

⁷ Aynı, s.98.

⁸ Hacıoğlu, Ön.ver., s.41.

yeme-içme ihtiyacını ve eğlence ihtiyacını da ya burada ya da buraya yakın olan çevreden karşılamaktadır. Alış-veriş yapmak turistlerin ilgi gösterdiği bir faaliyettir. Bu talebe yönelik işletmelerin varlığı, diğer esas ünitelerden konaklama yeme-içme ve eğlence-dinlenme ünitelerini tamamlayıcı bir rol oynamaktadır.

Bir bölgede turizm pazarlaması yönünden turizm işletmelerinin varlığı ve sunulan hizmet olanakları doğrudan bir turist akımı oluşturmayabilir. Fakat, bu hizmetlerin yokluğu veya sunduğu imkanlar turistlerin çekicilik ve ayrıcalık aramalarını önleyebilmektedir.⁹ Bir yöreye gelen turistin kısa zaman içerisinde o bölgeyi tanınması mümkün olmayabilir. Tatil amaçlı gelen turistlerin kısa zaman içinde geldikleri iş ortamının stresinden kurtulmaları ve kendilerini fiziken ve ruhen yenilemeleri mümkün olmayabilir. Fakat, turizm işletmeleri ve imkanları sayesinde tatil süreleri hem artmakta ve hem de tatilden haz almaktadırlar. Turizm işletmeleri ve imkanları, çekiciliklerin tamamlanmasını sağlar.¹⁰

Çok çeşitli beklenti ve ilgi alanlarına sahip turistlere hitap edebilmek, onların tatminini sağlamak değişik hizmet etkinliklerinin çeşitli imkanlarla birleştirilmesiyle oluşmaktadır. Bir bölgede tarihi ve kültürel değerlere ilgi duyarak gelen turist, turistik işletmelerin sunduğu hizmet ve imkanlarla tatilinden daha yüksek düzeyde tatmin olmaktadır. Gündüzleri tatil ve çekicilik özelliği yüksek tarihi ve doğal yerleri ziyaret ederken, akşamları işletmelerin sunduğu hizmet ve imkanlarla rahatlamaktadır. Özellikle tatil köylerinin sunmakta olduğu hizmet ve imkanlar çok çeşitlilik göstermektedir. Turistlerin bir çoğu, çekicilik özelliği olan bir yöreye giderken, işletmelerin sunduğu imkanları göz önünde bulundurmaktadır. Tatil köyleri, rekreasyon ve animasyon faaliyetleri çeşitleri yönünden turistlere seçenekler sunmaktadır. Turistler doğal çevre kaynaklarına veya farklı alanlarda yapılan rekreasyon faaliyetleri sonucunda işletmelerdeki kalış sürelerini uzatabilmektedirler.¹¹

⁹ Oral, **Ön.ver.**, s.99.

¹⁰ Aynı, s.99.

¹¹ Necdet Hacıoğlu, Ayhan Gökdeniz, (1998), **Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi**, (Balıkesir), s.56.

Bir yöreye turistin gelebilmesi için çekicilik doğrudan etki yaptığı gibi, turizm işletmelerinin varlığı da gelen turistin turistik üründen daha tatmin edici düzeyde yararlanmasına imkan sağlamaktadır. Türkiye'nin turistik işletmelerinin yeni ve çok çeşitli hizmetler sunması turistik ürününün kuvvetli olmasını sağlamaktadır. Akdeniz Bölgesi'nde en genç konaklama işletmeleri Türkiye'de bulunmaktadır.

Seyahat işletmelerinin varlığı turizm ulaştırmasının temel özelliklerindedir. Bu amaçla faaliyet gösteren çeşitli işletmeler turizmin gelişmesine katkıda bulunur. Bir turistik yöredeki kiralık araba hizmeti sunan işletmelerin varlığı turistlerin bu yöndeki ihtiyacına cevap verecek ve tatmin sağlayacaktır.

“Turistik işletmeler doğrudan turist akımı yaratmaktadırlar. Fakat olay ve yer çekiciliği olan yerlerde turizm hizmet işletmeleri yoksa turistik üründe oluşmamaktadır”¹² Turizm işletmelerinin varlığı turistik ürünün oluşmasını pozitif yönde etkilemektedir. Bir bölgede çekicilik olsa bile turizm işletmeleri olmadan turistik ürün oluşmayabilmektedir.

1.2.3. Turistik Yörenin Ulaşılabilirliği

Turistler için zaman çok önemlidir. Gidilecek mesafenin uzak olması turistlerin seyahat kararını olumsuz yönde etkilemektedir. Zamanı çok sınırlı olan turist, turistik çekiciliği olan merkeze en kısa zamanda ulaşmak ister. Yolculukta boşa zaman kaybetmek istemez. Turistik ürünleri değerlendirirken aynı değerlere sahip ürünlerden kendisine daha yakın ve kolay ulaşılabilir olanı tercih etmektedir.

Turistik ürün için ulaşılabilirlik, “fiziki mesafe, zaman ve ulaşım masrafları ile ölçülür ve değerlendirilir. Bir turistik ürünün ulaşılabilirliği onun kolay ve ekonomik oluşuna bağlıdır. Yoğun nüfuslu yerleşim merkezlerine yakın yerler, ulaşımı en kolay ve en çok turist çeken yerlerdir.”¹³

Oral'a göre ulaşılabilirlik, ilgi duyulan yerlere ulaşımı ifade etmektedir ve ulaşılabilirlik, en iyi şekilde gidilecek yerin fiziksel uzaklığından ziyade oraya ulaşmak için harcanan zaman ve masrafların toplamı olarak yorumlanmaktadır.¹⁴

¹² Hacıoğlu, Ö.n.ver., s.41.

¹³ Aynı, s.42.

¹⁴ Oral, Ö.n.ver., s.99.

Teknolojik gelişmeler sonucunda ulaşımda meydana gelen yenilikler turistik ürünün uzaklık sorununu önemli ölçüde hafifletmiştir. 2000’li yıllarda turizm taşımacılığında ağırlıklı olarak uçakların kullanıldığı görülmektedir. Charter taşımacılığı ile yapılan seyahatlerde yoğunlaşma görülmektedir. Turistik ürüne olan ulaşılabilirlik birkaç saatlik bir uçuş sonucunda gerçekleşmektedir. Burada ulaşılabilirlik yapılan masraflar yönünden de değerlendirilebilir. Fazla zamanı olan turist aynı ücretteki iki çekim merkezinden yakın olanını diğerine tercih edebilmektedir. Örneğin, Avrupalı bir turistin Amerika yerine İspanya’yı tercih etmesi gibi.

Dünya turizm pazarında birbirine benzer ürünler sunan bir çok ülke vardır. Türkiye’nin içinde bulunduğu Akdeniz havzasında özellikle İspanya, İtalya, Yunanistan ve Tunus’un sunmuş olduğu turistik ürünler birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Uluslararası turizm hareketlerine bakıldığında yer değiştirmelerde aşağıdaki ilişkinin olduğu görülür. Turizm hareketlerindeki bu ilişki şu şekilde ortaya çıkmaktadır:¹⁵

Gelişmiş ülkelerden	→ Gelişmekte olan ülkelere,
Amerika’dan	→ Avrupa’ya,
Kuzey ve Batı Avrupa’dan	→ Akdeniz Bölgesi’ne,
Orta Avrupa’dan	→ Asya Pasifik Bölgesi’ne,
Sanayi Bölgelerinden	→ Deniz kıyılarına, şeklindedir.

İspanya, İtalya ve Yunanistan’a olan turizm hareketinde yakınlık önemli bir etken olmaktadır. Orijin ülkelere olan uzaklık hava alanı ve yol gibi alt yapı eksikliği ile birleşince turistik ürünün pazarlaması güçleşmektedir. Çünkü, turistik ürünün pazarlanmasında ulaşılabilirliğin mesafe açısından yakın, zaman olarak daha kısa süreli ve satın alınabilirliği bakımından da daha düşük maliyetli olması pazarlamadaki başarıyı artırmaktadır.¹⁶

¹⁵ Ayhan Gökdeniz, (1994), “Dünya’daki (Özellikle Avrupa’daki) Yapısal Değişikliklerin Uluslar arası Turizm Hareketlerine Yansımaları ve Türkiye”, Türkiye Kalkınma Bankası, **Turizm Yıllığı**, s.114.

¹⁶ Dündar Denizer,(1992), **Turizm Pazarlaması**, (Ankara, Yıldız Matbaacılık Sanayi), s.67.

1.2.4. Gidilecek Yörenin İmajı

Dünya Turizm Örgütü (WTO) bir ülkenin imajını, değişik alanlardaki çeşitli unsurların karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan, duygusal ve rasyonel görünümünün oluşturduğu bir bütün olarak ifade etmekte ve bir ülkenin imajının oluşmasında o ülke hakkında edinilen bilgiler ve bizzat yaşanan tecrübelerin yanısıra bu ülkenin adı duyulduğunda kendiliğinden akla gelen, önceden mevcut bazı motivasyonların önem taşıdığını belirtmektedir. Kanada'nın imajı için akağaç yaprağı, İrlanda'nın yoncası, Avustralya'nın kangurusu, Lübnan'ın sedir ağacı gibi.¹⁷

Turistik imaj, turizm talebi üzerinde bırakmış olduğu etkiyi ifade eder. Turistler, seyahatlerine karar vermeden önce gidecekleri yer hakkında detaylı bilgi edinmek isterler. Gidecekleri turistik yöre, turistlerin istek ve beklentilerini karşılayabilecek nitelikte olmalıdır. Bölgeyi ziyaret edenlerin yöre hakkındaki düşünceleri, basın-yayın kuruluşlarının verdiği bilgiler imajın oluşmasına katkıda bulunur. Turistik yöre aynı zamanda turistik bir üründür. Kapadokya, Nemrut, Efes tarihsel bir etki uyandırmakla tarih ve kültür imajını oluştururken, Marmaris, Kemer gibi yöreler eğlence ve dinlenme imajını taşımaktadır. Karadeniz Bölgesi ise tamamen doğal çevreyi anımsatmaktadır.

İhtiyaç ve beklentilerin çok çeşitli olması turistik ürünlerin çok çeşitli özelliklere sahip olmasını gerektirir. Merak, dinlenme, eğlence, kültür, taklit, kişilik geliştirme ve farklılık arama gibi nedenlerle seyahat eden insanlar bu özelliklerine hitap eden turistik ürünleri satın alırlar. Bir turistik yöre "tabiat güzelliği ve dinlendirici", bir diğeri "eğlence" şeklinde bir imajla turizm pazarına girebilmektedir.¹⁸ Kapadokya bölgesi, tarihi bakımından bir imaj taşımakta iken, Karadeniz Bölgesi doğal güzellikleri ve ormanları ile turizm piyasasında söz sahibidir.

¹⁷ Hacıoğlu, Ö.n.ver. s.49.

¹⁸ Gülçin Tanur Buluç, (1997), Turistik Ürün Pazarlama Politikası ve Planlaması ve Bir Pazarlama Stratejisi Olarak Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, *Anatolia Dergisi*, sayı 1-2, s.14.

Turistik imajın hedefi potansiyel turisti çekmek ve onların gittikleri yöredeki turizm imkanlarından daha fazla yararlanmasını sağlayarak harcamalarını artırmaktır.¹⁹

Turistik imajın en önemli özellikleri şunlardır:²⁰

-Turistik imaj gidilecek turistik yöre hakkında bir fikir verebilecek nitelikte olmalıdır. Ulaşım, konaklama, yeme-içme, rekreasyon imkanları, iklim ve turistik donanım hakkında bir fikir vermelidir.

-Turistik yöre hakkında reklam ve propaganda ile işlenen imaj gerçeklere uygun olmalı, eski ve modern tarihi, örf ve adetlerini yansıtan uyumlu bir nitelik arzetmelidir.

-Turistik imaj turistleri olumsuz etkileyecek nitelikte olmamalıdır. Yörenin fakirlik ve tembellik yönünü gösterecek nitelikte olmamalıdır. Çünkü, turistler bu durumdan rahatsızlık duymaktadırlar.

-Turistik yörenin imajı sunduğu ürüne uygun nitelikte olmalıdır. Doğa kaynaklı ürün sunuluyorsa “doğa” imajı sunulmalıdır.

-İmaj, nedenleri ile birlikte belirlenmelidir. En güzel kıyı ve manzaranın neden bizde olduğu iyi şekilde açıklanmalıdır.

1.3.TURİSTİK ÜRÜNÜN ÖZELLİKLERİ

Turizmin hizmet sektörü içinde yer alması turistik ürünün özelliklerinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Turizm olayı bir hizmet bütünlüğünü gerektirir. Turistik ürünün özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür;

-Turistik ürün, üretildiği yerde tüketilmek zorunluluğu taşır. Turizmde turistik ürünü talep edenler, turistik mal ve hizmetin üretildiği yere gitmek zorundadırlar. Bunun için de, ulaşım, konaklama ve yeme-içme imkanlarından faydalanılır.

¹⁹ Usta, Ön.ver., s.176.

²⁰ Buluç, Ön.ver. s.14.

-Turistik ürün karışık bir ürün niteliği gösterir. Bir çok unsur bir araya gelerek bileşik bir ürün oluşturur. Bu hizmetler konaklama, ulaştırma, yeme-içme, rehberlik hizmetleri, eğlence gibi farklı birimlerin sunduğu hizmetlerdir. Turist evinden hareket edip evine dönünceye kadar bu birimlerin hizmetlerini satın alır ve faydalanır. Bu hizmet zincirinde her hangi bir halkada meydana gelen tatminsizlik turistik üründen alınan hazzı olumsuz etkilemektedir.

-Turistik ürün stok edilemez. Oysa diğer üretim alanlarına bakıldığında ekonomik şartlara göre endüstri stok üretimine yönelik olarak çalışabilir ve mamul stoku yapılır. Turistik ürünün biriktirilerek daha sonra kullanılması söz konusu değildir. Turistik ürün zamanında, günü gününe satılmak zorundadır. Bir önceki yıl satışa hazır olduğu halde boş kalmış odaların bir sonraki yıl aynı dönemde iki misli fazla satılma olasılığı yoktur. Boş kalan uçak koltuğu bir kayıptır.

-Bir turizm bölgesi bir görüntü, manzara satabilir. Bir otel sakinlik eğlence veya güler yüz satabilir.

-Turistik ürünler somut bir özellik taşımadığı için subjektif değerlendirmeler daha fazladır. Birbirinden farklı turist tipleri, kullandıkları ürün hakkında çok farklı subjektif değerlendirmede bulunur.

-Turistik ürün, çekicilik, yararlılık, ulaşılabilirlik ve kolay elde edilebilirlik özelliklerini taşıması gerekmektedir. Potansiyel talep tüketime yönlendirebilecek cazibesinin olması ve turistik ürünün satın alınabilmesi isteğini uyandırması gerekir. Turistik ürünün kullanıcıya bir fayda sağlaması gerekir. Turistik ürünün elde edilebilmesi için çok fazla çabaya gerek olmamalı, kolayca ulaşılmalıdır.

-Turizm ürünlerinin temelinde hizmet vardır, emek yoğunudur. Aşçı mutfakta yemek hazırlarken, servis elemanı turist tüketicisine sunum yapar. Rehber doğal güzellikler ve yöre hakkında bilgi verir.

-Turistik üründe otomasyona gidilemez, gidilse de bu çok sınırlıdır.

-Turistik üründe standartlaştırma yapılması çok azdır. Tüm hizmet birimlerinin aynı ölçü ve değerlerde hizmet vermesi imkansızdır. Turistik tüketici ile bir ilişki içinde bulunulması ve talebin farklılıklar göstermesi standartlaştırmayı etkiler.

-Turistler satın almak istedikleri turistik ürünü önceden göremezler. Satın alma kararı verilmeden önce ürünü turist tüketicisine gönderip inceletme imkanı yoktur. Geri iadesi yoktur. Onun içindir ki turistler turistik ürün hakkında belleklerinde gerçeklerden farklı olarak çok şey hayal ederler ve neticede turistik üründe tatmin çoğu zaman zorlaşmaktadır.

-Turistik ürün, değişik gaye ve amaç için seyahat eden insanların ihtiyaçlarının önemli bir bölümünü karşılayabilmelidir. İnsanlar radyo, halı, giyim eşyası gibi somut mallar satın alırken belli bir ihtiyacının karşılanmasını amaçlar. Turistik ürünü satın alanlar ise subjektif yarar beklerler. Turistik ürün bunlara cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. Dinlenme ihtiyacına cevap verebilecek doğal ortam ve tesis bütünlüğü ve diğer tamamlayıcı unsurlar bu amacını gerçekleştirmek isteyen turiste bu yönde yarar sağlayacaktır.

-Turistik mal ve hizmetler zorunlu bir ihtiyaç niteliğinde değildir, kültürel ihtiyaçlar grubunda yer alır. Turistik ürünlerin kendi arasında büyük bir rekabet vardır. Turistik ürün bu rekabetten etkilenir.

-Turistik ürün bir defada ve nihai olarak tüketilmektedir. Turistlerde yeterli tatmini sağlamayan üründe yeni bir ürün içermek ya da değiştirmek mümkün değildir. Yapılabilen şey özür dilemekten ibaret olmaktadır.

-Turistik ürün diğer endüstrilerde olduğu gibi fabrikalarda üretilmez ve madde tatminini sağlamaz. Psikolojik etki hoşnut olmak ya da olmamak arasındadır.

1.4.TURİSTİK ÜRÜNÜN SINIFLANDIRILMASI

Turizm, birçok yazar tarafından çok çeşitli yönlerden ele alınarak değişik şekillerde sınıflandırılmaktadır. İnsanlar çok çeşitli beklentilerini gerçekleştirebilmek amacıyla seyahat ederler. Seyahate katılanların demografik yapıları farklılık göstermektedir. Cinsiyet ve yaş faktörleri kişilerin ne tür bir turizme katılacağını belirleyebilmektedir.

Turizm talebindeki çeşitlilikler arz üzerinde de talebe uygun değişik ürünlerin olmasını gerektirmiştir. Bu durum turizmi, turizme katılanların kullandıkları turistik ürün çeşidine göre çeşitli sınıflandırmaların yapılmasını gerektirmektedir. Turizmin sınıflandırılması turizme katılanların katılma nedenlerinden hareketle ortaya

çıkarmıştır. İnsanlar hangi nedenlerle seyahat ediyorsa ona bağlı turizm çeşidi ortaya çıkmaktadır. Turizmin sınıflandırılması değişik kriterler göz önüne alınarak çok çeşitli şekillerde yapılmaktadır.

Turizmin çeşitli fonksiyonları dikkate alınarak aşağıdaki sınıflandırmalar yapılmaktadır. Aşağıda bu sınıflandırmalar seçilen zamana, konaklama süresine, sosyolojik niteliğine, turizme katılanların sayısına, geldiği yöreye ve turizme katılanların katılım amacına göre kısaca açıklanmaktadır.

1.4.1.Seyahat İçin Seçilen Zamana Göre Sınıflandırma

Seçilen zaman açısından turizm sınıflandırmasını üç kısımda incelemek mümkündür. Bunlar;

a)Yaz turizmi

b)Kış turizmi

c)Sezon dışı turizm şeklinde olmaktadır.²¹

a)Yaz turizmi; günümüz itibariyle büyük bir çoğunluğun katıldığı bir turizm türüdür. Deniz-kum-güneş üçlüsü bu türün çekiciliğini oluşturur. Katılan turistler otel, tatil köyü gibi konaklama işletmelerini tercih ederek bu işletmelerin sunduğu imkanlardan yararlanmaktadır. Yoğun katılım olması dolayısıyla zaman ve mekansal yoğunluk üst düzeyde kendini göstermektedir.

Bu turizm türüne olan ilgi iklimsel özelliklerden kaynaklandığı için soğuk iklimin hakim olduğu ve güneşin çok az olduğu ülke insanları tarafından daha çok tercih edilmektedir. Kendi ülkeleri tüm yıl yağış alan Avrupa ülkeleri insanları yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte Akdeniz'e kıyı olan ülkelere akın etmektedirler. Bu hareket ile birlikte gelişen faktörler yaz turizmini ortaya çıkarmıştır.

b)Kış Turizmi; turizm talebin özelliklerine bağlı olarak farklı turistik ürünler sunmaktadır. Kış turizmi sunduğu imkanlarla bu çeşitlilikte yer almaktadır. Doğa kaynaklı bir turistik ürün olarak kayak yapmaya uygun dağ yamaçları ve uygun nitelikteki kar kayak turizmi talebini yaratmaktadır. Kayak merkezlerinde talebe

²¹ Tunca Toskay, (1989), **Turizm Olayına Genel Yaklaşım**, (İstanbul: Der Yayınları), s.160.

uygun konaklama yatırımları ve alt yapının tamamlanmasıyla daha geniş kitleler kış mevsiminde turizme katılma imkanı bulmaktadır.

c)Sezon dışı turizm ise turizmin yoğun olduğu mevsimler haricinde sınıflandırılmasında yaz turizmi ve kış turizmi ayrımına ilaveten yarı mevsim turizmi şeklinde bir sınıflandırma yapmaktadır. Yarı mevsim turizmi, bir mevsimden başka bir mevsime geçişteki aylarda yapılmasına bağlanmaktadır. Bu durumda Ekim ve Kasım aylarında yapılan turizm yarı mevsim turizmi olmaktadır.²² Yarı mevsim turizmi sezon dışı turizm olarak düşünmekte bir olumsuz yön yoktur.

Sezon dışı turizm Nisan-Mayıs veya Eylül-Kasım ayları arasında gerçekleşmektedir. Bu turizm çeşidine katılanlar genelde üçüncü yaş turisti denilen emekli kesimdir. Genelde tarihi ve doğal güzellikleri görmek amacıyla gelen bu pazarın önemli aktivitesi, kongre amaçlı toplantıların bu aylarda yoğunlaşmasıdır.²³

1.4.2.Konaklama Süresine Göre Sınıflandırma

Konaklama süresine göre turizm şekillerini iki kısımda incelemek mümkündür. Bunlar kısa süreli ve uzun süreli turizm olarak şu şekilde çeşitlilik gösterir.²⁴

a)Kısa Süreli Turizm,

-Günlük turlar,

-Hafta sonu turları,

-Sportif aktiviteler,

-Fuarlar ve festivaller,

-Dini ziyaretler, ve

-Kongre ve toplantılar'dır.

²² Hasan Olalı, Alp Timur, (1988), **Turizm Ekonomisi**, (İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık Şti), s.66.

²³ TÜRSAB Dergisi, Ekim 1993, sayı:123, s.48.

²⁴ Zekai Bayer, (1992), **Turizme Giriş**, İşletme İktisadi Enstitüsü, (İstanbul: Yayın No:146), s.29.

b)Uzun Süreli Turizm

-Tatil turizmi,

-Sağlık turizmi,

-Kültür turizmi, ve

-Seyahat acentalarının düzenlediği turlar'dır.

1.4.3.Turizmin Sosyolojik Niteliğine Göre Sınıflandırma

Turizm sosyolojik niteliğine göre sosyal turizm, geleneksel turizm ve lüks turizm (selektif) olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu turizm türlerini aşağıda kısaca açıklayalım.

a)Sosyal Turizm: Uluslararası Sosyal Turizm Bürosu (BİTS) sosyal turizmi “satın alma gücü zayıf halk tabakalarının özel tedbirlerle turizme katılmalarının sağlanması veya kolaylaştırılması” şeklinde tanımlamaktadır.²⁵

Bütün insanların turizmden yeterince faydalanma hakkı vardır. Turizm sadece belli bir sınıfa ait bir olay değildir. Sosyal turizm ile toplumda daha az gelire sahip insanların ya da satın alma gücü yetersiz insanların turizmden yararlanması amaçlanmaktadır. Çeşitli ödeme kolaylıkları sağlanarak ve bu talebe uygun arz imkanları geliştirilerek geliri zayıf insanların turizmden yararlanması sağlanmaktadır. Fazla lüks olmayan kamu kurum ve kuruluşları kamp merkezleri sosyal turizme iyi bir örnektir.

b)Geleneksel Turizm: Geçmişten günümüze gelinceye kadar geçen süre içinde insanların grup halinde orta gelirli insanların yaptığı turizmdir. Geleneksel anlamda insanlar turistik seyahatlere dini açıdan önemli kutsal yerleri görmek, sağlık durumlarını düzeltmek, spor ve tatil yapmak gibi amaçlarla çıkmaktadır. Geleneksel turizmin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kitlesel bir boyut kazandığı görülmektedir. Birçok alanda meydana gelen gelişmeler geleneksel turizmi olumlu yönde etkilemiştir.

²⁵ Toskay, Ön.ver., s.163.

Geleneksel turizme katılanlar çok çeşitli arz imkanlarını kullanır. Oteller, moteller ve tatil köyleri sundukları çeşitli imkanlarla bu yönde oluşan talebe cevap vermektedir. Geleneksel turizme katılanların yararlandığı birimlerin hizmet standartları lüks bir özellik göstermemekle birlikte, giderek daha yüksek bir hizmet kalitesine ulaşmaktadır. Gelir seviyesinin artması ve turizm arzı ve ürünlerinin çeşitlenmesi ile bu turizm türü önemli bir gelişme göstermiştir.

c)Lüks (Selektif) Turizm: Gelir seviyesi yüksek insanların katıldığı bir turizm türüdür. Pahalı, hizmet kalitesi ve standardı çok yüksek konaklama tesisleri kullanılmaktadır. Bu turizm türüne katılan insanlar genelde geniş bir kesimin adını bile bilmediği yeni gelişen, turizm merkezlerini tercih etmektedirler. Çünkü, gelir seviyeleri yüksek olduğu için alım gücü fazladır ve bir çok kimsenin ulaşamadığı yere rahatça ulaşmaktadırlar. Çoğu zaman kendi araçları ile seyahat etmektedirler. Tatilini geçirdikleri yörelerde bir villaları ya da evleri olmaktadır.

Türkiye’de misafirlerine dekoru, personeli ve donanımıyla lüks hizmet sunan özellikli oteller vardır. Geliri ile kültür seviyesi yüksek turiste hitap eden bu oteller antika malzeme özelliği göstermektedir. Çok az oda sayısı ile kendi müşterisini seyahat acentasına gerek duymadan kendisi bulmaktadır. Yüz elli – iki yüz yıllık tarihi binalar onarılarak lüks turizme katılanlara hizmet vermektedir.²⁶ Kuruvaziyer gemi turizmi veya genel olarak bilinen ismiyle mavi yolculuk lüks turizme hizmet veren önemli bir arz kaynağıdır. Bu alanda Queen Elizabeth, Royal Caribbean ve Princess gemileri ile üç ya da altı aylık dönemde dünyanın en meşhur kentleri ve çekici yerleri ziyaret edilerek lüks turizm gerçekleşmektedir.

1.4.4.Turizm Olayına Katılanların Sayısına Göre Sınıflandırma

Turizm, katılan kişi sayısına göre üçe ayrılmaktadır:

- a)Bireysel turizm,
- b)Kitle turizmi,
- c)Grup turizmi,

²⁶ TÜRSAB Dergisi, (1999), sayı: 168, s.48.

a) Bir çok insan bireysel olarak kimseye bağımlı kalmadan turizm olayına katılmaktadır. Çeşitli amaçlarla bireysel katılımın olduğu turizm bireysel turizm olarak adlandırılmaktadır. Bireysel turizme katılanların demografik yapıları incelendiğinde yaş itibariyle genç bir nüfusun katılımı ortaya çıkmaktadır. Genelde bu grupta öğrenciler ve okulu yeni bitirmiş gençler vardır. Cinsiyet itibariyle erkeklerin çoğunlukta olmasına karşın son yıllarda bayanlarda da bir yükselme gözlenmektedir.²⁷ Ekonomik olarak zengin olan ailelerin çocuklarıdır ve büyük çoğunluğu macera yaşamak, yeni yerler görmek ve değişik, riskli sportif aktivitelere katılma güdülerini ile turizme katılmaktadırlar.

b) 1950'li yıllardan sonra başlayan ve büyük bir gelişme göstererek günümüze kadar gelen kitle turizminde paket programlar satın alınarak tatile çıkılır. Bireysel katılımdan ziyade geniş ölçüde büyük kitlelerin katılımı söz konusudur. Genelde kıyı kesimleri kullanılmakta ve deniz-kum-güneşten yararlanılmaktadır. Tatil amacının ön plana çıktığı görülür. Bu turizm türü taşıma kapasiteleri konusunu önemli derecede dikkate alınmasını gerektirir. Kitle turizmine katılanlar seyahat acentalarının sunduğu imkanlardan daha ziyade yararlanarak paket tur ürünlerini satın almaktadırlar.

c) Grup turizmi, aynı sosyal çatı altında bulunanların bir araya gelerek turizm olayına katılımını ifade etmektedir. Çeşitli meslek grubuna mensup olanlar, öğrenci grupları, aynı baroda görev yapan avukatlardan oluşan grup, bir dernekte faaliyet gösterenlerden oluşan grupların katılımı ile gerçekleşen bir turizm olayıdır. Grubu oluşturan eleman sayısı 11 ile 16 arasında değişiklik göstermektedir.

1.4.5. Turistin Geldiği Yöreye Göre Sınıflandırma

Bu sınıflandırmada turistlerin hareket ve varış noktaları dikkate alınmaktadır. Bunları ikiye ayırmak mümkündür:

a) İç turizm,

b) Dış turizm,

²⁷ Nazmi Kozak, (1996), Meryem Akoğlan, Metin Kozak, **Genel Turizm, İlkeler Kavramlar**, (Ankara: Anatolia Yayıncılık), s.9.

a)İç Turizm: Ülke insanların kendi ülke sınırları içerisinde turizm olayına katılmasıdır. Turizm ekonomiye bir dinamizm kazandırır, bilinçlenmeyi ve kültürel seviyesi olumlu etkiler. İç turizmin ekonomik etkileri dış turizm kadar olmamaktadır. Türkiye’de gelir seviyesinin artması ve henüz çok geniş olmamakla birlikte önemli sayıda iç turist turizmden yararlanmaktadır.

b)Dış Turizm: Dış turizm uluslararası turizm ile eş anlamdadır. Bir ülke vatandaşlarının turistik amaçlarla kendi ülkelerinin dışına çıkarak başka ülkelerde turizm olayını gerçekleştirmeleri ve konaklama, yeme-içme, yer değiştirmeleri sonucunda oluşmaktadır. Dış turizm ikiye ayrılır:

-Aktif Dış Turizm (Incoming Turizm)

-Pasif Dış Turizm (Outgoing Turizm)

-Aktif Dış Turizm: Ülkelerin turizm olayına ekonomik yaklaşımının temel nedeni, aktif dış turizmin ülke ekonomileri üzerine olan etkilerinden kaynaklanmaktadır. Dış turizm, döviz bırakarak ödemeler dengesi üzerine olumlu etki gösterir. Aktif dış turizm ile ülkenin doğal kaynakları ve diğer ürünleri yerinde pazarlanmaktadır.

-Pasif dış turizm; ülke insanının başka ülkede turizm amaçlı seyahat etmesidir. Örneğin, Türk vatandaşlarının başka ülkeye turistik amaçlı seyahat yapması gibi. Pasif dış turizm bir nevi ithalattır. Ülkeden döviz çıkışını ifade eder. Turizm ekonomisi açısından istenen bir durum değildir.

1.4.6.Turizmin Amacına Göre Sınıflandırma

Turistler çok değişik demografik, psikolojik, sosyal ve ekonomik özelliklere sahiptirler. Bu özellikler turistlerin değişik güdülerle seyahat etmesine neden olmaktadır. Turizmin geliştiği tarihi süreç içerisinde insanlar, dinsel, sağlık, spor, tarihi ve kültürel amaçlar başta olmak üzere çok değişik amaçlarla seyahat etmektedirler. Tatil amacıyla deniz-kum-güneşten yararlanmak biçiminde oluşan kitle turizminin yanında, doğanın imkan tanıdığı turizm imkanlarından yararlanmak amacıyla doğa amaçlı turizm olayı gelişmektedir. Katılanların amacına göre birçok turizm çeşidi olmakla birlikte genel alanlar şunlardır:

a)Dini Amaçlı Turizm: İnsanlar için dini bakımdan kutsal sayılan yerlerin her yıl ya da belirli dönemlerde ziyaret edilmesidir. Müslümanlar için hac vazifesinin yerine getirilmesinde Arabistan'daki kutsal kentler Mekke ve Medine büyük önem taşır. Her yıl binlerce insan hac vazifelerini yerine getirmek için seyahat etmektedir. Hristiyan dünyası için Kudüs son derece önemlidir. Efes'teki Meryem Ana Evi de binlerce Hristiyanın dini amaçlı ziyaret noktasıdır. Özellikle Hristiyan dünyası için Türkiye'de bulunan bir çok kilise ve manastır, din amaçlı turizm yönünden büyük bir çekicilik ve potansiyel taşımaktadır.

b)Sağlık Turizmi: Geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanlar sağlık durumlarını düzeltmek amacıyla seyahat etmektedirler. Temel su kaynakları, içinde bulundurduğu çeşitli maddeler itibariyle sağlık turizminde önemli bir yer tutmaktadır. Romalıların savaştan dönerken ordularını sıcak su merkezlerinde konaklattıkları ve yaraların iyileşmesinde buralardan yararlandıkları bilinmektedir. Ülkemizde Balçova (Agamemnon kaplıcaları), Yalova ve Gönen kaplıcaları bu turizm türünde büyük talep çekmektedir.

Çeşitli jeolojik etkilerin sayesinde doğal olarak oluşmuş bir çok mağara turistlerin ilgisini çekmektedir. İçinde görsel açıdan ilginç sarkıt ve dikit oluşumu ile çeşitli şekiller sağlık açısından bazı hastalıklara iyi gelmesi bu talebin temel nedenidir. Her yıl binlerce turist Damлатаş mağarasını ziyaret etmektedir. Ülkemizde İnsuyu, Dilek ve yeni keşfedilen Tokat Ballica Mağarası yanında daha bir çok mağara vardır.

c)Kültür Turizmi: Tarihi yönden önem taşıyan yerlere yapılan seyahatlerdir. Tarih turizmi içinde sanat açısından çeşitlilik gösteren yapılar büyük önem taşır. Türkiye, tarih turizmi yönünden çok zengin bir potansiyele sahiptir. Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan, geçiş noktası olmasının etkisi ile Hititlerden-Osmanlılara kadar çok çeşitli medeniyetler yaşamış ve çok zengin uygarlık eserleri bırakılmıştır. Bu eserler bugün bu amaçla gelen turistlerin sayısını önemli miktarda artırmaktadır.

d)Sahil Turizmi: Yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte kıyı kesimlerine olan talep artmaktadır. Güneş, kum ve deniz birbirinin tamamlayıcısı özelliğindedir.

Soğuk iklim bölgelerindeki insanlar ve sanayileşmenin yoğun olduğu ülke ve kentlerden kıyılara seyahat akını olmaktadır. Akdeniz deniz turizminin yaşandığı en geniş ve yoğun bölgedir. Yaz aylarında yoğunluk yaşanmaktadır. Sayfiye otelleri ve tatil köyleri deniz turizminden yararlananların konakladığı mekanları oluşturmaktadır.

e)Kongre Turizmi: Her hangi bir alanda aynı konu ile ilgili insanların çeşitli görüşlerini aktarmak ve bildiri sunmak amacıyla önceden planlanan şekilde ve yerde bir araya gelmeleri sonucu oluşan bir turizm hareketidir. Özellikle başta tıp ve iş amaçlı kongreler olmak üzere değişik amaçlarla bir araya gelinebilmektedir. Son yıllarda bu turizm çeşidi önemli gelişme göstermiştir. Bu turizm türü turizmin tüm yıla yayılması açısından üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir üründür. Kongreye katılanlar boş zamanlarında aileleri ile çevre gezisine katılmakta ve alış veriş yaparak katma değer meydana getirmektedirler.

f)Eko-Turizm

Bu turizm türünün son yıllarda ortaya çıktığı ve gelişme gösterdiği görülmektedir. Doğa kaynaklı bir turizm türüdür. Doğaya zarar vermeden kullanmayı ve turizmin geliştiği yöredeki halkın gelenek ve göreneklerine saygı göstermeyi amaçlayan turizm türüdür. Turistler doğa ile başbaşa kalmak, balık tutmak, kuş gözlemlemek, orman içinde yürüyüş yapmak ve biyolojik çeşitliliği gözlemlemek amacıyla bu turizm türüne katılmaktadırlar.

Kentleşmenin artması, sanayileşmenin ve sürekli yaşanan çevrenin olumsuz etkileri insanların doğa ile başbaşa kalarak, rahatlamalarına imkan sunan turizm türlerine katılmalarına neden olmuştur. Dağ turizmi, dağların güzel manzarası ve sunduğu temiz havadan yararlanmak amacıyla ve doğaya egemen olma tutkusuyla, turistlerin dağa tırmanma ve yürüyüş yapmasına imkan sunan turizm türüdür. Türkiye, dağ turizmine imkan sunan bir çok seçeneğe sahiptir. Ağrı Dağı bu turizm türü açısından büyük çekicilik özelliği taşımaktadır. Dağ turizmi genellikle macera arayan genç turistlerin ve okullardaki dağcılık kulübü öğrencilerinin katıldığı bir turizm türüdür.

Bir çok turist, kırsal bölgelerde yaşayan halkın sosyal ve ekonomik yaşamını yakından tanımak ve incelemek amacıyla eko-turizme katılmaktadır. Eko turistler, yerel halk ile yakın biçimde olmak ve uyum göstermek ister.

1.5.TURİZMDE ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME

Turizmde pazarlama politikalarından biri olan turistik ürün politikası bir ülkenin turizmden sağlayacağı ekonomik gelirlerin ve sosyal faydaların önemli ölçüde belirleyicisi olmaktadır. Uluslararası turizm pazarında ortaya konulan başarılı turistik ürünler turizm talebinin yönünü önemli ölçüde etkilemektedir. Turistik ürün ne kadar çekici ise ve sunuş ne kadar başarılı ise elde edilen getiri de o kadar yüksek olmaktadır.

Tarih boyunca insanlar sağlık problemlerini çözmek, kutsal yerleri görmek, spor yapmak gibi çeşitli nedenlerle seyahat etmektedirler. Bu hareketler sonucunda sağlık, spor ve dini turizm gibi turizm türleri ortaya çıkmıştır. Belli dönemlerde bu turizm olayına katılmalar sayıca büyük rakamlara ulaşmıştır. 1950'li yıllardan sonra ise tatil amaçlı turizm ortaya çıkarak kitlesel bir özellik kazanmıştır. Deniz-kum-güneş öğeleri, bu turizm türünün temel unsurlarını oluşturmaktadır. Çok sayıda turist sahillere akın etmektedir. Otel, motel ya da tatil köylerinde konaklamakta ve bu mekanlardaki yiyecek içecek ünitelerinden faydalanmaktadır. Bu turizm türü yaz aylarında veya yılın belli zamanlarında belli bölgelerde oluşmaktadır.

Turizmden daha fazla kazanç elde etmek, uluslararası turizm pazarı içerisinde iyi bir yer almak isteyen ülkeler turizm olayını tüm yıla yaymak zorundadırlar. Bunun için de turizmin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Turistik ürün çeşitlendirmesi ile turistlere yani talebe, yeni imkanlar sunulurken sadece belirli turistik merkezlere olan yoğunluk hafifletilmiş olacaktır. Bu durumda sahillerde oluşan ve taşıma kapasitesini zorlayan yoğunluk ortadan kalkabilmektedir.

Mekansal yoğunluğun azaltılmasının yanında zaman yoğunluğu da ortadan kaldırılmaktadır. Turistik ürün çeşitlendirmesi ile turizm, yılın yaz aylarında ya da belli dönemlerde yapılan bir hareketin dışına çıkmaktadır. Yıl boyu turizm yapılması arz ve talep çeşitliliği yaratmakta, satış ve pazarlama olanaklarını, dolayısı ile döviz

girdilerini artırmaktadır ve Türkiye için yıl boyu istihdam yarattığından çok olumlu etkileri olmaktadır.²⁸

Turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında turistik ürün çeşidini ortaya çıkarırken turistik ürün politikasının aşağıdaki kriterlerinin hesaba katılması gerekmektedir;²⁹

- Aynı pazar için değişmeyen ürün,
- Yeni bir pazar için değişmeyen ürün, (yeni kullanım olanaklarının bulunması veya eski ürün için yeni pazarların bulunması),
- Aynı pazar için değiştirilmiş ürün,
- Yeni pazar için değiştirilmiş ürün,
- Aynı pazar için yeni bir ürün,
- Yeni pazar için yeni bir ürün,
- Ürünün ortadan kaldırılması gibi kriterler göz önünde bulundurulur.

Turistik ürün çeşitlemesinde ürünün, turistik talebi kendi başına çekebilmesi önemlidir. Turizm türleri içerisinde bir çok tür görülebilir. Özel ilgi turları, kuş gözetleme, yürüyüş (trekking), dağa tırmanma vb. gibi turizm türleri turistik ürün olmaktan ziyade doğa kaynaklı bir turistik ürünü oluşturan alt ürün grupları olarak düşünülmelidir. Eko turizm, bir turistik ürün çeşidi olurken dağcılık, yürüyüş, kuş gözetleme bu turistik ürün çeşidini tamamlayan alt ürün grubu olmaktadır. Çünkü alt gruplara olan talebin birleşmesiyle bir turizm olayına imkan tanıyan arz olanakları ortaya çıkmaktadır. Burada da belirleyici etken talebin miktarı olmaktadır.

Türkiye'nin turizm arz kaynakları imkanları, turistik ürün çeşitlemesine gitmesi bakımından oldukça iyidir. Din ve kültür turizminin yanında, doğa arz kaynakları buna imkan sunmaktadır. 1963 yılından beri uygulanmakta olan kalkınma

²⁸ İsmet Ülker; (1998), "Yıl Boyu Turizmin Yapılması ve Turizmin Çeşitlendirilmesinde Dağ ve Kıyı Turizmi ile Termal Turizmin Yeri", (Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı 1.Turizm Şurası), s.86.

²⁹ Usta, **Ön.ver.**, s.168.

planlarına göz atıldığında turizmin geliştirilmesi, üst yapı ve altyapının geliştirilmesi gibi bir çok politika ile birlikte turizmin çeşitlendirilmesi ve bütün yıla yayılması yer almaktadır. 2000 yılı itibariyle bu hedefin başarıldığı söylenemez. Bu durum Türkiye'nin turizmden elde ettiği gelirin oldukça düşük olması sonucunu getirmektedir. Oysa, yeni turistik ürünler geliştirerek kazanç artmaktadır. Çünkü yeni ürünler mevcut müşterilerin ürüne olan talebini artırmaktadır ya da yeni ürünler sayesinde yeni talep oluşmaktadır. Yeni turistik ürünlere sahip olmak bir anlamda yeni pazarlara girmek demektir.³⁰ İspanya, Japon turizm pazarından daha fazla pay almak için pazara uygun yeni ürün çeşitlendirmesi tekniğini kullanmıştır.³¹

Ülkelerin turizmden daha fazla pay almaları turistik ürün çeşidinin çokluğu ve kalitesine bağlıdır. Benzer ürünlere sahip ülkeler iyi pazarlama teknikleri ve kaliteli sunumu ile turizm piyasasında ön plana çıkarlar. Turistik ürün çeşitlemesi ile sezonu uzatmak mümkün olduğu gibi bölgesel yoğunluk da giderilmektedir.

Turistik ürün çeşitlemesinde eko-turizmin başarılı bir ürün olarak turizm pazarına sunulabilmesi için talebin isteklerine bağlı olarak doğal çevre kaynaklarının korunması ve kullanılması gerekmektedir. 2000'li yıllarda Türkiye'nin mevcut turizm pazarının en büyük potansiyelini AB üyesi ülke vatandaşları oluşturmaktadır. AB üyesi ülkelerin hükümetleri 1973 yılında ilk çevre hareket programı hazırlayarak ekonomik büyüme ile birlikte yaşam kalitesinin çevre koruması ile birlikte gerçekleştirilmesi gereğini belirtmişlerdir.³² Dolayısı ile aynı pazara yeni bir ürün ile girme politikasının başarıya ulaşabilmesi için turistik ürün çeşitlemesinde çevre kaynaklarını koruyan eko-turizm önemli bir turistik ürün olarak ortaya çıkmaktadır.

³⁰ Günal Gönce, (25-27 Kasım 1992), "Ülkemiz Turizm Pazarlama Stratejilerine Dinamizm Kazandırılması Sürecinde Alternatif Çözüm Önerileri", III.Ulusal Turizm Kongresi, s.12.

³¹ Gökdeniz, **Ön.ver.**, s.118.

³² Cevdet Avcıkurt, (1997), "**Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türk Turizmi**", (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) s.79.

II.BÖLÜM

2.TURİZM ÇEŞİTLERİNDEN EKO-TURİZMİN YAPISAL ANALİZİ VE TÜRKİYE'DE GELİŞTİRME STRATEJİLERİ

2.1.EKO-TURİZMİN YAPISAL ANALİZİ

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte turizm hareketleri incelendiğinde turizmin birbirinden farklı biçimlerde ve değişik boyutlarda meydana geldiği görülür. Turizm, yirminci yüzyılın ilk yarısına gelene kadar geçen sürede belli noktalarda ortaya çıkan bir yer değiştirme olarak meydana gelmiştir. 1950'li yıllardan itibaren ulaşımda ve bir çok alanda meydana gelen gelişmelerin etkisiyle turizme katılanların sayısı artmış, sadece belirli noktalarda değil dünyanın değişik bir çok bölgesinde turizm, çok yoğun olarak görülmeye başlanmış ve kitlesel bir hal almıştır.

Turizmin en çok gelişme gösterdiği alanlar deniz kıyıları, tarihi ve arkeolojik eserlerin bulunduğu bölgeler, doğal güzeleliğe sahip yerler olmaktadır. Turizmin en yoğun olarak yaşandığı yerlerde hem fiziksel hem de sosyal çevre üzerinde olumlu olduğu kadar olumsuz etkiler de meydana gelmektedir. Özellikle kitle turizminin yaşandığı sahil kenarları ve yakın çevresi üzerinde bu etkiler yüksektir. Turizm türlerinin hemen hemen hepsinin, bulunduğu çevreye zarar verdiğini ispat etmek mümkün değildir. Turizmin hammaddesi olan doğal çevre kaynaklarını kullanırken korumak da mümkün olabilir. Doğal çevrede gelişen eko-turizm türü, korumaya katkıda bulunan bir özellik taşımaktadır. Eko-turizmde koruma, aynı zamanda sosyal çevre üzerinde de amaçlanmaktadır.

Eko-turizm, kitle turizmi gibi bir yapıya sahip değildir. Bu turizm türüne katılan turistler ile kitle turizmine katılanlar arasında önemli farklılıklar vardır. Doğal çevre kaynaklarının zenginliği eko-turizme bağlı olarak yapılan aktiviteleri etkiler. Kapsam oldukça geniştir ve zaman aralığı bakımından kitle turizmine göre daha esnekler. Dünya turizm pazarında, doğaya yönelik faaliyette bulunan tur operatörleri ve seyahat acentaları bir çok kimsenin bilmediği ya da çok az kimsenin bildiği yerlere turlar düzenlemektedirler.

2.1.1.Eko-Turizmin Tanımı ve Diğer Turizm Çeşitlerinden Ayırt Edilebilir Özellikleri

İki yüz yıllık endüstrileşme süreci içerisinde doğal çevrede meydana gelen olumsuz gelişmeler doğaya olan ilginin artmasına neden olmuş ve ekoloji daha büyük bir önem kazanmıştır. Toplumların tüm kesimlerinden doğaya sahip çıkma hareketi başlamıştır. Bu hareketin özünü doğanın korunması ve ekolojik dengenin bozulmasını önlemek oluşturmaktadır. Eko-turizmin tanımına geçmeden önce son yıllarda sıkça kullanılan ekoloji terimini açıklamak yerinde olacaktır.

“**Ekoloji**”, iklim, toprak ve su faktörlerinin karşılıklı etkilerini, canlı varlıklar üzerine tesirlerini etüd ve tespit eden bir bilim dalı olarak ilk defa Alman hayvan ve biyoloji uzmanı Haeckel tarafından ortaya atılmıştır.¹ Ekoloji, canlılar ile çevreleri arasında meydana gelen ilişkiler biçimi olarak belirlenmiştir.

Son yıllarda doğal çevreye olan ilgi, turizm çeşitleri arasına kaynağını doğadan alan yeni bir turizm türünün katılmasına neden olmuştur. Doğa kaynaklı turizm türü olarak bilinen “**eko-turizm**”, doğal çevreyi tahrip etmeyen, çevre kaynaklarına zarar vermeyen ve hatta kullanılan doğal kaynakların sürekli korunmasına ve doğru işletilmesine katkıda bulunan turizm türü olarak tanımlanmaktadır.²

Orams’a göre eko-turizm “doğaya dayalı rekreasyon ve turizm etkilerinin giderek artması kısmen de kitle turizminin geleneksel şekillerine bir reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır. Eko-turizm, manzarayı, yaban bitkileri ve hayvanları, mevcut ve geçmiş kültür kalıntılarını inceleme ve bundan büyük haz duyarak nisbi olarak doğallığını kaybetmemiş, el değmemiş ve kirlenmemiş yerlere ve alanlara yapılan seyahatlerdir.”³

Bayer ise eko-turizmi şu şekilde tanımlamaktadır; “Basit ve sağlık yönünden nitelikli turistik tesislerde, doğaya uyumlu düzende, çevre problemi olmayan ortamda, turistlerin gündelik hayatın stresinden uzak ve doğanın yeşili, denizi ve

¹ Zekai Bayer, (1992), **Turizme Giriş** (İstanbul), s.20.

² Nazmiye Özgüç, (1998), **Turizm Coğrafyası, Özellikle Bölgeler**, (İstanbul: Çantay Kitabevi), s.201.

³ Mark B. Orams, (1995), “Towards A More Desirable Form Of Eco Tourism”, **Tourism Management** Vol.16, Number 1, February, s.4.

peyzaj bütünlüğü içinde huzurlu ve dinlendirici turizm aktiviteleridir.”⁴ Bayer’in yaptığı bu tanımda doğaya uyumlu tesislerde doğanın rahatlatıcı özelliğinden istifade ederek çeşitli aktivitelerde bulunmanın ön plana çıktığı görülmektedir.

Eko-turizm birçok yerde “ekolojik turizm” olarak aynı anlamda kullanılmaktadır. Eko-turizm doğa ile iç içe olan turizm türüdür. Eko-turizme katılanlar bitki türlerini incelemekte, kuşları gözlemlemekte, yürüyüş vb. aktiviteler yaparak bu turizm türünden istifade etmektedirler.

Canlılar ile doğal çevre arasındaki etkileşim geçmişten günümüze gelinceye kadar çok değişik şekillerde meydana gelmektedir. Yaban hayatı olan mekanlarda yapılan avcılık, dağa tırmanma ve kayak yapma şimdi ortaya çıkan kavramlar değildir. Doğal çevrenin sunduğu imkanlar neticesinde ortaya çıkan bu aktiviteler eko-turizmin ortaya çıkmasında önemli yer tutmaktadır. Bu aktivitelerden yararlanmak için bir turizm hareketi doğmuştur.

Turizmin doğal çevre üzerine çeşitli etkileri olmaktadır. Uzun sürede oluşan jeolojik şekiller ve kıyılar plansız yapılaşmalar nedeniyle yok olabilmektedir. Yıllar boyunca kendine has yerel mimari özellikler taşıyan köy, kasaba ve kentlerin mimari estetiklerinin ortadan kalkmasına ve bayağılaşmasına neden olmaktadır. Turizm, ekolojik çevre üzerinde bitki ve diğer canlıların yaşamını tehdit edebilmektedir. Şüphesiz bu etkiler kitle turizminin gelişmesi ile ortaya çıkmıştır. Eko-turizm kitle turizminin yaptığı bu olumsuz etkileri kendisinde taşımamaktadır.

Bir paket program dahilinde büyük gruplar halinde ve kıyı kesimlerini kullanan kitle turizmi, bir çok yerde kendisi için yapılan arz kapasitesinde çevreye karşı duyarlık göstermez. Bir çok kıyı kenti, talebin baskısına cevap verebilmek için fiziksel taşıma kapasitesinin dışına çıkarak, turizm için temel neden oluşturan doğal varlıkların tahrip edilmesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Doğal çevrenin, estetik manzarasının ve ekolojik dengesinin korunması, doğal varlıklara saygı duyan ve korunmasını amaçlayan turizm türü ile mümkündür. Eko-turizm, doğal çevre varlıklarının korunmasında oldukça etkilidir.

⁴ Zekai Bayer, (1990), “Eco Tourism”, I.Ulusal Turizm Kongresi, 16-18 Kasım, s.175.

Eko-turizm, “birbirini tanıyan arkadaş ve ailelerden oluşan küçük gruplarla, süratli olmaktan çok rahat ulaşım araçlarıyla, çok kısa süreyle kısıtlanmayan zaman içinde yapılmakta, turistlerin gittikleri ülkeyi, gerçek doğal ortamında, yerel yaşam biçimleriyle birlikte yaşayarak tanınması, yeni bilgi ve deneyimler edinmesini sağlamaktır.”⁵

Turizmin ortaya çıkması ve gelişmesinde doğal çevre varlıkları çok etkili olmaktadır. Doğal çevrenin sunmuş olduğu imkanlar doğal çevreye bağlı olarak çeşitli aktivitelerin yapılmasına imkan tanımaktadır. Doğadaki bitkisel çeşitliliğin incelenmesi, kuş gözlemleme, nehir sularında sandal ile gezme ve balık tutma hepsi doğal çevrenin sunmuş olduğu imkanlara bağlı olmaktadır. Gelişmemiş, kırsal bölgelerde yaşayan yerel halkın yaşamına, gelenek ve göreneklerine ilgi duyarak onlar gibi yaşamayı ve yerel bölge halkını tanımayı amaçlayan eko-turizm kuş gözlemleme, akarsu turizmi ve dağcılık, yamaç paraşütü gibi özelde kendi isimleri ile anılan bu aktiviteleri kapsamaktadır.

Eko-turizmde kitle turizminde olduğu gibi yerel çevrenin sosyal yapısı üzerine olumsuz etkiler yoktur. Sosyal çevreye olumsuz etkilerden ziyade sosyal çevrenin gelenek ve göreneklerinin korunmasını ilke olarak kabul etmektedir. Aynı zamanda eko-turizm, uygulandığı bölgede yerel mimariyi geliştiren ve koruyan, arkeolojik kalıntı ve tarihi yapıların özelliğinin korunmasını amaçlayan, yeni turizm arzı oluşturmak yerine mevcut yapıların, köy çiftlik evlerinin kullanımını teşvik eden, yöresel uğraş ve sanatları koruyarak gelişmesini benimsemekte ve klasik olarak bilinen turizm türlerinden farklı özellikleri ile turizm türleri içinde yerini almaktadır.

Yukarıda yapılan bir çok tanımdan sonra sonuç olarak “eko-turizm”, turistlerin doğa ile doğrudan ilişki kurmalarını sağlayan, uygulandığı bölgenin sosyal ve doğal kaynaklarının devamına imkan sağlayan, doğa ile uyumlu turizm türü olarak ifade edilebilir.

⁵ Suna Doğaner, (1994), “Köyceğiz Dalyan Çevresinde Eko-turizm”, Türkiye Kalkınma Bankası, **Turizm Yılığ**, s.97.

2.1.2.Eko-Turizmin Ortaya Çıkış Nedenleri

Yirminci yüzyıl teknolojik ve sosyal alanda bir çok gelişmelerin ve ilerlemelerin gerçekleştiği bir zaman kesiti olarak tarihteki yerini almıştır. İki yüz yıllık bir geçmişe sahip endüstrileşme süreci özellikle yirminci yüzyılda doğal çevre üzerine olan etkisini daha yüksek düzeyde göstermiştir. Sanayii bir yandan insan refahını artırıcı yönde olumlu şekilde gelişme gösterirken, diğer yandan da doğal çevre varlıklarının hoyratça kullanılmasını ve neticesinde bu kaynakların tükenmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü, aşırı tüketim eko-sistemin dengesini bozabilmektedir. Ayrıca, sanayi üretimi sonucunda doğal çevreye zarar veren ve canlıların yaşamlarını tahrip eden çevreye zararlı atıklar ortaya çıkmaktadır. Güneş sistemi içerisinde yaşanan tek yer olan dünyamızın düştüğü bu durum, çözülmesi gereken en önemli konu olarak gündemdeki yerini almıştır. Çeşitli şekillerde doğal çevreye zarar verilmesi doğal çevre varlıklarının tükenmesi sorununu doğurmaktadır. Doğal çevre varlıklarının tükenmesi yaşanılmaz bir dünya demektir. Bu açıdan doğal çevre varlıklarının korunması ve sürekliliğinin sağlanması gereği ortaya çıkmaktadır.

Turizmin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde doğal çevre varlıklarının önemli bir yeri vardır. Turizm ve çevre arasında önemli bir etkileşim söz konusudur. Turizm ve çevre ilişkisi geniş bir yelpazede değişik şekillerde ortaya çıkar ve bu ilişki çok çeşitlidir. Turizm uyguladığı yöredeki orman, bitki örtüsü, kıyılar ve doğal varlıklar üzerinde meydana geldiği için bu varlıklar üzerine baskı yapmakta ve bu varlıkların tüketimine neden olmaktadır. Bir ülkede turizm arz kaynaklarından olan doğal çevre ve kültürel değerler, o ülkenin turizm potansiyelini oluşturur. Turizm potansiyelinin sürekliliğinin sağlanması ve geleceğe aktarılması için özelliklerinin muhafaza edilmesi, geliştirilmesi ve insanların yararına sunulması gerekmektedir.

Turizmin uygulandığı çevre üzerinde çeşitli etkileri olmaktadır. Bu etkiler çok değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. İyi yönetilmeyen turizm hareketlerinin uygulandığı çevre üzerine şu etkileri meydana getirdiği görülmektedir:⁶

⁶ Hasan Olalı, ve Alp Timur, (1988), **Turizm Ekonomisi**, (İzmir: Ofis Tic.Ltd.Şti), s.364.

-Doğal çevrenin tahribi,

-Manzara güzelliğinin ve kalitesinin bozulması,

-Hava, su ve toprak kalitesinin bozulması,

-Yöre halkının sağlığının bozulması gibi olumsuz etkilerin oluştuğu görülmektedir.

Klasik turizm anlayışı, doğal çevre varlıklarının aşırı derecede tahrip edilmesi sonucunu ortaya çıkarmış ve taşıma kapasiteleri aşılarak doğal çevrede turizm için gerekli olan doğal kaynakların daha hızlı tahribatını doğurmuştur. Tarih, kitle turizminin sonucunun her tür çevrenin tahribi olduğunu göstermiştir. İnsanlar kendilerine çekici gelen şeyleri tahrip etmeye eğilimlidir ve insan sayısı arttıkça tahribat da artmaktadır.⁷ Özellikle denize kıyılı olan bölgelerde oluşan turizm türü bu bölgelerde çeşitli alt ve üst yapı arz kaynaklarının yapılmasını ve var olanların geliştirilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Bu bölgelerde plansız yapılaşma ve fiziksel taşıma kapasitelerinin planlamada dikkate alınmaması ya da kapasitenin aşılması turistik yörenin çekiciliğini yitirmesine neden olmaktadır.

Eko-turizmin ortaya çıkmasında elbette doğal çevreye olan tahribat etkili olmaktadır. Fakat bir başka etken de şehirleşmedir. Kitle turizminin gelişmesi, turizmin bugünkü durumuna gelmesinden önce 1950'li yıllara kadar nüfusun büyük bir kısmı kırsal bölgelerde iken zaman içinde kentlerde yaşamaya başlamıştır. Şimdi kentlerde yaşayan bu nüfus, turizm talebinin önemli bir potansiyelini oluşturmaktadır. Bu talep yaşadığı yörenin, yerin sosyal ve kültürel özelliklerinden farklı, doğal yapısı ile ilginç yerlere farklılıkları yaşamak amacıyla yönelmekte ve buna bağlı olarak kitle turizminden farklı turizm çeşitlerinin doğmasına neden olmaktadır.

Turizmin çevre üzerine olumsuz etkilerinin oluşumuyla ilgili olarak çok şey söylenebilir. Arz-talep dengesinin iyi kurulamaması ve planlamada yapılan

⁷ Lloyd E.Hudman, (1992), "Turizmin Rolü ve Çevre Sorunları ile Olası Etkilerine Yaklaşımı", **Turizmde Seçme Makaleler**: 16, Özel Sayı: Turizm ve Çevre, Aralık, s.33.

yanlılıklar turizmin olumsuz etkilerini daha da ağırlaştırmaktadır. Dengesiz büyümeye karşın talebin sürekli olarak artması turizmde krize neden olmakta ve bir sahilde, bir dağ yamacında veya başka yerlerde geçirilen tipik tatiller önemli çevre bozulmalarına yol açmaktadır. Pek çok yerde aşırı kalabalığa, doğal kaynakların tahribatına ve fakirleşmesine yol açan ve kitle turizmine tepki olarak turistler, geleneksel tatil beldelerini terk etmekte ve yeni yörelere ve yeni turizm biçimlerine yönelmektedir.⁸

Doğanın tahrip edilmesine tepki duyan turistler son yıllarda doğayı koruyan turizm türleri ortaya çıkarmaktadır. Turistler kitle turizmi yerine kırsal, çiftlik veya mağara turizmine rağbet etmekte, kuş gözetleme ve dağcılık gibi doğal mekanların kullanılmasına ve korunmasına imkan tanıyan doğa kaynaklı turizm türlerine yönelmektedir. Dünya turizm talebinde turistlerin son yıllarda sahip olduğu çevre bilinci, bu talebin doğal bakımdan bozulmadan kalmış ya da çok az bozulmuş doğal çekiciliği yüksek nitelikli yörelere olan ilgisini güçlendirmektedir. Genelde çevreye karşı duyarlı olan turist gideceği yerdeki çevre sorunlarına aşırı duyarlılık göstermektedir. Dolayısı ile, doğal çevreye olan duyarlılık eko-turizmini ortaya çıkarmaktadır.

Uluslararası turizm pazarında turistlerin eğilimlerini ölçmek amacıyla birçok araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar hızla gelişmekte olan çevre bilinci paralelinde en rağbet gören turizm türlerinin doğa kaynaklı turizm türleri olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemiz turizminin en büyük müşterisi olan Avrupa ülkelerinden gelen turistlerin bu türleri tercih etme oranı toplam içinde %56 düzeyindedir.⁹

Kitle turizminin sonucunda doğal çevrede erozyon ve tahribat ortaya çıkmaktadır. Doğaya saygılı ve doğal kaynakların idamesini sağlayan eko-turizm, bu yönüyle kitle turizmine karşıt bir özellik taşır. Turistlerin doğa ile doğrudan ilişki kurmasına imkan tanıyan ve doğal kaynakları herhangi bir tahribata maruz

⁸ Thomas Höfels, (1992), "Turizm ve Çevre Suçlusu ve Kurbanı Seyahat Endüstrisi Uzun Vadede Nasıl Başarılı Olur?", **Turizmde Seçme Makaleler**; 16, Özel Sayı, Turizm ve Çevre, Aralık, s.15.

⁹ Tankut Ünal, (1991), "Turizmin Gelişmesinde Çevrenin Önemi", **Turizm ve Çevre Konferansı**, Temmuz, s.15.

bırakmadan kullanılmasını sağlayan eko-turizm, kitle turizminin uygulandığı bölgedeki çevre üzerine olan olumsuz etkilere tepki olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰ Eko-turizm sayesinde doğal kaynaklar bugün olduğu gibi yarın da turizm için gereken çekicilik özelliklerini koruyabilmektedir. Doğal kaynakların korunmasının ne kadar önemli olduğu gerçeği toplumun geniş kitleleri tarafından benimsenmesi ile doğaya olan eğilim artmaktadır.

Doğal çevre üzerine yapılan baskıların artması ve bunun sonucunda doğal çevrede meydana gelen kirlenme ve her türlü tahribat, bütün kesimlerin doğaya karşı ilgisinin artmasını sağlamaktadır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra çevre ile ilgili kaygılar küresel kaygıya dönüşmüş ve günümüzde çevre sorunları sadece ülkelerin değil, bütün dünya ülkelerinin birlikte hareket etme gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bugün dünya gündeminin en önemli meseleleri arasında iklim değişiklikleri, ozon tabakasının delinmesi, bitki örtüsü ve ormanların yok olması vardır. Canlıların yaşamını tehdit eden bu faktörlerin ortadan kaldırılması, çevreye gösterilen sorumluluk ile mümkündür. Çevre ile ilgili bu kaygıların yanında turizm ve çevre ilişkisi büyük önem arz etmektedir. Çevre ve turizm unsuru birbirine karşı bağımlılık özelliği gösterir. Çünkü turizm uygun bir çevre sayesinde ortaya çıkar. Çevrenin korunması ve doğal varlıkların bozulmadan geleceğe aktarılmasında turizm çok önemli bir rol oynamaktadır.

Turizm planlayıcıları çevrenin korunmasına yönelik olarak turizmin temelde iki yaklaşım ile faydalı olacağını varsaymaktadır.¹¹ Bunlardan birincisi; doğanın korunmasına katkıda bulunan eko-turizm türünü dünya turizm pazarına çıkarmak ve pazarlama unsuru olarak doğal çevre kaynaklı turizmin tur operatörleri ve acentalarca eko-turizme yönelik programlar sunmalarını sağlamaktır. İkinci olarak da sektörün, çevrenin değişim sürecinde kendisinin bir aracı olduğunun farkında olarak, sürekli gelişme ve çevrenin korunmasına katkı sağlayan tatil beldeleri ve turistik yörelerini oluşturmasını sağlamaktadır. Bu şekilde arz ve talebin nisbeten yönlendirilebileceği ve doğal kaynakların korunmasına katkı sağlanabileceği amaçlanmaktadır.

¹⁰ Hudman, *Ön.yer.*, s.33.

¹¹ Aynı., s.28.

Bayer, eko-turizmini; sadece denize girmek, güneşlenmek, dinlenmek yerine gittikleri ülkeyi doğası, sosyo kültürel yapısı, insanları ile gerçek yaşam ve egzotik ortamlarında beraber yaşamak isteyen, kültür seviyesi yüksek turistlerin ortaya çıkardığını ifade etmektedir.¹² Eko-turizmin ortaya çıkmasının temelinde sadece çevreye verilen tahribat yatmamaktadır. Bunun yanında sosyal hayattaki oluşum da önemlidir. Çünkü sanayileşme ile ortaya çıkan ekonomik gelişme ve refah düzeyinin yükselmesi ve teknolojik ilerlemeler insanların rahat yaşamasına katkı yaptığı gibi birbirinden farklı olmayan, tekdüze yaşam tarzını da ortaya çıkarmıştır. Dünya nüfusunun çok büyük bir kısmı metropollerde ve kentlerde yaşamaktadır ve seyahate katılan insanların büyük bir çoğunluğu buradadır. Seyahate en çok katılan ve şehirlerde yaşayanlar sosyo-kültürel, gelenek ve görenekleri farklı otantik bölgelere, doğal alanlara doğru yönelmektedir. İnsanlar farklılık aramakta ve tekdüze yaşamdan kurtularak farklı duygular hissetmek arzusundadırlar.

Tablo 2.1: ÇEVRESEL SORUNLAR VE EKO-TURİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI

DÖNEM	ÇEVRESEL DURUM	TURİZM
1950'ler	Faydalan ve kullan	Keşfetme ve ilgi dönemi kitle turizminin başlangıcı
1960'lar	Bilinçlenme, kamuoyunun ilgisi ve protestolar	Gelişme, büyüme, çevre unsurları çekicilik olarak
1970'ler	Kurumsallaşma, Amerika Birleşik Devletleri'nde Çevre Koruma Dairesi'nin kurulması, hava ve su kirliliği gibi gözle görülür kirlilikle ilgili kaygılar	Büyüme ve başarı dönemi pazarlama. Etkiler konusunda akademisyenlerin araştırmaları
1980'ler	Çevredeki toksit maddelerle ilgili kaygılar; asit yağmuru, dünyanın ısınması ve ozon tabakasının yırtılması sorunu.	Genişleyen dünya pazarları ve teknolojik ilerleme.
1990'lar	Ormanların yok olması, iklim değişiklikleri, çölleşme ve küresel etkileri	Eko-turizmin ortaya çıkışı ve sürdürülebilir gelişme.

Kaynak: Lloyd E. Hudman, "Turizmin Rolü ve Çevre Sorunları ile Olası Etkilerine Yaklaşımı", **Turizmde Seçme Makaleler:** 16, Özel Sayı: Turizm ve Çevre, Aralık 1992, s.33.

¹² Bayer, Ön.ver., s.178.

Tablo 2.1’de açıkça görülmektedir ki, zaman içerisinde çevresel durum kullanma ve turizm ilişkisi çeşitli aşamalar kaydederek 1990’lı yıllarda eko-turizmin doğmasına neden olmuştur.

Doğal çevreye verilen zararlar bir çok sektörü yakından ilgilendirmektedir. Fakat, turizm sektörü için daha önemlidir. Eğer doğal kaynaklar herhangi bir tahribata uğrarsa buna bağlı olarak aktif ve potansiyel turizm talebi doğrudan etkilenecektir. Kitle turizminin gelişmesiyle birlikte en popüler ve çekici, en ünlü, en gözde olan ve doğal güzelliği yüksek standartlara sahip yerler, buralara yığılan aşırı kalabalık, ziyaretçilerin yapmış olduğu gürültü, doğal kaynaklar ve çevrenin kirlenmesinin yanında sosyal ve toplumsal yönden bozulma ile karşı karşıya kalmış ve buna bir çözüm olarak eko-turizm ortaya çıkmıştır.¹³

Kitle turizminin doğal çevre üzerine yaptığı olumsuz etkileri bir çok yerde görmek mümkündür. Talebin yoğun baskısı sahillere daha yakın bölgelerde önemli etkiler yapmaktadır. Özellikle konaklama arz kapasitesi meydana getirirken çevresel taşıma kapasitesinin aşılması doğal çevre kaynaklarının tahribatını hızlandırmaktadır. Planlara uyulmaması ile çarpık kentleşme örneklerinin bir çok yerde görülmesine tanık olunmaktadır. Türkiye’de Kuşadası örneği kitle turizminin olumsuz sonuçlarının açıkça görüldüğü bir turistik mekandır. Ayrıca, İspanya bu konuda diğer önemli bir örneği oluşturmaktadır.

2.1.3.Eko-Turizmin Kapsamı ve Amacı

Genel olarak “üç s” olarak bilinen deniz, güneş, kum (sea, sun, sand) turizmi, diğer bir adıyla kitle turizmi sahil kenarlarında gelişmekte, büyük oteller ve onların ürettiği hizmetlerden yararlanmakta, doğal çevreye karşı sorumluluk hissetmemektedir. Oysa eko-turizm, fiziksel yapıya sosyal ve kültürel çevreye karşı sorumluluk taşımaktadır. Eko-turistlerin çeşitli seyahat motivasyonları bu turizm türünün sınırlarını belirlemektedir. Bu sınırlar¹⁴;

¹³ İge Pınar Tavmergen ve Pınar Özdemir, (1999), “Çevre Korumasına Yönelik Turizm Uygulamaları: Yeşil Otelcilik, Doğa Koruma Turizm ve ISO 14000”, **Turizmde Seçme Makaleler 33**, (İstanbul), Ekim, s.23.

¹⁴ Zeynep Aslan Kuşluyan, (1999), “Eko-turizm Kavramına Yapısal Yaklaşım ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Turizmde Seçme Makaleler 31**, (İstanbul), Mart, s.63.

-Özellikliğini kaybetmemiş doğan alanlara bağımlıdır.

-Doğal çevreye zarar vermez, yıpratmaz ve ekolojiye güç kazandırır.

-Kullanılan doğal alanların yönetimi ve korunması için devamlı bir katılım sağlanır.

-Elverişli ve uygun bir yönetim rejimi uygulanır.

Turizmin yararlandığı en önemli kaynakların başında doğal çevre gelmektedir. İnsanlar ilkçağlardan beri sağlık ve güzellik aracı olarak termal kaynaklardan, nehir göl ve denizlerden çeşitli şekilde yararlanmışlardır. Doğal çevrede, içindeki üstün kaynak değerleri ile milli parklar, ormanlar, şelaleler, dağlar, vadiler ve vahşi yaşamı simgeleyen yaban hayvan toplulukları turizmin hammaddesi niteliğini taşımaktadır. Eko-turizm özellikle buralarda gelişmekte ve aynı zamanda bu yerler çok hassas bir nitelik taşımaktadır.

Doğa ile iç içe yapılan dağcılık golf, kanoculuk, kuş gözlemi gibi turizm türleri doğal çevrenin sunduğu imkanlara bağlıdır. İkibinli yıllarda bir çok turist, milli park ve doğal parkurlara yönelmektedir. Buralara yapılan seyahatlerde önemli miktarda turizm harcamasının yapıldığı görülmektedir. Örneğin; yaban hayatını gözlemlemek için Ruanda'da Volkanlar Milli Parkı'nda dağ gorillerini bir saat görmek isteyen turistler 170 \$ ücret ödemektedirler.¹⁵

Eko-turizmin kapsamı sadece doğal alanlarda yapılan aktivitelerle sınırlı değildir. Eko-turistler yörenin sosyal yapısına büyük ilgi göstermektedirler. Gittikleri ülkede yöre insanının giyim kuşamı, folkloru ve günlük uğraşlarına ilgi duymaktadırlar. Yöre halkının günlük faaliyetlerini, çalışmalarını, yakından takip ederek bu faaliyetlere katılmaktadırlar. Eko-turizmde turistler, gittikleri yöreye zorlanmadan uyum göstermektedirler. Yöre halkının gelenek ve göreneklerine, tutum ve davranışlarına yüksek derecede saygı göstermeleri son derece olumlu bir özelliktir. Kitle turizminin olumsuz sosyal etkilerinden farklı olarak eko-turizm,

¹⁵ Tuncay Demir, (1999), "Turizm ve Çevre Etkileşimi, 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları", 1.Uluslararası Turizm Sempozyumu, 16-17 Aralık, 1998, (İstanbul: YTÜ Basım Yayım Merkezi), s.123.

yörelere kendine has özelliklerinin korunmasını ve geliştirilmesini en önemli amaç olarak kabul etmektedir.

Doğal kaynakların sürdürülebilir olması her açıdan önemli bir husustur. Eko-turizm, doğal çevre kaynaklarının sürdürülebilmesini amaçlamaktadır. Sürdürülebilir politikalar ekonominin sadece turizm sektörüyle değil, diğer sektörler tarafından da benimsenmesi ile başarıya ulaşabilir. Dünya genelinde doğal kaynakların korunmasına yönelik çeşitli faaliyetler yapılmaktadır. 1992 yılında Rio de Janeiro'da "Çevre ve Gelişme" üzerine yapılan konferansta şöyle denilmektedir: "Çevre koruma ve ekonomi uluslararası bütünleşmenin bir parçası olmalıdır. Ekonomik hedefler sosyal bütünleştirmenin ifadesi olarak, nesiller ötesine erişecek şekilde formüle edilmelidir."¹⁶ Eko-turizm, gerek sosyal çevreye olan saygısı ve geliştirmeyi teşvik edici özelliğiyle ve gerekse doğanın koruma-kullanma ilişkisine yaptığı katkı ile sürdürülebilir turizm politikalarının amacına ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

Turizm, doğal çevrenin korunmasına katkı sağladığı gibi doğal çevre ile ilgili olarak birçok sorun ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlar doğal çevrenin şu unsurları üzerinde görülmektedir¹⁷;

- Toprak üzerinde,
- Turizmin uyguladığı çevredeki bitki örtüsü üzerinde (flora),
- Turistik yörenin canlı türleri üzerinde (fauna),
- Yörenin su kalitesi üzerinde,
- Yörede meydana getirilen gürültü miktarı üzerinde.

Doğal çevre kaynaklarının sürekliliğinin sağlanması, turizmin sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm, turizm kaynaklarının bugün olduğu gibi gelecekte de turizm için kaynak oluşturulabilmesi amacıyla korunması ve

¹⁶ Georg Fritz (1999), "Uluslar arası Antlaşmalar Çerçevesinde Sürdürülebilir Bir Turistik Gelişme Politikası, 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları", 1.Uluslararası Turizm Sempozyumu, 16-17 Aralık, 1998, (İstanbul; YTÜ Basım Yayım Merkezi), s.70.

¹⁷ Kuşlvan, Ö.n.ver., s.63.

özelliğini kaybettirmeden geleceğe aktarılmasını amaçlar. Dünya çapında çevre ile ekonomiye ilişkin olarak yapılan konferans ve toplantılarda, bir yandan ekonomik kalkınma sağlanırken, diğer taraftan doğal çevrenin ihmal edilmesinin tehlikeleri vurgulanmaktadır. Doğal kaynakların korunmasının önemine dikkat çekilmektedir. Çevre üzerinde “**koruma ve kullanma**” ilkesinin gözetilmesi ve buna uyulması sürdürülebilirlik açısından gereklidir. Kısacası gelişme için doğal çevre feda edilmemeli ve doğal çevre korunarak gelişme ve kalkınma başarılmalıdır. Eko-turizm bu amaçlara ulaşma da takip edilebilecek bir yöntem olabilmektedir.

Bir çok turizm türü incelendiğine açıkça görülür ki, bu türlerin içerisinde hiç birisi eko-turizm kadar doğaya saygı göstermez. Klasik turizm, doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri ile öne çıkmakta iken eko-turizm, doğal kaynaklara ve sosyo kültürel yapı ilişkisiyle dikkat çekmektedir. Eko-turizmde amaç; doğal alanları ve kırsal kesimleri geleceğin turizm alanları olarak kabul etmek, turizmin zarar verici etkisinden korumak, günümüz turizmi için de turistlerin çevre ile ilgili sorun yaşamadan doğa içerisinde çeşitli turizm faaliyetlerine katılmasını sağlamaktır.

Eko-turizm, turistik yörenin bitki örtüsünün, canlı türünün estetik güzelliğinin muhafaza edilmesini ve geleceğe aktarılmasına önemli katkı sağlamaktadır. Av turizminin yerine kamera ile fotoğraflamayı sağlayarak yaban hayatı canlılarının yaşam hakkına sahip çıkmaktadır. Turistik yörenin kendine has kimliğinin korunmasını, yerel mimarinin korunmasını ve bu tür yapıların onarımının yapılmasını ve kullanılmasını amaçlamaktadır. Eko-turizmin amacı kaynakların tüketimi, tahribata uğratılması değil, bunların korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir olmasını sağlamaktır.

2.1.4.Eko-Turizmin Özellikleri

Turizmde en çok kullanılan fiziki coğrafya özellikleri turizmin devamı için bu kaynakların korunmasını gerektirmektedir. Çünkü, turizm yanlış politikaların da etkisiyle fiziki coğrafya üzerine çeşitli olumsuz etkiler yapmaktadır. Manzara kalitesi ve bitkisel çeşitlilik plansız yapılaşma ile bozulmakta ve bir daha geri kazanılması zor olmaktadır. Ülkeler bir yandan turizmi ekonomik olarak çok değerli bir araç

olarak görürken, diğer yandan plansızlık ya da yanlış planlar ile ortaya çıkan yapılaşmadaki kalitesiz görünüm, denetleme fonksiyonunun eksikliği ile birleşince turizmin ortadan kalkması sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sahil kenarlarında kıyılar doldurularak doğal güzelliklere zarar verilmekte ve estetik güzellik yok edilmektedir. Örneğin, kitle turizminin çevre üzerine yaptığı bu olumsuz etki İspanya'yı zor durumda bırakmıştır. Şimdi bu ülke kıyıda yoğunlaşan beton manzara görünümünden kurtulmak için eskiden yaptığı otelleri yıkmaktadır. Turizm, bu denli yıkıcı olmamalıdır. Turizmin fiziksel, sosyal ve kültürel çevreye zarar vermesinin önlenmesi, turizmin sürdürülebilir olabilmesi için önemlidir.

Eko-turizm, uygulandığı çevrenin doğal kaynaklarının korunmasını sağlamaktadır. Kitle turizmine katılanlar, rahatlığı seven, lüks ürünler kullanan ve çevreye fazla önem vermeyen özellik gösterir. Fakat, eko-turizmin özellikleri bundan farklıdır ve şu şekilde sıralamak mümkündür.¹⁸Eko-turizmde;

- Doğaya yönelik tur operatörlerinin firmaları küçük firmalardır.
- Tur Operatörlerin çoğu yılda 200'den az turist getirmektedirler.
- Kadınların oranı giderek artmaktadır.
- Kırsal ve köylerdeki konaklama imkanlarının kullanılması küçük kırsal kökenli işletmelere bazı fırsatlar sunmaktadır.
- Turistler ne yapacaklarına kendileri karar verirler.
- Yerel yaşam biçimleri turistler için önemlidir.
- Çok gelişmemiş, sessiz yörelerde ortaya çıkarlar.
- Mevcut, imkanlardan yararlanır ve mevcut tesisler kullanılır.
- Genellikle yerel girişimciler vardır.

¹⁸ C.Denise Ingram ve Patrick B.Durst (1990), "Doğaya Yönelik Tur Operatörleri Gelişmekte Olan Ülkelere Seyahatler", **Turizmde Seçme Makaleler**, (İstanbul), sayı.7, s.6.; Tavmergen ve Özdemir, **Ön.ver.**, s.24.

- Talebe göre kapasite vardır.
- Halihazırda kullanılan teknoloji yeterlidir.
- Çevre ve tarihi kalıntıları korumaktadır.
- Tüm yıl boyunca oluşur, zaman genişir.
- Turistlerin harcama potansiyeli yüksektir.

Eko-turizmin doğayı koruma özelliği çeşitli şekillerde mümkündür. Korumaya katkıda bulunabilmek için eko-turizmin sunduğu yollardan bazıları şunlardır:¹⁹

1-Bu konuda özellikle milli parklar gibi, içerisinde doğal bitki örtüsü ve yaban hayatı canlılarını barındıran alanların korunmasına mali katkıda bulunmak bir yöntem olarak görülmektedir. Yerel bölge halkının daha az, yabancıların daha fazla ücret ödemesi gibi tarifeler önerilmektedir. Ayrıca, doğal kaynağın yakınında konaklanması durumunda daha fazla vergi alınması ya da ziyaretçilerin parkın özelliklerini ifade eden hediyelik eşyaların satılmasıyla gelir elde edilmesi şeklinde olabilmektedir.

2-Turizm gelirlerinin doğrudan yerel bölge halkına aktarılarak çevreyi kötü kullanmalarının bu şekilde önlenmesi mümkün olmaktadır. Örneğin, Kenya'da halka, yaban hayvanlarını otlattıkları alanları kaybettikleri için tazminat ödenmektedir. Ayrıca, bazı yerlerde eko-turizm için çekicilik oluşturmak amacıyla halka kaplumbağaları, kuşları ve deniz canlılarını toplamaları karşılığında sermaye ve teknik yardımda bulunmaktadır. Bölge halkı devletin turizmden elde ettiği gelirden faydalanmaktadır.

3-Eko-turistler eğitilerek çevreye zarar verici faaliyetlerden kaçınmaları konusunda bilgilendirilmektedirler. Özellikle doğal su kaynaklarında sabun gibi kirleticiler kullanmamaları ve çöpleri çevreye atmamaları konusunda uyarılmaktadırlar. Ülkemize Avustralya ve Yeni Zelanda'dan gelip Ayder Yaylası'na çıkan eko-turistlerin eğitilmiş ve çevreye çok özen gösterdikleri görülmüştür. Bu turistler çevreye çöp atmaktan ziyade buralardaki pet şişe ve diğer maddeleri

¹⁹ Özgüç, Ö.n.ver., s.201.

toplamaktadırlar. Bu durum eko-turistlerin doğanın korunmasındaki koruyucu özelliğini ve doğaya karşı ne derece duyarlı olduğunu göstermektedir.

Eko-turistlerin doğa ile baş başa bir çok aktiviteye katılma imkanı vardır. Kuş gözetleme, yürüyüş yapma ve balık tutmanın yanında isteyerek ve kendi arzusuyla karar verip yapabileceği akarsu yarışı, bangi jumping, dağa tırmanma gibi bir çok alternatif faaliyet vardır. Bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek için riski sevmek ve maceracı bir özelliğe sahip olmak gerekmektedir.

Kitle turizmine katılanlar yerel bölge halkı ile pek ilgilenmez. Oysa eko-turistler için turistik yöredeki halkın yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri, el sanatları, folkloru her zaman karşılaşamayacakları bir durumdur ve eko-turistler bunlara ilgi göstermektedirler. Gelişmiş ülkelerden bir çok turist kendi ülkelerinde yaşayan Türkleri merak ederek, onların kendi ülkesindeki giyim kuşam ve folklorik değerlerini öğrenmek amacıyla Türkiye'ye gelmektedir.

Eko-turizm şehir merkezlerinde, gelişmiş bölgelerde ortaya çıkmaz. Daha çok gelişmemiş, kırsal alanlar, eldeğmemiş ya da nisbeten insan eli değmiş, özelliğini yitirmemiş bölgelerde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak Zimbabve, Kenya ve Amazonlar'da ortaya çıkarak geliştiği görülmektedir.

Turizmin gelişmesinde üst yapının turizm talebine cevap verebilecek kapasiteye sahip olması gerekmektedir. Turizm talebi isteği doğrultusunda arz da çeşitlilik göstererek talebi karşılamaktadır. Mevcut kapasite ile talebi karşılamak mümkün olmadığında yeni tesisler inşa edilmekte ve lüks olarak donatılmaktadır. Talebin isteği bu yöndedir. Fakat eko-turizm yeni konaklama ünitelerinin yapılmasına gerek duymaz. Mevcut tesislerin onarılmasını sağlayarak talebin isteklerini karşılamaktadır. Yeni yapılanmanın yerine, yerel bölgenin sahip olduğu kendine has özelliklere sahip köy, çiftlik ve yayla evlerinin turizm amacıyla yeniden kullanımını teşvik etmektedir.²⁰ Lükse müsaade etmez. Mevcut teknolojiyi kullanır ve bununla yetinir.

²⁰ Doğaner, **Ön.ver.**, s.97.

Kitle turizmde görülen aşırı kalabalık eko-turizmde görülmemektedir. Eko-turizmde sınırlı bir katılım vardır. Genelde birbirini tanıyan arkadaş ve ailelerden oluşan küçük gruplar vardır. Bu gruplar gittikleri ülkeyi geniş bir zaman içinde, gerçek yaşam ortamında tanımakta, bilgi ve deneyimler edinerek oradan ayrılmaktadırlar.

Eko-turizm deniz, güneş, kum turizmde olduğu gibi yılın sadece yaz aylarında gerçekleşen bir turizm türü değildir. Bütün yıl boyunca gerçekleşme imkanına sahiptir. Ayrıca mekansal yoğunluğu kitle turizmine göre daha geniştir. Akarsu, dağlar, yaylalar ve ülkelerin kırsal alanlarında gelişerek geniş bir alana yayılmaktadır. Doğal kaynaklardaki çeşitlilik kadar geniş bir alanda yapıma imkanı sunmaktadır.

2.1.5.Eko-Turizmin Sosyal Çevre ile İlişkisi

Turizm sadece ekonomik bir olay değildir. Ekonomi biliminin yanında psikoloji, tarih, sanat ve sosyoloji ile de yakından ilgilidir. Turizm sosyolojik yönden ekonomik açıdan incelendiği kadar incelenmemiş olsa da, uygulandığı bölgenin sosyal ve kültürel yapısına önemli etkilerde bulunmaktadır ve sınırlı da olsa bu alanda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Turizmin sosyo-kültürel yapıya olan etkileri sadece turistik yöre sakinleri üzerinde değil, aynı zamanda turizm olayına katılanlar üzerinde de meydana gelmektedir. Turizm, hem yerel halk hem de turistlerin sosyal, kültürel yapısına etkilerde bulunmaktadır.

Turizm bir hizmet endüstrisidir ve bu özelliği itibari ile insan faktörü önem kazanmaktadır. Sosyal bir özellik taşıyan insanın turizmden ne derecede etkilendiğinin araştırılması hem turizm açısından hem diğer açılardan önem kazanmaktadır. Özdemir, sosyal yapıyı şu şekilde tanımlamaktadır;²¹ sosyal hayat alanında, irili ufaklı binlerce bütünlüklerden herbiri bir sosyal yapıyı yansıtır, sonra tekrar hepsi birlikte cemiyet denilen en büyük sosyal yapıyı meydana getirirler.

Sosyal yapı incelenirken toplumun ortak özelliklerinin iyi bir şekilde belirlenmesi önemlidir. Özdemir, sosyal yapıyı incelerken basitten karmaşığa doğru

²¹ Mehmet Özdemir, (1998), **Turizme Fiske Taşları**, (Ankara), s.251.

aşağıdaki gibi bir yolun takip edilmesinin mümkün olduğunu ifade etmektedir.²²

Bunlar;

a-Nüfusun özellikleri

b-İşgücünün faaliyetlere dağılımı

c-Yerleşim yeri sosyal özellikleri

d-Yerleşim yeri sosyal donatımı,

e-Siyasal durum,

f-Kültürel durum,

g-Tabii çevre şartları olarak sıralanmaktadır.

Başka bir yazar tarafından sosyal yapı veya toplumsal yapı; toplumdaki organize olmuş sosyal ilişkilerin bütünüdür²³ şeklinde tanımlanmaktadır. Turizm, toplumun sosyal ilişkileri üzerinde olumlu veya olumsuz olarak, çeşitli şekillerde, etkilerde bulunmaktadır. Turizmin ev sahibi ülkeler üzerine olan olumsuz etkilerini azaltmak ve sosyal yapı itibari ile bölgenin özelliğini korumak turizm planlayıcılarının ve uygulayıcılarının gündeminde önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. İki binli yılların turizm politikaları belirlenirken ülkelerin sosyal ve kültürel yapı özelliklerinin muhafaza edilmesi ilke olarak benimsenmektedir. Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) sosyo-kültürel yapının korunmasını ve ülkelerin, kendi kimliklerini kaybetmeden turizm olayına katılması yönünde çaba sarfetmektedir. Bu durum turizmin sürdürülebilir olmasına önemli derecede katkı sağlamaktadır.

Turizm, bireysel davranış aile ilişkileri, toplu hayat tarzları, ahlaki tutumlar, değer sistemleri, yaratıcı güçler, örf ve adetler, geleneksel tutumlar ve toplum örgütlenmesi gibi değişikliklere neden olmaktadır.²⁴ Turizm, çoğu yerde toplumsal

²² Mehmet Özdemir, (1993), "Turizmle İlgili Sosyal Yapı Araştırmalarında Metodoloji Denemesi", *Anatolia Dergisi*, (Ankara), s.12.

²³ Enver Özkalp, (1985), *Sosyolojiye Giriş Dersleri*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi), s.9.

²⁴ Özdemir, *Ön.ver.*, s.190.

özellikler üzerinde yıkıcı etkilerde bulunmaktadır. Bu durum arzu edilmese de turistik yörelerde görülmektedir. Eko-turizm de diğer bir amaç sosyal yapıyı korumaktır.

Turizmin uygulandığı bölgenin sosyal yapısı üzerindeki etkileri, bölgenin toplumsal taşıma kapasitesi ile yakından ilgilidir. Yerel toplumsal duyarlılığın bir ölçüsü olarak toplumsal taşıma kapasitesi, “bir çekim yerindeki yöre halkının turizmin gelişmesinden dolayı ortaya çıkan kabul edilemez toplumsal rahatsızlıkların en üst noktasıdır.”²⁵ Toplumsal taşıma kapasitesi toplumun turizme karşı göstermiş olduğu hoşgörü sınırır.

Turizmin sosyal yapı üzerine olan toplumsal olumsuzlukları yöre insanının hoşgörü eşiğini (sınırını) zorlamaktadır. Toplumsal olumsuzlukların yöre halkı tarafından kabul edilemediği bu üst sınır toplumsal taşıma kapasitesidir. Turizm gelenek ve göreneklerin yozlaşmasına, halkın birbirine olan güveninin azalmasına, tarihsel ve kültürel değerlerden uzaklaşmasına kadar birçok önemli olan değerden uzaklaşılmasına etkide bulunmaktadır.

Eko-turizm doğal çevrenin korunmasına önemli derecede katkı sağlayan kaynakları koruyarak kullanan bir turizm çeşididir. Sürdürülebilir turizm politikaları için aynı zamanda bir araçtır. Eko-turizm sadece doğal çevreye değil aynı zamanda turizmin uygulandığı çevrenin sosyal ve kültürel yapısının korunmasına da katkı sağlamaktadır. Çünkü, eko-turizmin amacında doğal çevreyi korumak olduğu kadar sosyal yapının korunmasına da katkıda bulunmak vardır. Yerel halkın turistler ile temasından etkilenmemeleri mümkün değildir. Kişisel temas olumlu ya da olumsuz davranışların kazanılmasına yol açabilmektedir. Eko-turistler gittikleri yöreye daha kolay uyum sağlamaktadır. Yörenin gelenek ve göreneklerine daha saygılıdır. Zira bölgenin giyim kuşamı, yaşam tarzı gelenek ve görenekleri, değerleri çekicilik oluşturmaktadır. Eko-turizm bu çekiciliklerin korunmasına büyük özen göstermektedir.

²⁵ Bahattin Rızaoğlu, (1997), “Yerel Toplumsal Duyarlılığın Bir Ölçüsü Olarak Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi”, *Anatolia Dergisi*, Mart-Haziran, sayı:1-2, (Ankara), s.3.

Bir bölgede eko-turizmin gelişmesiyle birlikte terkedilmeye yüz tutmuş iş kolları el işleri (halıcılık, dokumacılık, bakırcılık, süs işlemeciliği) canlanmaktadır. Bu sayede yenilenmiş iş alanları ortaya çıkarak istihdam oluşmasını sağlar. Bu durum sosyal yapıyı korumanın önemli bir göstergesidir.

Turizmin gelişmesiyle daha önce önemi pek kavranamayan sanatsal, tarihsel ve kültürel varlıklar önem kazanmakta, yöre halkı bu kaynakların ve doğal çevrenin turizm yönünden değerini anlamaktadır. Yöre halkının çevreye olan ilgisi artarak turizmin çevre değerlerinin korunması bilinci yükselir. Bölgedeki balık gölleri, yürüyüş parkurları, ender görülen bitki ve hayvan türlerinin korunması için yöre halkının dikkati artar.

Eko-turizmde yerel işletmeciler bölgede girişimcilik faaliyetlerini yapmaktadırlar. Bölgedeki işletmelerde yöre insanı çalışmakta cinsiyet ve yaş dağılımında değişimler gözlenmektedir. Bayanların istihdam edilmesi gibi sosyal değişimler meydana gelebilmektedir. Çünkü, bu etkiler genel olarak turizmin uygulandığı yerlerde görülmektedir.

Eko-turizm ortaya çıktığı yer itibari ile ya az gelişmiş ya da gelişmemiş bölgelerde görülmektedir. Bölgeye insan eli çoğu zaman değmemiştir. Dolayısıyla bölgede yaşayan yerel halkın başka insanlarla teması ya hiç yoktur ya da az olabilmektedir. Eko-turizm sayesinde yabancılarla karşılaşan, farklı dil, din, ırk özellikleri taşıyan turistler ile olan temas, bölge insanının kültürel değişimine olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Dil öğrenme isteği, çevreye özen gösterme, insana saygı, sevgi ve dostluk duygularının gelişmesini sağlamaktadır. Turizmin genel olarak yaptığı olumlu etkilerle birlikte eko-turizm sayesinde yöre halkı kendilerinden başka insanlarla tanışmakta ve dünyaya daha geniş açıdan bakma fırsatını yakalamaktadır.

Yöre insanında kendi bölgelerine olan ziyaret nedeniyle başka yörelere ve bölgelere seyahat etme isteği oluşabilmektedir. Kendinden başka farklı kültüre sahip insanlar olduğunun farkına varmaktadır. Seyahat edebilmesi için eko-turizmin sağladığı getiri, hayat standardının yükselmesini ortaya çıkarmaktadır. Hayat

standardının yükselmesi bölge insanının eğitimi ve kültüründe değişimlere yol açabilmektedir.

2.1.6.ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri

Turizm için çevre vazgeçilemez bir kaynaktır. Günümüzde çevre ile ilgili birçok ciddi kaygılar ortaya çıkmaktadır. Doğal kaynakların yok olma tehlikesi birçok kesimin işbirliği yapması gerçeğini ve zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Çevrede meydana gelen kirlenme turizmin geleceğini tehdit etmektedir. Doğal kaynaklara bağımlı olarak gelişen turizmin sürdürülebilmesi için doğal kaynakların her türlü çevre kirliliğinden korunması gerekmektedir. Doğal kaynakların çevre kirliliği tehdidine karşı korunması için, iş dünyasının geliştirdiği “ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri” önemli bir araçtır.

İnsanlık tarihi çok çeşitli dönemlerden geçmiştir. Özellikle iki yüz yıllık bir geçmişi olan sanayii üretimi teknik yenilikler getirdiği gibi yönetim alanında da modern tekniklerin geliştirilmesini gerektirmiştir. İş dünyasının geliştirdiği “ISO 9000 Kalite Güvence Standartları” işletmelere büyük yararlar sağlamaktadır. İnsanoğlu hep daha fazla kazanç peşinde koşarken çevreye dikkat etmekten ziyade verdiği zararları da görmezden gelmiş ve çoğu zaman önemsememiştir. Fakat 1980’li yıllardan sonra çevre, özen gösterilmesi ve korunması gereken en önemli konu olarak ülkelerin politikalarında yer edinmektedir. İşte ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri çevrenin korunmasına katkı sağlayan, çevre için gerekli standartları, koruma ilke ve kuralları kapsayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁶

ISO 14000 standardı, kuruluşların önceden belirledikleri çevre politikası ve çevre ile ilgili hedeflerine uygun olarak bir çevre yönetim sistemi kurmalarını, bu sistemi geliştirmelerini ve bu sistemin sürekli olmasını öngörmektedir.²⁷

Çevre Yönetim Sistemi işletmelere bir çok yönüyle ilgili prensipler sunmaktadır. İşletmenin faaliyetlerinden, ürünlerinden ve hizmetlerinden

²⁶ Tavmergen, **Ön.ver.**, s.29.

²⁷ Talat Us, (2000), “Çevre Yönetim Sistemi ve ISO 14000”, **Standart Dergisi**, sayı:462, Haziran, s.53.

doğabilecek zararlı etkilerden hem doğal çevreyi hem de insan sağlığını koruyan yönetim araçlarını, prensipler ve prosedürler dizisini kapsamaktadır. Çevre Yönetim Sisteminin kurulmasında şu yol takip edilmektedir.²⁸

- 1-Çevre politikası meydana getirmek ,
- 2-İşletmenin çevre ile ilgili amaç ve hedeflerini belirlemek,
- 3-Bu amaçlara ulaşmak için program yapmak,
- 4-Etkinliği takip etmek için ölçmek,
- 5-Sistemi gözden geçirmek ve varsa sorunları çözmek, sistemi ve çevre performansını geliştirmek.

Yirminci yüzyıl başından bugüne kadar geçen sürede yönetim alanında önemli adımların atıldığı görülmektedir. Kalite kontrolün bilimsel temelleri işletmelerde rekabet gücünün artmasına olumlu katkı sağlamıştır. Müşteri odaklılık, rekabetçilik gibi gelişme anlayışları ile Japon Kalite Tarzı (Kaizen)^(*) ortaya çıkmıştır. 1980'li yıllarda ISO 9000'in yönetim, üretim ve pazarlama alanında getirdiği standartlar önem kazanmıştır. Çevrenin ön plana çıkması ile ISO 14000, çevre standartlarını belirlemiş ve çevre uyumlu kalkınmanın sağlanmasında önemli bir araç olarak ortaya çıkmıştır. 1980'li yıllarda İngiltere'deki çevre problemlerinin ortaya çıkması ile "BS7750 Çevre Standardı" yürürlüğe konmuş ve ISO 9000 ve BS7750 standartlarının başarılarının görülmesiyle ISO 9000 çevre odaklı haline getirilerek ISO 14000 çevre standardı oluşturulmuştur.²⁹ Türkiye, Kasım 1995 itibari ile ISO 14000 standartlarını ulusal standartlar olarak kabul etmiştir.³⁰

Özellikle sanayi işletmelerinin çevreye verdiği zarar büyük boyutlarda olmaktadır. Bitmeyecek sanılan doğal kaynaklar aşırı üretim ve tüketim sonucunda yok olma durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Sanayi ve nükleer atıklar doğal çevrenin tükenmesinde son derece etkilidir. Doğal çevreyi tehdit eden bütün bu

²⁸ Us, **Ön.ver.**, s.51.

^(*) İşletmelerde kısa aralıklarla sürekli gelişmeyi amaçlayan yönetim anlayışı.

²⁹ Aynı., s.53.

³⁰ Tavmergen ve Özdemir, **Ön.ver.**, s.29.

olumsuzluklar, sadece ülke bazında değil makro açıdan düşünüldüğünde tüm dünya genelinde çevreye daha fazla dikkat edilmesi hususunda işletmeler üzerinde toplum tarafından bir baskının oluşmasına yol açmıştır. Çevre koruması uygulamaları ve kirlilik kaygıları sivil toplum kuruluşlarının işletmelere karşı bakış açılarını etkilemekte ve işletmeler üzerinde “temiz bir çevre” isteği ile baskılar oluşmaktadır. İşletmeler rekabet gücünü artırmak, daha fazla kar elde etmek ve devamlılığını sağlamak gibi çeşitli işletme amaçlarına yönelik olarak ISO 9000 standartlarını kabul etmektedirler. Bunun yanında çevre koruma ve kirlilik kaygılarıyla oluşan toplumsal baskı nedeniyle veya çevreyi koruyarak faaliyette bulunma prensibini kendiliğinden kabul ederek ISO 14000 çevre yönetim sistemi standartlarını benimsemek durumunda kalmaktadırlar.

ISO 14000 ile işletmelerin amaçlarını gerçekleştirmelerinde bir sıkıntı söz konusu değildir. Bu standartlar ile işletmelerinin faaliyetlerinin kısıtlanması ya da ortadan kaldırılması söz konusu değildir. ISO 14000 standartları ile işletmelerin ya faaliyetleri ya da çevre ikilemi ortadan kaldırılmakta, temiz bir çevre teşvik edilmekte ve işletmelerin iş hacminin ve ticaretinin büyümesi amaçlanmaktadır.³¹

Çevre Yönetim Sistemi ISO 14000 standartlarını benimseyen tepe yönetimi tarafından gerçekleştirilir. Çevre politikası, planlama, uygulama ve faaliyet, kontrol etme ve hataları düzeltme, ile yönetimin tetkiki olarak beş aşamalı bu sistem çevre politikası için doğru planlarla organize olan yönetim sayesinde başarıya ulaşabilir.

³¹ Aynı., s.29.

ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi elemanları Tablo 2.2’de görülmektedir.³²

Tablo 2.2: ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi Elemanları

1.Çevre Politikası
2.Planlama
2.1.Çevre Boyutları
2.2.Yasal ve Diğer Gereklilikler
2.3.Amaçlar ve Hedefler
2.4.Çevre Yönetimi Programı veya Programları
3.Uygulama ve İşlem
3.1.Bünye (Yapı) ve Sorumluluk
3.2.Eğitim, Bilinç ve Ehliyet
3.3.İletişim
3.4.Çevre Yönetim Sistemi ile İlgili Belgeye Bağlama İşlemleri
3.5.Belge Kontrolü
3.6.İşlem kontrolü
3.7.Acil Durum Hızarlığı ve Bu Hallerde Yapılması Gereken İşlemler
4.Kontrol ve Düzeltici Faaliyet
4.1.İzleme ve Ölçme
4.2.Riyazetsizlik, Düzeltici-Önleyici Faaliyet
4.3.Kayıt
4.4.Çevre Yönetim Sisteminin Denetimi
5.Yönetimce Yürütülen Gözden Geçirme

Kaynak: Türk Standardı, (1997), **TS EN ISO 14001**, s.4, Kitapçığından Faydalanarak Tarafımdan Hazırlanmıştır.

İşletmeler ürünlerini pazarlamada değişik teknikler kullanmaktadırlar. Çevre bilincinin gelişmesi ile çevreye daha az zarar veren ürünlerin üretimi ön plana çıkmaktadır. Çevre dostu ürün sunan işletmeler rekabet gücünü artırmakta ve günümüzde yeşil amblemi ile piyasaya sunulan markaların sayısı artmaktadır. Herhangi bir mamulün çevre dostu olmasının anlaşılması işletmelerin satışlarını olumlu yönde etkilemektedir. Turizmde ise, çevreye duyarlı tesisler turizm pazarında daha fazla turist çekmektedir. Turizmde “**mavi bayrak**” uygulaması turistik

³² Aynı, s.32.

tesislerin çöp, içme suyu, plaj ve denizinin üstün standartlarda olduğunu göstermekte, çevreye olan uyumunu tescil etmek amacıyla uygulamaya konmuştur. Günümüzde ne tür faaliyet olursa olsun çevrenin dikkate alınması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Çevre faktörünü gözönüne alan işletmeler hem evrensel değerlere katkı sağlamakta, hem de işletme maliyetlerinde, müşteri ilişkilerinde ve pazar paylarında³³ büyük yararlar sağlamaktadır.

ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemine paralel olarak turizm işletmelerinin çevre kaynaklarının korunmasına gösterdiği özeni vurgulamak amacıyla turizm işletmelerine “mavi bayrak” belgesi verilmektedir. Mavi Bayrak, uluslararası düzeyde nitelikli ve niteliklerinin sürekliliği kanıtlanmış olan plaj ve marinalar için geliştirilmiş standardın sembolüdür. Türkiye’de 2000 yılında bir yıllık süre için verilen mavi bayrak ödülünü almış 78 plaj ve 12 marina bulunmaktadır.³⁴

Turizmin sürdürülebilir bir nitelik kazanmasında eko-turizmin bir araç olarak görülmesinin yanında işletmelerinin çevreye olan duyarlılıkları ve çevreyi korumadaki özeni de önemli bir husustur. Bu nedenle Turizm Bakanlığı, işletmelerden gelen talep çerçevesinde turistik konaklama işletmelerinin çevre kaynaklarını sürdürülebilir yanmadaki katkılarını tescil etmek amacıyla işletmelere “çam” sembollerinden oluşan “Çevre Dostu Kuruluş” belgesi vermektedir. Çevreye duyarlılığın simgesi olan çam ödülünün kriterleri şunlardır:³⁵

- Tesisin doğayla uyumlu yapılaşması.
- Tesis inşaatında kullanılan malzemelerin özellikleri.
- Peyzaj elemanlarının seçimi ve kullanımı.
- Gürültüye karşı izolasyon ve önlemler.
- Tesisin dekorasyonunda kullanılan malzemelerin nitelik ve nicelikleri.
- Yangına karşı önlemler.

³³ Us, **Ön.ver.** s.52.

³⁴ Filiz Çevik, (2000), “Türkiye’de Konaklama İşletmelerine Verilen Çam ve Plajlara Verilen Mavi Bayrak Ödüllerinin Sürdürülebilir Politikasının Sağlamasındaki Etkinliğinin Değerlendirilmesi” Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü I.Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Tebliğ Kitapçığı, (İzmir), s.266, 268.

³⁵ Çevik, **Ön.ver.**, s.264.

-Çöplerin toplanması, yeniden değerlendirilmesi ve imha edilmesi için yapılan düzenlemeler.

-Enerji ve su kullanımında tasarruf sağlayıcı önlemler ve düzenlemeler.

-Atık suların arıtılması ve geri kullanılması.

-Kullanılan kağıt, mutfak ve servis araçları ile temizlik malzemelerinin nicelik ve nitelikleri.

-Çevre bilincinin sağlanması amacıyla müşteriler için eğitici hazırlıklar.

-Personelin çevre bilinci için eğitim programlarının hazırlanması şeklinde özetlenmektedir.

Turizm işletmelerinin faaliyetleri esnasında bölgenin taşıma kapasitelerini aşmasını önlemek ve çevreye hiç zarar vermemek ya da mümkünse en az seviyede zarar vermesini sağlayabilmek amacıyla çevresel etki değerlendirme (ÇED) raporlarının yapılması doğal kaynakların kullanımını sürdürülebilir yapmaktadır. Bu sebeple “çevresel etki değerlendirme” eko-turizm için çok önemli olan doğal kaynakların korunmasına katkı sağlamaktadır.

Doğanın korunmasında bir araç olan eko-turizm, ISO 14000 standartlarının çevreye olan katkısı ile olumlu yönde etkilenmektedir. Çevre kaynaklarının korunması eko-turizm çeşitlerinin uygulama yeteneğini artırabilmektedir. Eko-turizm çevre ile ilgili tüm problemleri çözeceği düşünülse de, tüm kirliliği engellemesine ve çevreyi tek başına korumasına imkan yoktur. ISO 14000, işletmelerin çevre ile ilgili üzerine düşeni yapmasında bir yol göstericilik rolünü üstlenerek korunmasına katkıda bulunmaktadır. ISO 14000 ile turizmin devamlılığının sağlanmasında işletmelerin etkinliğini sağlamaktadır.

2.2.EKO-TURİSTİN TANIMI

Bir yörede eko-turizmin oluşabilmesi için bölgenin el değmemiş ya da insanlar tarafından nisbeten kullanılmış doğal alanları, bu alanlar içinde yaşayan yaban hayatı hayvanları, bitkisel çeşitlilik, kendine has ve özgün sosyal-kültürel yapısının özelliği önemlidir. Eko-turizmi tekrar hatırlamak gerekirse “nisbeten

dokunulmamış doğal alanların manzaralarını ve yabani bitki ve hayvanların olduğu kadar, varsa, mevcut kültürel özelliklerini de inceleme, görme-öğrenme gibi belirli bir amaçla seyahat etmek”³⁶ şeklinde tanımlamıştık. Belirli bir zaman dilimi ve mekanda gerçekleşen turizm olayına katılan turistlerin seyahat etme nedenleri aynı zamanda turist tipini de belirlemektedir.

Eko-turist kavramının ortaya çıkması çevresel kaygıların arttığı bir döneme rastlamaktadır. Özellikle doğal çevre ile ilgili olarak toplumda meydana gelen ilgi ve bilinçlenme turizme katılanlar üzerinde de kendini göstermektedir. Turistlerin çevre duyarlılığı yüksektir. Eko-turist için ise doğal kaynaklar, manzaralar, yaban hayatı ve bölgenin sosyal-yapı özelliği turizme katılmasının asıl nedenidir. O halde eko-turisti tanımlayacak olursak, eko-turist; bir bölgenin sahip olduğu doğal güzellikleri görmek ve hissetmek, yaban hayatını ve canlılarını gözlemlemek, bunları yaşarken aynı zamanda korumayı amaçlayan, bölgenin sosyal ve kültürel yapısına ilgi duyan ve bu yapıya özen gösteren, saygı duyan veya hiç kimse ya da bir çok kimse tarafından gidilmemiş yerlere gitmek amacıyla turizm olayına katılan turisttir.

Bir bölgede turizm olayının gerçekleşmesi için, o bölgenin sahip olduğu doğal çevre kaynaklarının turizm yönünden gerekli çekiciliği taşıması gerekmektedir. Aynı zamanda bu kaynakların korunması talebin devamlı olmasını sağlaması bakımından önemlidir. Turizm olayı, belirli bir zaman diliminde ve çeşitli mekanlarda gerçekleşmektedir. Geleneksel turizmde turistler, şehir merkezlerinde, sayfiye bölgelerinde gezmek, görmek, kültürel yönünü güçlendirmek ve eğlenmek, denize girmek gibi çeşitli amaçlarla seyahat etmektedirler. Bu amaçlarla seyahat eden turistlerin sayısı kitlesel bir hal almış ve turizmin de çevre ile ilgili bir dizi sorunların ortaya çıkmasına neden olduğu görüşü bir çok kesim tarafından benimsenmiştir. Turizm doğal çevreye verdiği zarar ile kendi kendini tüketmektedir. Toplumun her kesiminde doğaya olan ilginin yükselmesi ile turizm türlerinde doğa dostu, turizmin gerçekleştiği yöredeki tüm özelliklere değer veren, doğayı koruyan, yöre insanının sosyal ve kültürel değerlerine müdahale etmeyen bir turist tipi ortaya çıkmıştır.

³⁶ Özgüç, Ön.ver., s.153.

Eko-turist maceracı bir yapıya sahiptir ve tehlikeli doğa sporları ile ilgilenir. Kano ile gezinti yapma, akarsu sporu (rafting) ve yamaç paraşütü gibi bedensel yetenekleri kullanmayı gerektiren faaliyetlerde bulunur. Yüksek dağlara tırmanma, kırsal alanda yürüyüşler ve çeşitli doğa aktiviteleri esnasında bazı istenmeyen kazalar ve yaralanmalar ile karşılaşma ihtimali yüksektir. Bu riskli faaliyetleri yerine getirebilmek maceracı turistlerle mümkündür.

Eko-turist, doğanın korunmasına katkıda bulunan turisttir. Dünyamızın atalarımızdan miras kalmadığını, onu evlatlarımızdan ödünç alındığını benimseyen ve bu prensiple bu kaynakları bugün itibariyle koruyarak kullanmayı amaçlayan ve geleceğe aktarmayı isteyen turisttir. Eko-turist, gittiği yörenin sahip olduğu arz kapasitesi ile yetinmeyi amaçlayan, fazla konfor istemeyen kişidir. Kitle turizmine katılanların talep ettiği konforu ve standartlara çok fazla hassas olmayan ama doğal çevrenin korunmasına ve bozulmamasına duyarlı olan, sosyal yapıya uyum gösteren turisttir.

2.2.1.Eko-Turistin Özellikleri

Bir ülke veya yörenin turistik varlıklarının pazarlanmasında hitap ettiği hedef kitlenin özelliklerinin bilinmesi turizmden sağlanılan fayda itibariyle önemlidir. Turizm endüstrisinin getirisini farkedenden ve turizm kaynaklarına sahip bir çok ülke ideal turisti çekebilmek arzusunda. Ekonomik gücün dünyaya yön verdiği günümüzde, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından turizmden elde edilen gelir, ülkelerin gelişmesi için son derece faydalıdır. Bu hedef turizmde, geliri yüksek olan turistlerin ülkeye çekilmesi ile mümkün olmaktadır.

Türkiye'nin turizm hedeflerinde de ulaşılmak istenilen, uzun süre kalan, çok para harcayan ve kaliteli turistlerin ülkeye çekilmesidir. Kalkınma planlarına da yansıyan turizm politikalarında ulaşılmak istenen hedef budur. Genel olarak kitle turizminin geliştiği Türkiye'de yaklaşık beş yüz bin yataklık konaklama arz kapasitesi ile yüksek bir gelire ulaşamamıştır. Bunun temelinde ülkemize gelen turistlerin uzun süre konaklamayan, para harcamayan, eğitim seviyesi ve kalitesi düşük turistlerin gelmesi yatmaktadır. Bu durumda da Holder'in dediği "ülke, kitle

turizmine açılarak sosyal davranış ve ekonomik güç bakımından daha aşağı standartlara sahip kişileri çekmiş ve bu da turizm yöresinin sosyal dokusunun bozulmasına yol açmıştır”³⁷ görüşü doğruluk kazanmaktadır. Bu gerçeğin doğrultusunda eko-turizm biçimine yönelen turistlerin iyi eğitim görmüş, para harcamasının yüksek olması özelliği arzu edilen bir turist tipi olmaktadır. Her bakımdan seviyesi yüksek turistın çekilebilmesi, turizm yöresinde bu olumsuzlukların görülmesini önleyebilmektedir. Eko-turistin özelliği, hedeflere ulaşmada istenilen bir turist özelliği olarak görülebilir.

Kitle turizmine katılanlar paralarını sınırlı sayıda yerde harcamakta ve genelde belli yerlerde kalmayı tercih etmekte iken, eko-turistler yüksek miktarda ve çok çeşitli yerlerde paralarını harcamaktadırlar.³⁸ Örneğin, Ruanda’da Volkanlar Milli Parkı’nda ziyarette bulunan eko-turistler buradaki dağ gorillerini bir saat görmek için 170 USD vermektedirler.³⁹ Eko-turistlerin harcama düzeyi ortalama 1500 USD’den fazladır ve aynı zamanda 8-14 gün gibi uzun süre konaklama yapmaktadırlar.⁴⁰

Eko-turistler yapacakları faaliyetler hakkında daha özgürdürler ve ne yapacaklarına kendileri karar verirler. Bazıları doğa yürüyüşlerine katılır iken bir kısmı daha riskli olan akarsu sporu (rafting) ve dağa tırmanma gibi bedensel gücü gerektiren faaliyetlere ilgi duyarlar. Sessiz bir ortamda hiç sıkılmadan beklemeyi göze alarak değişik türdeki kuşları gözlemlerler. Eko-turizme taban tabana zıt olan av turizmine katılmazlar. Fakat, bunun yerine doğayı fotoğraflayarak özel albümler oluştururlar.

Bir bölgenin gelenek ve görenekleri, bölge insanının yaşam tarzı, geçimini sağlamak için gösterdiği çabalar eko-turistler için önemli değerlerdir. Gittikleri yörenin yaşam biçimine ilgi duyarlar, yörenin gelenek ve göreneklerine, el sanatlarına sempati ile bakarlar. Farklı sosyal-kültürel yapıya sahip yörenin, yaşam

³⁷ R.W. Buttler, (1990), “Alternatif Turizm: İnanırcı Bir Umut mu. Yoksa Truva Atı mı?” **Turizmde Seçme Makaleler**, 7, Eylül, (İstanbul), s.24.

³⁸ Buttler, **Ön.ver.**, s.26.

³⁹ Demir, **Ön.ver.**, s.123.

⁴⁰ Özgüç, **Ön.ver.**, s.154.

biçimine uyum gösterirler ve sosyal yapıya olumsuz etkide bulunmazlar. Örneğin, bağıcılık ile geçimini sağlayan bir yörede bağ bozumu mevsiminde köy halkı ile birlikte bağbozumuna katılarak köy halkının bir ferdi gibi davranışlarda bulunabilmektedirler. Bu durum eko-turistin sosyal özelliğinin yüksek derecede olduğunu göstermektedir.

Kitle turizminde ülkelerin kıyı kesimlerine göre iç kesimler genellikle daha az gelişme gösterdiğinden bu bölgeler eko-turistlerin seyahati için bir çok nedene sahip bulunmaktadır. Eko-turistler şehir merkezlerini tercih etmezler. Eko-turistler için iç kesimlerde bulunan kasaba, köy ve uğrak olmayan noktalar, hem sosyal yapısının taşıdığı özellikler hem de sanayiinin gelişmemesinin neticesinde korunmuş olan ve bozulmamış doğal alanlar önemli bir çekicilik nedenini oluşturmaktadır. Bu bölgelerin kendine has, her yerde görülmeyen mimari yapıdaki özellikleri de bu turist tipi için önemli bir çekicilik gösterir.

Eko-turist özelliğinde dikkati çeken bir başka nokta ise eko-turistlerin kültür düzeyinin yüksek olduğudur. Genellikle üniversite mezunlardır ve entelektüel seviyeleri yüksektir. Eğitim ve kültür seviyesinin yüksek olmasından dolayı çevreye karşı son derece duyarlı olup, yüksek çevre bilincine sahiptirler. Eko-turist, turizmin uygulandığı mekan üzerinde ve çevresinde bir çok tahribata neden olduğunu ve kitle turizminin çevreye zarar vererek turizmin geleceğini tehdit ettiğini düşünmektedir. Eko-turist hem turizm endüstrisinin hem de diğer endüstrilerin çevreye olan zararlarına ve tehditlerine karşı yüksek çevre bilinci ile doğanın korunmasına katkıda bulunmayı arzulamaktadır.

Doğal çevreye oldukça duyarlılık gösteren turistler üzerinde TÜRSAB tarafından 1997 yılında yapılan bir ankette tatil yeri seçiminde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.⁴¹

-Tabiatın korunduğu çevre isteği %79 ile birinci sırada,

-Yerel geleneklerin bulunduğu bir çevre isteği %69 ile ikinci sırada yer almaktadır.

⁴¹ Kuşluvan, **Ön.ver.**, s.64.

Bu verilerden turistlerin doğal çevreye karşı son derece duyarlı olduğu ve tatillerinde doğanın önemli bir kriter oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Amerika Birleşik Devletleri'nde eko-turizm alanında doğaya yönelik turlar düzenleyen seyahat acentalarının müşteri profilleri üzerinde ise şu özellikler ortaya çıkmıştır.⁴² (Tablo 2.3)

Tablo 2.3: Eko-Turist Profili

Profil özellikleri	Araştırmaya katılanların yüzdesi(%)
İlgi alanlarına göre tipler	
Açık havaya meraklı olanlar	78
İş grupları	69
Eğitim grupları	63
Emekliler	63
Araştırmacılar/Bilim adamları	44
Aileler	41
Yaş	
30 yaşın altındakiler	23
31-50 yaş arası	52
50 yaşın üzerindeki	25
cinsiyet	
Erkek/Kadın	51/49
Deniz aşırı ülkelere eski seyahat deneyimleri	69
Devamlı müşteriler	33
Bireyler/Gruplar	68/32
Tur grup büyüklüğü	4-25 kişi
En yoğun seyahat zamanı	Ağustos

Kaynak: C.Denise Ingram ve Patrick B.Durst, (1990), "Doğaya Yönelik Tur Operatörleri: Gelişmekte Olan Ülkelere Seyahatler", **Turizmde Seçme Makaleler**, sayı.7, s.6.

⁴² Ingram ve Durst, **Ön.ver.**, s.6.

Tablo 2.3’de eko-turlara katılanların en çok açık havaya meraklı olanlar olduğu görülmektedir. Kişi sayısı ise en az 4, en çok 25 kişiden oluşmakta ve bu gruplar en çok Ağustos ayında seyahat etmektedirler.

Turist özelliklerinin belirlenmesinde önde gelen faktörlerden biri de turizm olayına katılanların elde ettikleri gelir düzeyleridir. Eko-turizme katılanlar işlerinde profesyoneldirler ve bununla birlikte daha çok gelir elde etmektedirler.⁴³ Kitle turistine göre daha fazla para kazanmaktadırlar. Daha çok gelir elde ettikleri için harcamaları da yüksek olmaktadır.

Eko-turistler genelde küçük gruplar halinde seyahat etmekte ve gruplar 2-3 kişiden (bay veya bayandan) oluşmaktadır. Gruplardaki eleman sayısı 4-24 arasında değişebilmektedir. Eko-turistler gittikleri bölgenin doğal çevre ve kültürel özelliklerini en detaylı olarak öğrenmektedirler. Gittikleri bölgeyi çok iyi gezmek ve bir çok yönüyle tanımak istedikleri için daha uzun zamana ihtiyaç duymaktadırlar ve gittikleri ülkede uzun süre kalmaktadırlar. Örneğin, Brezilya’yı ziyaret eden eko-turistlerin çoğunun ülkede üç aydan fazla kaldığı ve tüm ülkeyi baştan başa uçakla veya otobüsle gezdikleri saptanmıştır.⁴⁴ Aynı zamanda eko-turistlerin çoğu ülkelerine dönerken, geleneksel turistik yöreler dışında, gezilebilecek yerler hakkında arkadaş veya akrabalarına adresler götürmektedirler. Eko-turistlerin gittikleri yerlerde ne kadar kalacakları kesinlikle belli değildir ve ülkelerine paraları bitince dönerler. Dönüş biletleri genellikle kendi ülkelerinde alınmış ve parası ödenmiş olmaktadır.

Eko-turistler bireysel olarak da turizme katılabilmektedirler. Tek başına gezenler, genelde macera arayan yaşları 18-25 olan üniversite gençleri olarak dikkati çekmektedir. Bu turistler, ülke içinde gelişme düzeyleri farklı olan otantik yerleri gezmektedirler. Çoğu zaman bir ülkeyi değil bir çok ülkeyi ardarda gezerler. Örneğin, Türkiye’ye Avrupa üzerinden gelip İstanbul’dan sonra İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi’ne uğradıktan sonra, İran üzerinden Orta Asya ve Hindistan yönünde seyahatine devam eden maceracı eko-turist tiplerini görmek mümkündür.

⁴³ Özgüç, **Ön.ver.**, s.155.

⁴⁴ Doris V.d. Ruschman, (1992), “Brezilya’da Ekolojik Turizm”, **Turizmde Seçme Makaleler**: 16, Özel Sayı: Turizm ve Çevre, Aralık, (İstanbul), s.67.

2.2.2.Eko-Turist Motivasyonları

İnsanların turizm olayına katılabilmesi için üç temel şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; boş zaman, yeterli miktarda gelir ve kişiyi seyahate yöneltecek istektir. Kişinin yeterli geliri ve boş zamanı olsa bile, onu seyahate çekebilecek nedenler oluşmadığı takdirde turizm olayının gerçekleşmesi mümkün olmamaktadır. İnsanları seyahate yönelten bir çok neden vardır. Tarihi süreç içinde turizm olayı incelendiğinde insanları turizme çeken bir çok faktör görülmektedir. Bununla birlikte insanlar çok öncelerden beri ekonomik, dinsel ve sağlık gibi nedenlerle seyahat etmektedirler:

İnsanlar kendi bölgelerinde ya da ülkelerinde bulunmayan maddeleri satın almak ya da ürettikleri malları satmak amacıyla çeşitli yerlere seyahatlerde bulunmuşlardır. Doğu-Batı arasında İpek yolu, Akdeniz limanları ile Baltık ülkeleri arasında Amber Yolu sayesinde insanlar bu bölgelere ve daha bir çok yere ekonomik amaçlı seyahatlerde bulunmuşlardır. Skolastik düşüncenin ortadan kalkması ile Hristiyanlar, kutsal olan Kudüs ve çevresine din amaçlı seyahatlere başlamış ve yeni bir turizm hareketi doğmuştur. Ayrıca, İslamiyetin doğup geliştiği Arabistan Yarımadası din amaçlı turizmin önemli merkezleri olmuştur. Bazı ülkelerin sıcak su merkezleri ılıca ve kaplıcaları, sağlık turizminin önemli merkezleri olmuş ve sağlıklarına kavuşmak için insanlar bu ülkelere seyahatlerde bulunmuşlardır. Bu mekanlar geçmişte olduğu gibi bugünde önemlidir.

Eko-turizmde insanları seyahate yönelten nedenlere geçmeden önce günümüzde insanları seyahate yönelten genel nedenlere değinmek konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. İnsanları seyahate yönelten nedenler şunlardır:⁴⁵

a)Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak; insanlar fiziksel yorgunluktan kurtulmak amacıyla çeşitli faaliyetlere katılmaktadırlar.

b)Toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak; insanlar toplumsal ilişkileri geliştirmek için faaliyetlere katılmaktadırlar.

⁴⁵ Özgüç, Ön.ver., s.38.

c)Statü ile ilgili ihtiyaçları karşılamak; insanlar hayranlık duyduğu farklı statüye geçtiğini hissetmek için seyahatlere katılmaktadırlar.

d)Entelektüel ihtiyaçları karşılamak; insanlar bilgi ve görgü yönünden gelişebilmeyi sağlamak gibi nedenlerden dolayı seyahatlere katılmaktadırlar.

e)Zihinsel ihtiyaçlarını karşılamak; insanlar sıkıcılıktan uzaklaşmak, heyecan aramak, stresten uzaklaşmak ve riskli deneyimler geçirme gibi nedenlerle seyahate katılmaktadırlar.

Eko-turistlerin seyahat nedenlerinin temelinde doğanın sunmuş olduğu imkanlardan yararlanmak ve bunları hissetmek yatmaktadır. Ayrıca, insanların sosyal ve kültürel yapılarını yakından tanımak eko-turistin seyahat nedeninin başka önemli bir nedeni olmaktadır. Eko-turistin seyahat motivasyonlarının neler olduğunu bilmek gerekirse bu motivasyonların şu şekilde sıralayabiliriz;

-Eko-turistler, doğa ile iç içe olmak isterler.

-Doğal çevrenin fırsat tanıdığı çeşitli aktivitelere katılmak (açık havada yürüme, rafting yapma, at sırtında gezinti, kuşları ve yaban hayatı gözleme vb.) isterler.

-Doğal çevrede bulunan bitkileri, canlıları incelemek (genellikle bu amaçla seyahat edenler üniversitelerde araştırma görevini üstlenmiş öğretim elemanları ve öğrencileri olmaktadır) isterler.

-Olağan turizm hareketlerinden farklı bir deneyim kazanmak ve değişik bir tatil deneyimi tatmak arzusundadırlar.

-Riskli tatmak ve macera yaşamak isterler.

-Ülke ya da bölge insanının yaşam biçimini daha iyi öğrenmek isterler.

-İnsanların giyim, kuşam ve folklor gibi değerlerini öğrenmek isterler.

-Ülkelerin gelişmemiş, kırsal bölgelerinde bulunan mimariyi yapıyı görmek isterler.

-Marjinal ya da çok farklı özellik gösteren niteliklere sahip toplum ya da kabileleri görmek ve bu insanlar hakkında bilgi edinmek isterler.

-İnsan ayağı ya da pek az kişi tarafından bilinen yerleri görmek isterler.

Doğal çevrenin tahrip edilmesi doğaya karşı ilginin artması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü doğal çevrenin tahrip edilmesi sonucunda bu çevrenin öğeleri olan canlıların yaşamı da tehlikeye girmektedir. Geçmişte yaşayan bir çok canlı bugün yaşamamaktadır. Doğal çevre bir çok canlı soyunun tükenmesi ile karşı karşıyadır. Bir çok eko-turist, doğada var olan hayvanları yakından görmek ve incelemek amacıyla canlıların buldukları ortamlara seyahat etmektedirler. Doğal ortamlarında yaşayan bu canlıların korunması eko-turizm talebi için gereklidir. Doğal çevrede yaşayan canlıların korunmasına büyük önem veren turistler bu canlıları avlamak yerine fotoğraf karelerinde defalarca çoğaltmayı denemektedirler. Kenya'nın Yaban Hayat Müdürlüğü (Wildlife Service) ülkelerine gelen turistlerin yüzde sekseninin (%80) amacının yaban hayatı alanlarını görmek olduğunu belirtmektedir. Aslanları ile ün yapan bu bölgeye turistler yaban hayatını gözlemlemek için gelmektedirler.

Eko-turistler için önemli olan motivasyonlar arasında fiziksel olarak hareketli olmak, yeni ve basit yaşam tarzlarının içinde bulunmak, kendileriyle benzer ilgi alanlarına sahip kişilerle tanışmak, hareketli iş ortamından kaçmak ve çeşitli kültürel faaliyetlerde bulunmak vardır.⁴⁶

Eldeğmemiş ya da çok az kişinin gittiği yerlere, doğa ile başbaşa kalmak için gezi yapmaktadırlar. Öğrenmeye meraklı oldukları için yeni şeyler öğrenebilecekleri ve doğa zenginliğini paylaşabilecekleri insanlarla beraber olabilmek amacıyla seyahat etmektedirler.⁴⁷

⁴⁶ Paul F.J. Eagles, (1990), "Kanadalı Ekolojik Turistlerin Seyahat Motivasyonları", **Turizmde Seçme Makaleler**, (İstanbul), s.67.

⁴⁷ Eagles, **Ön.ver.**, s.70.

Doğal çevrede yapılan balık tutma, yürüyüş, dağa tırmanma ve saatlerce bir noktada durarak kuşları gözlemlene eko-turistlerin önemli seyahat motivasyonlarını oluşturmaktadır. Bazen de küçük gruplar halinde turistler, orman içinde veya kırsal bölgede kamp kurarak birkaç günlük yaşam sürme ve macera amacıyla eko-turlara katılmaktadırlar. Akarsularda kano ve rafting gibi bedensel yetenek gerektiren aktivitelere katılarak heyecan yaşamak amacıyla seyahatlere katılmaktadırlar.

Doğal bir çevre, tatil ve dinlenme imkanı sağlayan, yeşil alanlar, dağ ve orman özlemine cevap veren bir eko-turizm türü olarak eko-turistlerin yararlanmasına imkan vermektedir.

Turizm talep araştırmaları 1980'li yıllardan sonra dünya turizm talebinde önemli değişikliklerin yaşandığını göstermektedir. Araştırmalarda turistlerin temiz bir çevre isteği ve doğaya yönelik turizme katılma isteğinin çıktığı görülmektedir. Bu sonuç eko-turizmin gelişmesi anlamına gelmektedir. Daha çok büyük şehirlerde ve kalabalık yerlerde yaşayan, yüksek tahsilli eko-turistler, çevre kalitesi yüksek, doğası bozulmamış yerlere, kırsal alanlara, orijinallik ve dokunulmamışlık özelliği taşıyan yerlere yönelmektedirler. Eko-turist için yerli kültürle temas çok önemlidir.

2.3.DÜNYADA EKO-TURİZM ÖRNEKLERİ

Geleneksel turizm, kitleler halinde ülkelerin sayfiye yerlerini, sahillerini kullanmakta ve buraları genelde lüks otel ve tatil köyleri ile doldurmaktadır. Kitle turizmi olarak kabul edilen bu turizm türü gelişmesini hızlı bir şekilde sürdürmekte ve bütün dünyada denize kıyı olan bölgelerde gelişmektedir. Fakat kitle turizminin çevresel baskılarının çok yüksek düzeyde olması, endüstriyel gelişme ile çevreye verilen zararların artması ve buna tepki olarak oluşan çevresel bilinç doğa kaynaklı eko-turizmin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Neticede, bu turizm türünün dünyanın çeşitli yerlerinde turistlerin büyük ilgisini çekmeye başladığı görülmektedir.

Eko-turizm ilk olarak Alpler'e gelen turistlere çiftçilerin evlerinin bir kısmını açmasıyla başlamıştır. Burton'un da ifade ettiği gibi Alpler'e gelen ilk turistler İngilizler olmakla birlikte bu bölgeye gelenler bölgenin yaz mevsiminde sahip olduğu manzaraları seyretmek ve gölleri ziyaret etmek amacıyla gelmişlerdir.⁴⁸ Alpler'in kış turizmiyle ön plana çıktığı görülse de sahip olduğu doğal güzellikler ve dağlar eko-turizm yönünden önemli bir potansiyele sahiptir. Sahip olduğu eşsiz güzellikler ve gölleri ile Avusturya ve Macaristan da bu alanda önemli bir konumdadır. Örneğin, Macaristan'daki Balaton gölü ve diğer bir çok yer, göl turizmi açısından gelişmiştir ve her yıl bir çok turist göl turizmine katılmaktadır.

Dünyada eko-turizm örnekleri Amerika kıtası genelinde özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya ve Kanada'da çok çeşitli şekillerde görülmektedir. ABD'de San Francisco ve Salt Lake City arasında bulunan, hem çok kar yağışı olan ve hem de çok güneşli olan Tahoe Gölü önemli rekreasyon çekiciliğine sahip bir göldür. Yellow Stone Milli Parkı başta olmak üzere Yosemite, Sequoia ve Kings Canyon Milli Parklarını her yıl çok sayıda turist ziyaret etmektedir. Alaska'da gemi yolculuklarının çoğu eko-turizm amaçlıdır. Laurentin dağlarındaki göller, manzaralar ormanlar ve yürüyüş parkurları Kanada'nın önemli eko-turizm çekicilikleridir. Niagara Şelalesi'nin büyüleyici etkisi ve çekiciliği birçok turisti cezbetmektedir. Bu kıtada Küba'nın sahip olduğu sosyal-kültürel yapı eko-turistler için ayrı bir çekiciliktir. Ayrıca yaban hayatı ve ormanlar eko-turizme elverişli imkanlar sunmaktadır. İki binli yılları yaşadığımız günümüzde ve son birkaç yıldır gerek ülkemizden ve gerekse Almanya'dan bir çok turist, doğal güzellik ve otantik yapıya sahip olan bu ülkeye yönelmektedir. Küba, sosyal ve kültürel yapısı, doğal güzelliklerinin varlığı ile eko-turist talebini yaratmaktadır.

Son yıllarda önemli bir turist talebi ile karşılaşan Asya Pasifik ülkeleri turizm piyasasına eko-turizm ile girmişlerdir. Özellikle Yeni Zelanda "temiz ve yeşil" imajı ile dünya turizmine pazarlanmaktadır.⁴⁹ Yeni Zelanda'da 1993 yılında yapılan bir araştırmada; ülkeye gelen yabancı turistlerin yüzde 55'nin ziyaretleri esnasında Milli

⁴⁸ Özgüç, *Ön.ver.*, s.322.

⁴⁹ C.M.Hall, (1994), *Eco Tourism in Australia, New Zealand and the south Pasific: Appropriate Tourism or a New Form of Ecological Imperialism? Eco Tourism a Sustainable Option*, s.145.

Parkları ziyaret ettikleri ortaya çıkmıştır.⁵⁰ Yeni Zelanda'da eko-turizm, sadece dış turizm talebi yaratan bir turistik ürün değildir, aynı zamanda iç turizm için de önemlidir. Milli parklar ve bölgesel rekreasyon alanları iç turizm için önemli çekicilik merkezleridir.

Avustralya'daki Great Barrier Reef, Avustralya Alpleri, Tasmanya Wilderness Park, Kakadu National Park ve Uluru Ulusal Parkı eko-turizm yönünden önemlidir. Aynı zamanda önemli doğal potansiyele sahip Uluru Ulusal Parkı, Kakadu Ulusal Park dünya mirasıdır. 1990 yılında Avustralya Hükümeti turizmde dahil önde gelen sektörler için "Ekolojik Sürdürülebilir Gelişme Çalışma Grupları" oluşturmuş ve bu grubun turizmin ekolojik sürdürülebilirliğine katkı sağlaması için öneriler istemektedir. Bu grubun çevre ile ilgili sunduğu öneriler şunlardır;⁵¹

-Turizm, çevresel kaynakları akıllı bir şekilde kullanmalı ve bu kaynaklara yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde özen göstermeli,

-Doğal kaynak kullanımı doğal fiziksel yapı sınırları içinde tatbik edilmeli,

-Tüm rekreasyon alanlarının kullanımı eğitim ve kültür yoluyla genç nesillere aktarılmalı,

-Biyolojik çeşitlilik, ekolojik sistem ve metodlar devam ettirmelidir.

Avustralya Hükümeti, turizm gelişiminin sürdürülebilir olabilmesinde çevre kavramını önemsemekte ve bunu gerçekleştirebilmek için sosyal ve fiziksel faktörleri kapsayan eko-turizmi bir araç olarak düşünmektedir. Avustralya Turizm Komisyonu Yeni Zelanda'da olduğu gibi ülkeyi turizm pazarında tanıtmak için eko-turizmini, tutundurma mekanizması olarak görmektedir.⁵² Eko-turizm istihdam yaratan, gelir getiren bir araç olarak görülmekte, madencilik ve otlakçılık yapılan alanlar bu işlere yasaklanarak eko-turizme sunulmaktadır.

⁵⁰ Hall, **Ön.ver.**, s.145.

⁵¹ Aynı, s.143.

⁵² Aynı, s.144.

Asya Pasifik ülkelerinin en ilginç olanları Papua Yeni Gine, Malenezya, Mikronozya, Polinezya ve diğer küçük ada ülkelerinde de eko-turizm yapılmaktadır. Özellikle, Papua Yeni Gine'de yaban hayatı ve mevcut türler çeşitlidir, akarsularda rafting, ormanlarında yürüyüş turizmi, Bauqainville Adası'nda balık avlama turizmi yapılmaktadır.⁵³ Mironezya ve Polinezya'da mercan resiflerindeki deniz canlıları ve kaplumbağalar eko-turistler için korunmaktadır. Bu bölgeler başka hiçbir yerde görülemeyen volkanik dağ manzaraları ile manzara turizmine imkan vermektedir.

Eko-turizm çevrenin önem kazanmasıyla bütün dünyada moda bir turistik ürün halini almaktadır. Sadece Avrupa'da Alpler'de, Macaristan'da, ya da Yeni Zelanda'da değil, dünyanın bir çok ülkesinde görülmektedir. Eko-turizm aynı zamanda bir çok ülkenin iç turizm hareketliliğinin meydana gelmesine neden olmaktadır. Özellikle Avustralya ve Yeni Zelanda ülkelerinde, gelişmişliğin verdiği maddi güç ile insanlar, bir çok rekreatif etkinliklere katılarak eko-turizm olayını gerçekleştirmektedirler. Hafta sonlarında birkaç kişiden oluşan gruplar halinde dağlarda ve ormanlık alanlarda kamplar kurmaktadır.

2.3.1.Seyahat İşletmelerinin Eko-Turizmdeki Etkinliği

Herhangi bir endüstri dalında üretimi yapılan ürünlerin pazarlanması gerekmektedir. Ürünlerin nihai tüketicilere ulaşmasında aracılık yapacak bir düzene ihtiyaç vardır. Turizm endüstrisinde meydana getirilen turistik ürün ve hizmetlerin nihai tüketici olan turistlere ulaştırılmasında seyahat acentalarının önemli görevi vardır. Kısacası turistik ürünlerin büyük bir kısmı seyahat acentaları aracılığı ile turistlere pazarlanmaktadır. Seyahat acentası, ticari bir amaçla kurulmuş, kişilerin turistik ihtiyaçlarının ve yer değiştirmelerinin sağlanmasında aracılık yapan perakendeci seyahat işletmesidir.⁵⁴ Turistler, turistik ürünlere seyahat acentalarının aracılık etmesiyle ulaşabildiği gibi, hiçbir aracıya gerek duymadan, doğrudan da ulaşabilmektedir.

⁵³ Özgüç, **Ön.ver.**, s.519.

⁵⁴ Necdet Hacıoğlu, (1989), **Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü**, (Uludağ Üniversitesi Basımevi), s.26.

Turizm sektöründe ürünlerin pazarlamasına aracılık eden diğer bir seyahat işletmesi tur operatörüdür. Tur operatörü, turizm piyasasında talebin isteklerine uygun turistik ürünlerin hazırlanarak talebe ulaşmasını sağlama görevi yapmaktadır. Kısacası; tur operatörü, tatil amaçlı yer değiştirmeyi sağlamak için gerekli hizmetleri bir araya toplayıp, paket bir ürün halinde halka satan üreticilere denmektedir.⁵⁵ Tur operatörleri talebe göre hareket eden işletmelerdir. Talebin beklentilerine uygun turistik ürünleri bir araya getirip pazarlamaktadırlar. Tur operatörleri potansiyel müşterilerin beklentilerine uygun bir çok unsuru birleştirerek bir paket oluşturmaktadırlar. Doğaya yönelik paket ürünlerde hedef pazarın özelliklerini ve beklentilerini çok iyi belirlemek zorundadırlar.

2000'li yıllar endüstriyel alanda ürünlerin pazarlanmasında önemli değişikliklerin yaşandığını göstermektedir. Çevresel kaygılar, toplumun dikkatini sanayi işletmelerinin üzerine çevirmiştir. Bugün bir çok işletme çevreye karşı duyarlı olan toplumun büyük bir kısmı üzerinde talep yaratabilmek için ürünlerinin çevreye duyarlı olduğunu ön plana çıkarmaktadır. Daha öncede değinildiği gibi ürünlerinin üzerine "yeşil" damgası vuran birçok işletme pazarda büyük rağbet görmekte ve rakipleriyle mücadelede kendine önemli bir avantaj sağlamaktadır. İktisadi faaliyette bulunan birçok işletmelerde de aynı özellik görülmektedir. Çünkü talep, kullandığı ürünün çevreyi kirletmesini arzu etmemekte ve doğaya zarar veren işletmelerin ürünlerinden yararlanmayı istememektedir. Çevresel bilinçlenmenin bu denli yükselmesi ile birlikte özellikle metropol şehirlerdeki insanların doğaya olan ilgisi turizm şekillerindeki değişiklikler ile doğal mekanlara yöneldiği görülmektedir. Günümüzde potansiyel ve fiili turizm talebinin turizme en çok değer verdiği kriter doğal çevre konusunda olmaktadır. Talep üzerindeki değişme hem mamul kullanıcısı, hem de turistik ürün kullanıcısı turist göz önüne alındığında doğal çevrenin pazarlamadaki önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü, talebin istekleri önemlidir. Aynı zamanda talebin isteğini karşılamak müşteri odaklılık anlamına da gelmektedir. Eko-turistler, seyahat işletmelerinin sattığı ürünlerin doğaya zarar vermeyen türden olmasını arzu etmektedirler.

⁵⁵ Hacıoğlu, Ö.n.ver., s.5.

ABD’li tur operatörleri ve uluslararası seyahat eden turistler üzerinde yapılan araştırmalarda doğaya yönelik turların süratli bir şekilde attığı ve bu turlarda en popüler olanlarının açık havada yapılan rekreasyon etkinliklerinin olduğu görülmektedir.⁵⁶ Rekreasyon etkinlikleri ile çalışma hayatının verdiği sıkıntılar aşılmakta ve özellikle büyük kentlerdeki talep, tur operatörlerini hafta sonu dahi olsa doğa ile iç içe yapılan doğa yürüyüşleri vb. gibi aktiviteli turlar düzenlemeye itmektedir.

Tablo 2.4: Tur Operatörlerinin Eko-Turizm Amaçlı Doğa Etkinlikleri

ETKİNLİKLER
- Öküz arabaları ile seyahat ve arazi yürüyüşleri
- Kuş izleme gezileri
- Doğa fotoğrafçılığı
- Vahşi yaşam safarileri
- Kampçılık
- Dağa tırmanma
- Balıkçılık
- Nehirde salla geziler / kano gezileri / kayakçılık
- Botanik araştırmaları

Kaynak: C.Denise Ingram ve Patrick B.Durst, (1990), “Doğaya Yönelik Tur Operatörleri: Gelişmekte Olan Ülkelere Seyahatler”, **Turizmde Seçme Makaleler**, sayı.7, s.3.

Eko-turizme dönük turların düzenlendiği ülkeler özellikle gelişmekte olan ülkelerdir. Bozulmamış doğası, sosyal ve kültürel yapısıyla bu ülkeler, doğaya yönelik tur düzenleyen tur operatörlerinin önemli tur noktaları olmaktadır. Gelişmekte olan bölgelerde vahşi yaşam safarileri ve yaban hayatı gözlemlemek için

⁵⁶ Ingram ve Durst, **Ön.ver.**, s.1.

yapılan geziler, nehirde sal gezileri, kano, kayak, öküz arabaları ve at sırtında gezintiler, arazi yürüyüşleri, kuş gözetleme, bitkileri inceleme ve doğa fotoğrafçılığı, ormanlık bölgelerde ve kırsal yerlerde çadır kurma gibi etkinlikler tur operatörlerinin önemli faaliyetleri arasındadır.⁵⁷

Özellikle Amerika kökenli tur operatörleri, Asya-Pasifik ülkeleri olan Solomon Adaları, Fiji ve Tongo'ya balıkçılık etkinliği için, Nepal'e öküz arabaları ile seyahat, arazi yürüyüşleri, dağa tırmanma ve kamp için, Porto Riko'ya nehirde sal gezileri ve botanik araştırmaları için turlar düzenlemektedirler.⁵⁸ Bu bölgelerde ekotur düzenlemeye imkan veren bir çok çekicilik mevcuttur. Hükümetler ve yerel yönetimler ekotur tabanı oluşturabilmek için bölgedeki kaplumbağaların, otlakların ve mercan resiflerinin korunmasını sağlamaktadırlar. Bu kaynakların zenginliği, tur düzenleyicilerinin ve turistlerin ilgisini çektiğinden dolayı çeşitli turların düzenlenmesiyle bölgenin ekoturizmdeki etkinliği gittikçe yükselmektedir. 1990'lı yıllarda en hızlı gelişim gösteren turizm bölgesi Asya-Pasifik'tir. Avrupa çıkışlı seyahatlerde bu bölgelerin doğal güzellikleri, el değmemiş doğası ve dünyada az tanınmış olması önemli rol oynamaktadır.

Turizminin gelişmesi ile tur operatörlerinin turistlere sunduğu paket turlarda çeşitlenmektedir. Talebe uygun olarak arz çeşitlenmiş ve turistik üründe artış meydana gelmiştir. Avustralya ve Yeni Zelanda'da doğa kaynaklı olarak yetmişten fazla turistik ürün ve alt gruplar turizm piyasasına sunulmaktadır. Zaten bu ülkeler dünya turizm piyasasındaki tutundurmalarını ve ülke imajlarını "**temiz ve yeşil**" logosu ile yapmaktadırlar. Tur operatörleri de, çevre duyarlılığı artan turizm potansiyeli üzerinde, bu bölgelere yönelik olarak doğa kaynaklı paket turlar hazırlamaktadırlar. Turizm piyasasında doğal çevreye değer verildiğini ve güzelliğini ön plana çıkaran reklamlar kullanarak, potansiyel tüketici turistlere ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Açıkça görülmektedir ki çevre dostu olarak nitelenen bir çok ürün bir çok sektörde rahatlıkla müşteri bulmakta ve turizm pazarlaması da bu yönde gelişmektedir. Doğa kaynaklı turlar, hem ürün çeşidi hem de miktar yönünden artmaktadır.

⁵⁷ Aynı., s.3.

⁵⁸ Aynı., s.4.

Çevre kaynaklarının öneminin daha iyi anlaşılması ve çok yönlü toplumsal değişimlerin meydana gelmesi ile bir çok endüstri alanında üretilen ürünlerin pazarlanmasında değişik yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Daha az enerji tüketen ve daha az ses çıkaran bir çamaşır makinesi diğerinden daha çok güvenilir olarak algılanmaktadır. İşletmeler mamullerini satarken bu özelliklere sahip olduğunu dolayısıyla ekolojik dengeye daha uyumlu olduğunu belirtmek için ürüne “yeşil” işareti koyarak ürünlerini pazarlamakta ve rakiplerine bir üstünlük sağlamaktadır. Turizm pazarlamasında da tur operatörleri ve seyahat acentaları ürünlerini pazarlarken özellikle doğaya yönelik pazarlamada doğal çevreye ve yöre halkı yararına olan hususlarda talebin dikkatini çekmektedir. Örneğin; turu “çevre dostu” veya “dünyanın doğal ortamlarını gören ve onların korunmasına katkıda bulunan, bu gezi, çevre ve kültürlerin korunmasına destek için düzenlenmiştir” şeklinde talebi çekebilecek sloganlarla süsleyerek ürünlerini pazarlamaktadırlar.⁵⁹

Eko-turizmin pazarlanmasında turizm talebi üzerinde kullanılan dil potansiyel pazarı çekebildiği gibi bu dilin doğruları yansıtması eko-turizm pazarlaması için çok önemlidir. Doğa kaynaklı turlara yönelik yapılan reklamlarda ve broşürlerde turun detayları hakkında bilgi verilmediği eleştirisinin yapıldığına rastlanmaktadır. Turların neleri kapsadığının ve hangi araçların kullanıldığının açık olarak belirtilmesi eko-turistler üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Seyahat acentalarının pazarlamada kullandıkları dil, satışa yönelik ve doğal değerlere yönelik olarak yapıldığı için turistlere doğa hakkında daha çok güven vermektedir.⁶⁰

2.4.TÜRKİYE’DE EKO-TURİZM ÖRNEKLERİ

Türkiye’de eko-turizm örnekleri olarak Milli Parklar, Çoruh Nehri, Köprülü Kanyon, Şirince, Arberatum ve Naturland işletmeleri incelenmiştir.

⁵⁹ Pamela Wight (1995), “Ekolojik Turizm: Ahlak ya da Eko Satış”, *Turizmde Seçme Makaleler*, 23 Ekim, İstanbul, s.77.

⁶⁰ Wight, *Ön.ver.*, s.77-78.

Dünyanın fiziki coğrafyası içinde doğal çevre kaynakları her yerde aynı değerleri taşımamaktadır. Bir ülke, bir bölge, deniz ya da su kaynakları yönünden zengin iken diğer bir bölge dağlar veya ormanlar yönünden zengin olabilmektedir. Bununla birlikte bazı bölgeler birçok zenginliği beraberinde barındırmaktadır.

Fiziki coğrafyanın zenginliğinin oluşmasında iklim doğrudan etki yapmakta, bölgenin bitki ve hayvan kaynaklarına tesirde bulunmaktadır. Doğal çevrenin kaynak değerleri kendisine bağlı olarak bir çok aktivitenin oluşmasına fırsat yaratmaktadır. Türkiye sahip olduğu doğal çevre kaynakları bakımından oldukça iyi bir yerdedir. Kuzey yarım kürede yer alması ve buna bağlı olarak iklimin etkisiyle turizm coğrafyası için önemli değerlere sahip bulunmaktadır.

İklim özelliğinden başka turizm için fiziksel çekicilikleri oluşturan yeryüzü şekilleri dağlar, yaylalar, göller ülkemizin diğer eko-turizm çekiciliklerini oluşturmaktadır. Ülkemizin jeomorfolojik yapısı ve farklı ekolojik şartlara sahip olması, bitki türleri ve diğer canlı türleri bakımından zengin kılmaktadır. Ülkemiz sınırları içerisinde çeşitli göllerde belli zamanlarda bir çok kuş türünü görmek mümkündür. Bilimsel amaçlı ve özel ilgi gösteren araştırmacılar için kuş cennetlerimiz önemli kaynaklardır. Avrupa'da yaşayan 150 memeli hayvan türünün yaklaşık 120'si ve 400'den fazla kuş türü ile 9000 bitki türünün Türkiye'de bulunması⁶¹ Türkiye'nin bu yönden ne kadar büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermeye yeterli verilerdir.

Türkiye'nin sahip olduğu, Milli Park ve Tabiat Alanları ile bu alanlar için bulunan bitki ve hayvan türlerinin eko-turizm amaçlı kullanılabilmesi için bu kaynakların iyi planlanması, yönetilmesi ve korunması zorunludur. Hiçbir şey kendiliğinden istenildiği gibi gelişmez. Eğer bu değerler, hem dış turizm hem de iç turizm için kullanılacaksa, bu kaynaklara zarar vermeden ülkemiz menfaatleri doğrultusunda bu alanlarda çok yönlü ve doğru çalışma yapılması gerekmektedir.

Ülkemizin Karadeniz Bölgesi bu çekiciliği ile eko-turistler için önemli bir yerdir. Karadeniz Bölgesi'nin doğal güzelliği, ormanları, manzaraları, akarsuları ve

⁶¹ T.C. Çevre Bakanlığı (1997), **Türkiye Çevre Atlası**, (Ankara), s.13.

halkının konukseverliği eko-turistleri cezbetmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üç yüz yabancı turist ile yapılan bir ankette bölgeye gelen eko-turistlerin çekici bulunduğu unsurların şunlar olduğu ortaya çıkmıştır;⁶²

-Doğanın güzelliği

-Halkın konukseverliği

-Tarihi yerlerin çokluğu

-Halkın yaşam tarzı, Karadeniz Bölgesi'ne yapılan turistik gezilerin önemli nedenlerini oluşturmaktadır.

Seyahat acentaları tarafından doğaya yönelik düzenlenen turların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Ülkemizin sahip olduğu doğal fiziki yapısı bu turların ülkemizde de yapılmasına imkan sunmaktadır. Kapadokya Bölgesi'nde deve ve at üzerinde çeşitli turlar düzenlenmektedir. Balonla gün doğumu ve batımını seyretme turlarını özellikle zengin müşteriler talep etmektedir. Akdeniz Bölgesi'ndeki acentalar Alman, İngiliz, Hollandalı ve Rus turistler başta olmak üzere bir çok turist için rafting turları düzenlemektedir. Antalya'da faaliyette bulunan Parkur Seyahat Acentası çok az kimsenin bildiği saklı yerlere, dağlara ve dere yataklarında trekking yürüyüşleri ve bir çok noktada doğa ile iç içe çadır konaklamalı olarak eko-tur faaliyetinde bulunmaktadır.⁶³ Ülkemizde bir çok yerde kuş cennetlerinin bulunması kuş gözetleme turizmi için önemli bir değerdir. Çamlıca Sırtları, Manyas, Tuzla, Büyük Menderes Deltası, Pamucak Deltası ve Konya Mekke Tuzlası gibi çeşitli kuşların bulunduğu noktalara acentalar turlar düzenlenmektedir.⁶⁴ Özel ilgi alanına giren bu eko turların getirisi oldukça yüksektir.

Ülkemizde eko-tur düzenleyen acentalarının sayısı çok fazla miktarda değildir. Bu alanda uzmanlaşmış acentaların son birkaç yıl içerisinde çoğaldığı görülmektedir. Bununla birlikte ağırlaşan çevre sorunları ve şehir hayatının insan

⁶² Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma, ITO Yayın No: 1997, Temmuz, (İstanbul: Mega Ajans), s.52.

⁶³ TÜRSAB Dergisi, (1997), Mayıs, sayı 160, s.50.

⁶⁴ TÜRSAB Dergisi, Ö.n.ver, s.50.

üzerindeki olumsuz etkisinden kurtulmak isteyenler şehre yakın yerlerde bulunan doğal güzelliğe sahip alanlara yönelmektedir. Günübürlük gidilebilen, doğada kamp kurma, yürüyüş yapma ve açık havada çeşitli rekreasyonel faaliyetlere imkan sunan yerlere çeşitli turlar düzenlenmektedir. Şile, Beykoz, Yalova ve Sakarya illerinde bulunan doğal güzelliğe sahip birçok yere iç turizm akımı vardır. Önümüzdeki yıllarda buralara rekreasyon ve dinlenme amaçlı günübürlük gezilerin artacağı kaçınılmazdır. Fakat eko-turizmin aşırı yığılmadan dolayı kaynaklarını yok etmesi durumu vardır. Bu konuda gerekli önlemlerin alınması, turizmin sürdürülebilir olmasını sağlamaya katkı yapacaktır.

2.4.1. Milli Parklar

Milli parklar, doğal çekicilikler bakımından oldukça zengindirler. Yaban hayatı ve bitkisel çeşitlilik bu zenginliklerin başında gelmektedir. Dünya genelinde eko-turizm hareketleri incelendiğinde, bu hareketin Milli Parklar ve buna yakın değerlere sahip tabiat alanlarına doğru olduğu görülür. Milli Parklar içinde bulundurduğu değerler itibariyle eko-turizmin geliştirilmesi için oldukça uygundur ve eko-turizm buralarda rahatlıkla geliştirilebilir.

Tabiatta başka yerlerde ender bulunan bitki örtüsü, hayvanlar, tarihsel kalıntılar, eşsiz güzellikteki büyüleyici manzaralar, insanlar tarafından ya hiç el değmemiş ya da çok az tahrip edilmiş doğal mekanlar mevcuttur. İnsanlar tarafından eko sistemlerinde pek fazla değiştirilmeyen bu alanlar Milli Parkları oluşturmaktadır.

Ülkemizde içinde barındırdığı özellikler itibariyle korunması gereken “Hassas Yörelere ve Parklarla” ilgili 2873 sayılı Milli Parklar kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla korunması gereken “Hassas Yörelere ve Parklar” şunlardır; Milli park, tabiat parkları tabiat anıtı, ve tabiatı koruma alanlarıdır. Bu doğal alanları aşağıdaki gibi tanımlamak mümkündür.⁶⁵

-Milli park; bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını,

⁶⁵ T.C.Çevre Bakanlığı, **Ön.ver.**, s.120.

-Tabiat parkları; bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından zengin, manzara bakımından halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını,

-Tabiat anıtı; tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip milli parklar gibi korunması gereken tabiat parçalarını,

-Tabiatı koruma alanı; bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş eko sistemler, kürler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden, korunması gerekli ve sadece bilimsel amaçlı kullanılmak için ayrılmış tabiat alanlarını ifade etmektedir.

Uluslararası anlamda milli parklar, eko sistemleri insanlar tarafından önemli bir şekilde değiştirilmemiş doğal bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Milli parklar içerisinde görsel ve estetik açıdan, yaban hayatı ve bitkisel yönlerden zengin kaynaklar insanları son derece etkilemektedir. Eko-turistler için cazibe kaynaklarını oluşturan bu değerlerin korunması, turizmin sürekliliği açısından önemlidir. İşletilerek değerlendirilmesi anlamında olan milli parkçılık ise, doğal zenginliğin, kültürel ve rekreasyonel imkanların olduğu bu alanların belli bir statü ve prensiplere bağlı olarak koruma kullanma dengesinin tesisi ve devamlılığı için uygun arazi kullanma kararları alınarak ve uygulanarak yönetilmesidir.⁶⁶

Yapılan araştırmalarda turistlerin eğilimlerinin temiz bir çevre ve doğa güzelliği olan yerlere doğru olduğu görülmektedir. Başta dünyanın ilk milli parkı olan Yellow Stone ve diğer bir çok milli park çok sayıda turisti kendine çekmektedir. Ülkemizdeki milli parklardan eko-turizm amaçlı faydalanımının sağlanması ve buraların koruma kullanma dengesi tesis edilerek eko-turizme sunulması turizmimiz açısından önemli bir kazanç olacaktır. Bu bakımdan milli park düzenlemesi gerekmektedir. Milli park düzenlemesi ile ilgili ilkeleri belirtecek olursak bu ilkeler şu şekilde ortaya çıkmaktadır.⁶⁷

a)Sınırlamada ilke: Milli parkların sınırları doğal elemanlara dayanmaktadır. Doğal elemanlar; doğal alanda yetişen belirli bir bitki türünün hayvan varlığının yaşaması için gerekli ekolojik şartları içeren verilerdir.

⁶⁶ Cengiz Demir, (1999), "Milli Parkların Dünyadaki ve Türkiye'deki Turizm Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme", **Turizm Seçme Makaleler**, sayı 33, Ekim, (İstanbul), s.39.

⁶⁷ Hasan Olalı, (1990), **Turizm Politikası ve Planlaması**, (İstanbul: Yön Ajans), s.402-403.

b)Kullanmada ilke: Milli park olarak koruma altına alınan bölgede her türden canlı varlık türüne zarar verebilecek faaliyetlerde bulunmaktan kaçınmak, manzara görüntüsünün, toprağın dış görünümünü bozabilecek, madencilik, sondaj, silah kullanma gibi çalışmalar yasaklanmalıdır. Buralara herhangi başka bir bölgeden bitki sokulması ve yetiştirilmesi önlenmelidir. Eko-turizmi ile taban tabana zıt olan avcılık yasaklanmalı ve gizlice yapılan avlanmalar önlenmelidir. Avcılık doğal dengenin bozulmasına yol açmaktadır.

Hiç şüphe yoktur ki, temiz bir çevre ve yeşil bir dünya isteğinin gittikçe arttığı ikibinli yıllarda bu ihtiyaçlara bağlı olarak milli park ve koruma alanlarının çoğaltılması gerekmektedir. Fakat bu noktada önemle dikkat edilmesi gereken konu, bu bölgelerin turizme açılması ile tahribatının önlenmesidir. Bir bölgede kitle turizminde olduğu gibi aşırı derecede yoğunlaşan insan baskısı taşıma kapasitesini zorlamaktadır. Milli parkların, içindeki verilerle birlikte korunması ve aynı zamanda kullanılması önemlidir. Bu yönü ile turizmin sürdürülebilir olmasına katkı sağlanabilmektedir. Kısaca milli parklarda koruma ve kullanma dengesi sağlanmalıdır. Koruma ve kullanma dengesinin kurulması ile turizm sürdürülebilir bir nitelik kazanabilir.

Milli parklar eko-turistlerin en önemli uğrak yerleridir. Bir çok ülke, milli parklar sayesinde eko-turizmden büyük gelir sağlamaktadır. Özellikle Kenya, Ruanda, Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri eko-turizmden milli parkların zengin potansiyeli sayesinde önemli turizm geliri elde etmektedirler. 1997 yılında milli parkları ziyaret eden kişi sayısının 279 milyonu bulduğu⁶⁸ hesaba katılırsa, milli parkların iyi planlanması ve eko-turizm pazarlaması ile ülke ekonomisine ne derecede bir fayda sağlayabileceği açıkça görülür.

1983 yılında 2873 nolu Milli Parklar Kanunu ile bu bölgelerde milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ilişkin esaslar düzenlenmektedir.

⁶⁸ Demir C., Ön.ver., s.42.

Eko-turizm için çok önemli olan bu alanlarda kanun ile yasaklanan faaliyetler şunlardır;⁶⁹

a)Tabii ve ekolojik denge ve tabii eko sistem değeri bozulamaz.

b)Yaban hayatı tahrip edilemez.

c)Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz.

d)Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi avlanma ve otlatma yapılamaz.

e)Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genel Kurmay Başkanlığı'nca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin zorunluluk bulunmadıkça her ne surette olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılamaz.

Ülkemizde içinde bitki ve hayvan türü, tarihsel kalıntılar ve manzara zenginliğine sahip 33 milli park bulunmaktadır. Milli Parklar içinde barındırdığı kaynak değerleri itibariyle turistlerin ilgisini çekmektedirler. Türkiye'de sayıları otuz üçü bulan milli parkları her yıl çok sayıda yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir. Buralara gelen turistler milli parkın kaynak değerine göre aktivitelerde bulunabilmektedir. Manyas Kuş Cenneti'ne gelen bir eko-turist kuşları gözlemlerken, Kovado Gölü Milli Parkı'nı ziyaret edenin geliş amacı eşsiz doğal güzellik içinde yürüyüş yapmak olabilmektedir. 1999 yılı itibariyle Milli Parkları ziyaret eden yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı üç milyon (3 milyon)dan fazladır.⁷⁰

Tablo 2.5'de ülkemizde bulunan Milli Parklardan bazılarına ilişkin 1999 yılı ziyaretçi sayıları görülmektedir.

⁶⁹ T.C.Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı 7.715 Orman Genel Müdürlüğü Milli Parklar Kanunu, (1989), Kabul Tarihi 9/8/1983, s.11

⁷⁰ T.C.Orman Bakanlığı, (1999), Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Ziyaretçi İstatistikleri.

Tablo 2.5: Milli Parklar, Kaynak Değeri ve 1999 Yılı Ziyaretçi Sayıları

Milli Parkın Adı	Yeri	Kaynak Değeri	Ziyaretçi Sayısı
Olimpos Beydağları Milli Parkı	Antalya	Arkeolojik, tarihi doğal manzara, dinlenme ve eğlenme	628.420
Kovado Gölü Milli Parkı	Isparta	Doğal, bitki ve hayvan toplulukları, manzara	3.000
Göreme Milli Parkı	Nevşehir	Kilise ve şatolar, doğal, eğlence ve dinlenme, tarihi eserler	491.100
Yedigöller Milli Parkı	Zonguldak	Doğal, dinlenme ve eğlenme	170.000
Altındere Vadisi Milli Parkı	Trabzon	Tarihi, dinlenme ve eğlenme, manzara	51.122
Nemrut Dağı Milli Parkı	Adıyaman	Tarihi açık hava müzesi	26.153
Manisa Spil Dağı Milli Parkı	Manisa	Doğal, dinlenme ve eğlenme	224.000
Kazdağı Milli Parkı	Balıkesir	Bitki örtüsünün taşıdığı biyolojik çeşitlilik	79.900
Kuş Cenneti Milli Parkı	Balıkesir	Çeşitli kuş türleri, doğal ve bitki örtüsü	21.239
Saklıkent Milli Parkı	Muğla	Doğal, tarihi	110.000
Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı	Çanakkale	Harp tarihi, doğal, jeolojik oluşum	145.540
Truva Milli Parkı	Çanakkale	Tarihi	279.903
Uludağ Milli Parkı	Bursa	Doğal, jeolojik, dinlenme ve eğlenme, dağ ve kış sporları	950.000

Kaynak: T.C. Orman Bakanlığı Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nden elde edilen istatistiki veriler doğrultusunda tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo 2.5'de açıkça görüldüğü gibi Türkiye'deki Milli Parkların kaynak değerleri oldukça yüksektir. Bu parkları ziyaret eden eko-turistler için önemli olan birçok motivasyon vardır. Daha önce de değinildiği gibi yaban hayatı ve kuş

gözlemleme için yeterli derecede zengin veri vardır. Turistlere kayak yapma, akarsu sporu (rafting), yürüyüş ve dağa tırmanma fırsatı tanıyan bir çok aktivite vardır. Ayrıca çeşitli rekreasyon ve dinlenmenin yanında tarihsel kalıntılar da önemli derecededir.

Milli parklardan eko-turizm amaçlı yararlanmak için şu hususlara dikkat etmek gerekmektedir:

Çeşitli ağaç türlerine sahip milli parklarımız orman yangınlarına karşı dikkatli şekilde korunmalıdır. Bu konuda Orman Bakanlığı'nın milli parklara yakın noktalarda, etkin müdahale yapabilecek donanımı bulundurması ve tehlikeli durumlarda bunu en etkin şekilde kullanması sağlanmalıdır. Zira özellikle yaz aylarında milli parklar büyük tehlike ile karşı karşıya kalmakta, eko-turizm oluşma potansiyeli tehdit edilmektedir.

Milli Parklar Fon Yönetmeliği'nde milli parklardan elde edilen gelirin bu parkların korunmasında ve kullanılmasında harcanması sağlanmalıdır. Buralardan sağlanan gelirin bir kısmı Maliye Bakanlığı'na gönderilmeden buralardaki rekreasyon alanları ve çeşitli ihtiyaçlar için kullanılabilir.

Milli parklarda görev alan tüm personelin milli parkların çevre, turizm ve ülke ekonomisi için ne derece önemli olduğunu benimsetmek amacıyla turizm eğitiminin sağlanması gerekir. Bu sayede milli parklardan daha çok verim alınabilir.

Milli parklar içerisinde eski medeniyetlere ait tarihsel kalıntıların ortaya çıkarılması ve tanıtılması bu bölgelere yapılan kültür turizminin de gelişmesini sağlayacaktır. Ayrıca, milli parklar içerisinde iç turizme yönelik çeşitli rekreasyon alanlarının planlanmasının yapılması gerekmektedir.

Milli parkların değerlendirilmesi ve eko-turizm amaçlı kullanımında çeşitli metodlardan faydalanılabilir. İçinde sayısız türden yaban hayatı ve bitki örtüsünü barındıran doğal güzelliği yüksek bu alanların korunmasına katkı sağlarken ziyaret edenlerin de çevreye zarar vermeden tatmini sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, gelişmekte olan doğa kaynaklı turizm talebinde milli parklar, turizmden elde edilecek gelirden, çevrenin korunması ve halkın rekreasyon ihtiyaçlarının karşılanmasında bir araç olarak kullanılmalıdır. Bu amaçlara ulaşırken koruma ve kullanma dengesinin sağlanması iyi şekilde planlanmalı ve yönetilmeleri gereklidir. İyi planlandıkları ve yönetildikleri sürece eko-turistler için yaban hayatı, kuş gözlemleme, yürüyüş, dağcılık, kampçılık gibi rekreasyonel faaliyetlerle, bilimsel amaçlı olarak sürekli bir kaynak oluşturulabilir. Buradan elde edilecek gelirler, ülke ve bölge ekonomisine kazanç sağlayacaktır.

2.4.2. Eko-Turist Çeken Doğal Parkur ve Yörelere

İklim, jeolojik oluşumlar, sosyal ve kültürel yapı eko-turizmin gelişmesi için olmazsa olmaz türünden değerlerdir. Türkiye, bu değerlerin sunduğu imkanlara bağlı olarak eko-turist çeken ve gelecekte çekebilecek bir çok doğal alan ve yöreye sahiptir. Bu alan ve yörelere tek tek saymak mümkün olmamakla birlikte turizm olayının meydana gelmesine imkan sunan kaynaklar bakımından sınıflandırmak mümkündür.

Eko-turist çeken doğal alan, parkur ve yörelere kaynağına göre şu şekilde özetlenebilir;

-Dağcılık, yamaç paraşütü, parasailing yapımına imkan sunan alanlar (dağlar),

-Göl ve akarsu kenarında vb yerlerde atla gezinti, rafting yapma, balık tutma, rafting yapmaya imkan sunan alanlar,

-Bilimsel araştırma yapmaya elverişli alanlar (bitkisel çeşitliliğin hayvan türlerinin bulunduğu milli park, tabiat alanları vb. gibi),

-Sosyal ve kültürel yaşamı, gelenek ve görenekleri ile ilgi çeken otantik yörelere, olarak genel hatları ile özetlemek mümkündür.

Değişen turizm talebi ile birlikte turistlere doğa ile iç içe çeşitli rekreasyon faaliyetleri yapma imkanı veren yörelere öne çıkmaktadır. Turistik talep birbirinden

bağımsızdır. Bu özelliğinden dolayı değişik faaliyetlere ilgi duymaktadır. Bir turist nehirde rafting yapmaktan hoşlanırken, bir başkası balık tutma ya da doğada atla gezinti yapmaktan hoşlanabilmektedir. Bu faaliyetlere imkan tanıyan alanların belirlenmesi turizmin çeşitlenmesinin sağlam zemine oturmasını sağlamaktadır.

Son yıllarda Türkiye'ye gelen bir çok turist değişik seyahat deneyimleri yaşamaktadır. Bu seyahat deneyimi çeşitlerinden biri de at sırtında doğa ile başbaşa gezinti yapma şeklinde olmaktadır. Kapadokya Bölgesi'ne gelen ve özellikle atlara ilgi duyan turistler at sırtında dolaşarak tatillerini daha da zenginleştirmektedirler. Atlı doğa yürüyüşleri turistlere bir çok deneyimi birlikte yaşatmaktadır. Hem hayvan sevgisini hem de doğa ile baş başa kalarak doğa sevgisini tadarak tatilden daha çok zevk almaları sağlanmaktadır.

Turistik ürün çeşitliliği bakımından Kastamonu doğal güzelliği ile birlikte atlı doğa yürüyüşlerine önemli fırsatlar sunan turistik bir yerdir. Ilgaz Dağı eteklerinde kurulu bulunan Daday ilçesine bağlı Çömlekçiler Köyü atlı doğa yürüyüşlerine imkan sunan “atlı spor merkezi” ile bir çok yerli ve Alman turisti çekmektedir.⁷¹ Doğa ile uyumlu yeme içme ve konaklama gibi ihtiyaçları karşılamaya imkan sunan tesis eko-turistler için bir tercih meydana getirilmesi ile turizmden elde edilen ekonomik faydanın artması sağlanabilmektedir.

Eko-turizm kapsamında kuş gözleme turizmi için bir çok yerde çeşitli kuş türlerine barınak oluşturan kuş cennetleri bu alanda önemli bir zenginliktir. Başta Manyas Kuş Cenneti olmak üzere, İzmir, Amasya Yedikuğular ve Kayseri Sultan Sazlığı bu alana ilgi gösteren turistler için önemli bölgelerdir. Doğa yürüyüşleri, dağ tırmanışları ve akarsularda rafting yapmaya imkan tanıyan çok sayıda parkur görmek mümkündür. Oldukça tehlikeli olmakla birlikte yamaç paraşütü ile atlamaya imkan veren Fethiye ve Erzincan gibi yamaç paraşütü parkurları vardır. Bu kaynakların her biri eko-turizmin geliştirilebilmesi için yeterli arz çekiciliğine sahip bulunmaktadır.

Karadeniz Bölgesi gerek yaylaları gerek dağ tırmanışları ve akarsu sporları yapımına imkan tanınması ile eko-turist çeken önemli doğal parkurlardandır. Batıdan

⁷¹ Fadile Paksoy, (2000), *SkyLife* Temmuz, s.58-64.

Sakarya ilinden Sarp sınır kapısına kadar sahil şeridi ve yer yer ikiyüz km iç kesimlere kadar genişleyen bir alan eko-turist çeken uzun bir parkur niteliği taşımaktadır. Bolu-Yedigöller, Ilgaz Dağları, Ordu-Giresun-Canik Dağları, Trabzon-Uzungöl, Rize-Ayder-Anzer Yaylaları ve Kaçkar Dağları eko-turistleri büyüleyen parkurlardır.

Çok açıktır ki günümüz turizm talebi, hem dünya da hem de ülkemizde doğası bozulmamış, özgün kimliğe sahip yerlere yönelmekte ve aktif tatil geçirme niteliği taşımaktadır. Bu nedenle farklılık peşinde olmaktadır. Eko-turizm kapsamında doğal ve sosyal çevre ile temas kurabilmeye imkan sunan çekiciliklerin ve projelerin eko-turiste sunulması gerekmektedir. Turizm Bakanlığı'nın çalışmalarında bulunduğu "bisiklet turlarının" uygun noktalarda turistlere sunulması mümkündür. Bisiklet turları için uygun güzergahların belirlenmesi ile turistler hem doğa ile başbaşa kalma, hem de yörede yaşayan insanlarla sosyal iletişimde bulunma imkanına sahip olabilmektedir. Turistler geçtikleri güzergahta yaşayan köy, kasaba halkı ile tanışma ve diyaloga girebilmektedirler. Aynı zamanda doğal değerlerin yüksek olduğu alanlardan geçerek çok yönlü deneyim kazanabilmektedirler. Türkiye tali yollar bakımından oldukça zengindir ve iç bölgelerde özgün değerlere sahip yöreleri bisiklet tur güzergahları belirleyerek eko-turizm yönünde turizm pazarına sunabilir.

Kısaca Türkiye, gerek jeolojik yapısı ve doğal güzellikleri, gerek sosyal kültürel niteliği ve otantik yapısı ile eko-turist çeken bir çok parkura sahip bulunmaktadır. Bu kapsamda değerlendirilen Köprülü Kanyon, Çoruh Nehri, Şirince ve Yalova Karaca Arboretumu üzerinde şimdi ayrıntılı bir şekilde duralım. Bu eko bölgeler turist yoğunluğu açısından fazla talep gördüğü için seçilmiş ve çalışmamıza alınmıştır.

2.4.2.1.Köprülü Kanyon

Jeolojik oluşumlar, ormanlar ve tarihi değerler bakımından eko-turizme uygun önemli olanlardan birisi de Köprülü Kanyon ve çevresidir. Antalya il sınırları içinde şehir merkezine 85 km uzaklıkta bulunan bu alan Milli Park statüsü ilan edilerek koruma altında ve turizme açıktır.

Köprülü Kanyon tarihi bakımından en önemli çekiciliğini Roma dönemi eserlerinden almaktadır. Oluk Köprü ve Büyülüm Köprüsü Roma döneminden kalma iki önemli eserdir ve ismini buradan almaktadır. Kanyon büyük selvi ormanlarından ve yüksekliği bazı noktalarda 400 metreyi bulan derin kanyonlardan oluşmaktadır. Türkiye'nin bir çok yerinde olduğu gibi burada da etkileyici ve korkutucu bir manzara ile doğal güzellikleri görmek olağandır. Kanyon içinden Köprülü Çayı geçmektedir. Bu çay rafting yapmak için son derece elverişlidir. Bilindiği gibi Antalya, özellikle Mayıs ve ekim ayları içinde turistik yoğunlaşmanın en yüksek olduğu illerdendir. Antalya'ya gelen turistler bölgede doğal çevre ile bütünleşen çeşitli aktivitelere yönelmektedirler. Bu aktivitelerin başında rafting gelmektedir. Yaz aylarında bir çok turist Köprülü Kanyon'dan geçen Köprülü Çay'da rafting yapmaktadır. Bölgedeki seyahat acentaları eko-turistler için 12 km.lik parkur içinde rafting turları düzenlemektedirler.

Eko-turizm doğal çevre ile çok yakından ilgili olduğu gibi sosyal çevre ile de yakından ilgilidir. Doğa çevre ile iç içe olan aktivitelerin sosyal çevre ile bütünleştirilmesi eko-turizmin özü açısından önemlidir. Köprülü Kanyon çevresinde Jeep Safari turlarının düzenlenmesi eko-turizmin hem doğal hem sosyal çevre bütünleşmesine bir örnek olarak gösterilebilir. Bölgede belirlenen parkur da Jeep Safari turları bir çok kırsal alandan geçerek bölgedeki köylere ulaşmaya imkan tanımaktadır. Turistler, gününbirlik, iç kesimlerde bulunan köylere ulaşarak köy yaşamına tanık olma ve halkı tanıma fırsatına sahip olmaktadır. Bu turlarda dinlenme ve yemek molalarının güzergah üzerinde bulunan köylerde ve daha küçük birimlerde belirlenmesi turist ile yerel halkın tanışmasına fırsat vermektedir. Yiyecek ve içeceklerin köyden sağlanması turistlere yiyecek içecek kültürü hakkında, köy kahvesinde sohbet ederek sosyal ve kültürel alanda bilgi edinmelerini sağlamaktadır.

Bölgede eko-turizmin daha verimli olmasını gerçekleştirmek için parkurun iç kesimlere ulaştırılması gerekmektedir. Bu bölge aynı zamanda eski dönemlerin kervan yollarını oluşturmaktadır. Parkur, Isparta'dan Konya'ya doğru ulaşım imkanına sahiptir. Ancak yolların ulaşımına uygun duruma getirilmesi gerekmektedir. Parkur boyunca mevcut köylerde üretilen halı vb. hediyelik eşya ürünlerinin turistlere sunulabilmesi ve satış yapma imkanının oluşturulması bölge halkına

ekonomik kazanç sağlayabilmelidir. Ayrıca, parkur üzerindeki köylere düzenlenen turlardan bir kısım pay ayırarak köylerin güzelleştirilmesi mümkün olabilir. Bölgenin ekonomik ve sosyal yapısını yansıtan köy müzelerinin oluşturulması faydalı olabilir.

Her ne kadar bölgeye gelen turistler deniz, kum, güneş için gelmekte ise de, Köprülü Kanyon ve benzeri alanların eko-turizm kapsamında turistlere sunulması Türkiye'nin turistik ürününün sağlam bir yapıya kavuşmasında önemli olmaktadır. Köprülü Kanyon, turistik ürün çeşidi yaratmakta ve bu potansiyel eko-turizme açılırken koruma ve kullanma dengesinin gözetilmesi gerekmektedir.

2.4.2.2.Çoruh Nehri

Ülke sınırları içinde turizm hareketleri incelendiğinde turistlerin Akdeniz, Marmara ve Ege Bölgesi'ne yöneldiği görülmektedir. Bu bölgelerin dışında kalanların payı nisbi olarak daha düşüktür. Yoğunlaşmanın temelinde turistik ürünün sahip olduğu özellik yatmaktadır. Bununla birlikte yoğunlaşmayı diğer bölgelere yayabilmek için söz konusu bölgelerin turizm çekiciliklerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Karadeniz Bölgesi sahip olduğu tarihi ve doğal kaynak potansiyeli ile turizm hareketlerini kendisine çekebilecek niteliktedir.

Karadeniz bölgesi eko-turizme geniş fırsatlar sunmaktadır. Bitki örtüsü, yaylalar, dağlar, akarsular ve sosyo-kültürel yapısı bu zenginliklerin özünü oluşturmaktadır. Günümüz turizm itibarıyla Kaçkar Dağları, Uzungöl, Ayder Yaylası ve akarsu sporuna imkan sunan Çoruh Nehri bir çok eko-turisti çekmektedir. Eko-turistler tarafından en çok tercih edilen ve doğa ile bütünleşen aktiviteler arasında akarsu sporu (rafting) gelmektedir. Bölgede akarsu sporları yapımı için en uygun nehirlerden biri Çoruh Nehri'dir. Artvin il sınırları içinde bulunan Çoruh Nehri sadece Türkiye'nin değil, aynı zamanda dünyanın en hızlı akan nehirleri arasındadır. Dünyanın en hızlı akan ikinci nehri olması eko-turizm yönünden çekiciliğini daha da güçlendirmektedir. Parkur, uluslararası rafting yarışlarının düzenlenmesi için uygundur. 1993 yılında yapılan uluslararası rafting yarışması eko-turizm çekiciliği için bir tescil niteliğindedir.

Parkur, manzara itibarıyla insanı adeta büyülemektedir. Karadeniz Bölgesi'ne has ağaçlar, ormanlar keskin uçurumlar ve dik yamaçlarla bütünleşerek ilginç olduğu

kadar çekici bir görünüm oluşturmaktadır. Ayrıca civarda Karadeniz kültür özelliğini yansıtan köy yerleşimlerini görmek mümkündür. Tehlikeyi seven macera arayan eko-turistler için oldukça zengin bir parkurdur.

2.4.2.3.Şirince

Eko-turizm hem doğal hem de sosyal çevre boyutlu bir turizm türüdür. Doğa ile iç içe bir göl çevresinde veya orman içinde ortaya çıktığı gibi ülkenin iç kesimlerinde kırsal özellik gösteren yerlerde, bir köyde de ortaya çıkabilmektedir. Eko-turistler bir yörenin geleneksel uğraşlarına ilgi göstermekte ve o yörede eko-turizmin doğmasına neden olabilmektedirler.

Genelde ülkelerin iç kesimleri kıyı kesimlerine kıyasla daha az gelişmişlik göstermektedir. Ülkemize bakıldığında da durumun buna benzer olduğu görülmektedir. İç kesimlerdeki daha az gelişmişlik eko-turistler için çok çeşitli cazibe unsurlarını oluşturmaktadır. Folklorunun zenginliği, bölge insanının kendi içlerinde birbirlerine destek vermesi, yardımlaşması hatta köy yerleşimlerinde imece usulü iş görülmesi eko-turistleri cezbetmektedir. Bazen bir yörenin geleneksel uğraşlarına ilgi göstermektedirler. Bazen de yöre insanının geçim kaynağını oluşturan tarımsal ekonomik faaliyetlere ilgi göstermektedirler. Kapadokya Bölgesi'nde bağ bozumuna katıldıkları gibi, İzmir ilinin Selçuk İlçesine bağlı Şirince Köyü'nde şarap festivaline de katılmaktadırlar.

Şirince, geleneksel tarım uğraşısı ile öne çıkmaktadır. Köy halkı geçimini bağcılık ile sağlamaktadır. Üzümleri ve bunlardan elde edilen şaraplar dünyaca ün yapmıştır. Vişne, yaban mersini, mandalina, şeftali gibi meyvelerden elde edilen şarabın ilk kez burada üretildiğinden bahsedilmektedir.⁷² Turistleri çeken en önemli unsurun her evin bir şarap imalathanesi niteliğini taşımasıdır. Şarap evlerde üretilmektedir. Bu uğraşları yerinde görmek isteyen bir çok eko-turist Şirince'ye gelmektedir. Köye gelen turistler, kendine has köy yaşantısına tanık olmakta, şarap imalatına katılarak diğer turizm çeşitlerinden elde edilen deneyimden farklı bir deneyim kazanmaktadırlar. Bağ bozumu zamanında köyde festival

⁷² Sabah Gazetesi, (2000), 29 Ekim, s.16.

düzenlenmektedir. “Bağ Bozumu ve Şarap Festivali” olay çekiciliği niteliğini kazanarak bölgeye bir çok turist gelmesine neden olmaktadır.

Anadolu, Şirince gibi egzotik ve otantik yöre bakımından oldukça zengindir. Eko-turizmin gelişmesi, köy halkının ürettiği ürünlerin turistlere satışı ile köylüye ekonomik kazanç sağladığı gibi, farklı kültürlerle sahip insanların kaynaşması ile sosyal fayda sağlamaktadır.

2.4.2.4.Yalova Karaca Arboretumu

Kısaca canlı ağaç müzesi olarak Türkçe karşılığı olan arboretum, bir alan üzerinde odunsu bitkilerin yerleştirilerek doğru ve muntazam olarak etiketlenmesi, yaşadıkları süre boyunca fenolojik açıdan kayıtlarının tutulması, bilimsel faaliyet göstermesi ve tüm bilimsel faaliyetlere ve halkın ziyaretine açık olan canlı organizmadır.

Türkiye’de Orman Bakanlığı’nın çalışma sahası içinde olan arboretumlar mevcuttur. Karaca Arboretumu, Türkiye’nin ilk özel Arboretumudur. Yalova-Samanlı Köy’de şehir merkezine 10 dakika uzaklıkta bulunan arboretum 135 dönümlük bir arazi üzerine kurulmuştur ve 1980 yılından itibaren Arboretum olarak faaliyettedir. İçinde 14000 bitki türü ile çok zengin bitkisel çeşitlilik özelliği göstermektedir.⁷³ Arboretumun en önemli özelliği Türkiye’de yaşayan, erozyon vb. sebeplerle soyları tükenme, doğada kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan bitkilerin geniş bir koleksiyonunun bulunmasıdır. Başta Türkiye olmak üzere Avrupa, Asya, Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda ve Afrika kıtalarından bitki örnekleri görülmektedir.

Bitkiler üzerinde araştırma ve inceleme yapmak isteyen akademisyenler ve doğaya ilgi gösteren turistler için görülmeye değerdir. Hem Türkiye hem de dünyanın bir çok yerinden başta bilim adamları ve öğrenciler olmak üzere çok sayıda turist bu müzeyi gezmektedir. Ayrıca yerli ve yabancı öğrencilere staj imkanı da sunulmaktadır. Daha çok bilimsel amaçlı seyahat eden eko-turistler için önemli çekicilik arz etmektedir.

⁷³ Yalova Karaca Arboretumu Broşürü.

2.4.2.5.Eko-Turizme Yönelik Faaliyet Gösteren Turistik İşletmeler (Naturland)

Bir ülkede turistik ürünlerin çeşitliliği ne kadar fazla ise turizmin o ölçüde güçlü bir imaja sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte turizm işletmelerinin tek düzelikten uzak doğal çevresi, mimari ve servis özellikleri itibari ile farklılık göstermesi turistlerin tercihinde önemli rol oynamaktadır. Konaklama işletmelerinin farklılığı ve kalitesi de bu imajı olumlu yönde etkilemektedir.

Turistik konaklama işletmeleri için rakip işletmelerden olumlu yöndeki farklılık pazar payının artırılması ya da korunmasında bir avantaj olabilmektedir. Turistik talep, doğal çevresi iyi korunmuş ve doğa ile bütünleşmiş, otantik özellik gösteren özellikteki konaklama işletmelerine daha büyük ilgi göstermektedir. Doğal çevre ile bütünleşmiş mimari yapısı ile insanları günümüzden çok eskilere götüren ve kurulduğu yerdeki eko-sisteme itina gösteren Naturland Konaklama İşletmesi bu genel özellikleri itibariyle eko-turizm tesisi kapsamında önemli bir örnektir.

Turistler hem doğa ile iç içe yaşamaya ilgi duymakta ve hem de geçmişin nostaljik havasını yaşamak istemektedirler. Gittikleri ülkenin veya yörenin insanlarını ve onların uğraşlarını, kaldıkları evlerini, geçim şartlarını ve bir çok ayrıntıyı görmek, öğrenmek istemektedirler. Naturland Konaklama İşletmesi, tesis örneği itibari ile eko-turistlerin merak ettiği, ilgilendiği alanların çoğunu tesisinde bulundurmakta ve bir yönü itibari ile Naturland, eko-turistlerin merakını kısa bir zaman zarfında giderebilme özelliği taşımaktadır.

Naturland işletme örneğinde olduğu gibi doğa ile iç içe kurulan tesisler doğa ile bütünleşerek, turistlerin açık havada yapılabilen çeşitli rekreatif faaliyetlere katılmalarına imkan sunabilmelidir. Örneğin, bir yürüyüş parkuru, atla gezinti veya tırmanma gibi çeşitli faaliyetlere imkan sunar nitelikte olabilir. Naturland'de turistlerin ilgisini en çok çekenlerden birisi yiyeceklerin doğal yöntemlerle tesis içinde yetiştirilmesi ve bunların "köy pazarı" denilen işletme içerisinde satışa sunulmasıdır. Turistlerin sürekli olarak yaşadığı ortam ile tesiste kaldığı süredeki ortamı birbirinden oldukça farklı olmakta ve bu farklılığın tadımından büyük

mutluluk duymaktadırlar. Tesiste el sanatlarına ve meslek uğraşlarına yer verilmekte ve gelen turistlere marangozluk öğretilmekte ya da fırıncılık gibi alanlarda isteyene kurs verilebilmektedir.

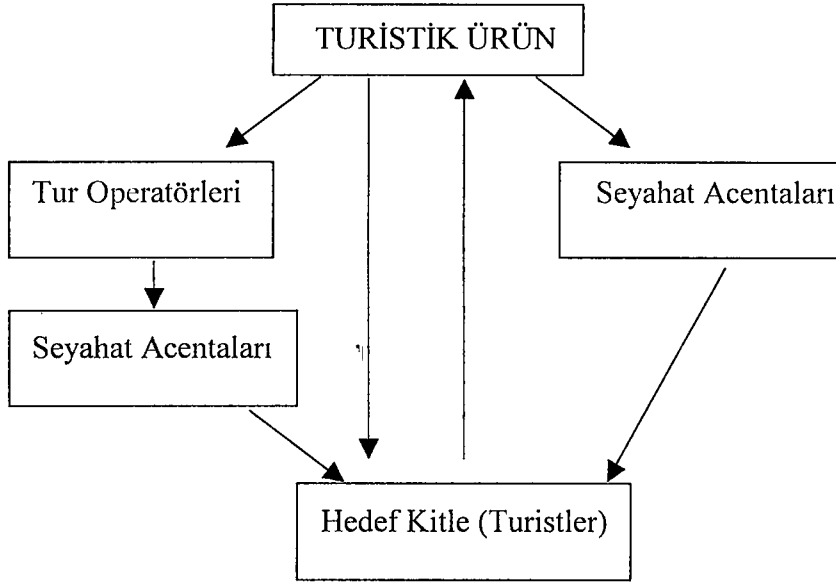
Doğa ile iç içe bir yaşam, kültürel değerlere ve farklı mimari yapısı ile hizmet kalitesine sahiptir. Günümüz turisti, bu beklentilerine cevap verebilen işletmelere yönelebilmektedir. İşletmeler doğal çevresine zarar vermediği ve olumlu katkıda bulunduğu sürece, mimari yapısı doğa ile bütünleşmiş, otantik özellik göstermekle eko-turistler için çekici olabilmektedir. Naturland eco-park için bir örnek olarak gösterilebilir.

2.5.TÜRKİYE'DE EKO-TURİZMİ GELİŞTİRME STRATEJİLERİ

2.5.1.Seyahat İşletmelerinin Paket Programlarında Konuya Daha Fazla Yer Vermeleri

Türkiye`de eko-turizmin geçmişi çok eski değildir. Hatta eko-turizm örnekleri bazı bölgelerde kısmi olarak gerçekleştirilmektedir. Özellikle 1990`lı yılların başından itibaren Karadeniz Bölgesi`nde doğaya dayalı yayla turizmi eko-turizm türünde geliştirilmeye çalışılmıştır. Turizm sektöründe hedef kitleye ulaşabilmek ve turistik ürünü çok iyi pazarlamak için bir çok faktörü biraraya getirmek ve bütünlük sağlamak gerekmektedir. Turistik ürünün turistlere ulaştırılmasında dağıtım kanalları içerisinde önemli bir yere sahip bulunan seyahat işletmelerinin paket programlarında doğa kaynaklı turlara yer vermesi bu turizm türünün gelişmesine olumlu etki sağlayacaktır. Turistik ürün pazarlamasında dağıtım sisteminin önemi büyüktür.

Şekil 2: Turizmde Genel Dağıtım Sistemi

Kaynak: Necdet Hacıoğlu, (1989), **Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü**, (Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi), s.146.

Turistlerin turistik ürüne ulaşabilmeleri doğrudan kendileri tarafından olabildiği gibi seyahat işletmeleri tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Dünyada birçok turist, seyahat işletmelerinin sunmuş olduğu paket ürünlerden yararlanmaktadır. Seyahat işletmelerinin sunduğu paket ürünler güvenilir olarak turiste sunulduğu takdirde ve tatmin ettiği ölçüde daha geniş miktarda tercih edilecektir. Seyahat işletmelerinin paket ürünlerinde doğa kaynaklı ürünleri kullanmasının eko-turizmin gelişmesine olumlu etki yapacağı açıktır.

Günümüzde turistlerin çoğu seyahatlerini paket tur satın alarak gerçekleştirmektedir. Turistler, ürün hakkında yeteri kadar bilgilenme, ürüne güven duyma, grupla birlikte seyahat etme vb. gibi psikolojik nedenlerden dolayı seyahat acentalarını tercih etmektedirler. Türkiye için büyük potansiyel oluşturan Avrupa pazarından sadece Almanya'dan 1997 yılı itibariyle iki milyona yakın turist seyahat acentalarının sunduğu paket tur satışı ile Türkiye'ye gelmiştir.⁷⁴

Seyahat işletmeleri doğaya uygun turistik ürünleri piyasaya sürerek potansiyel müşterilerin bir çok ürün çeşidinden uygun olanını seçmesine fırsat

⁷⁴ TÜRSAB (1998), Temmuz Sayı: 174, s.48-49.

verecektir. Doğa kaynaklı paket ürünlerin sunulması ve çeşitliliği potansiyel talebi uyaracak ve satın almaya yöneltebilecektir. Fakat seyahat işletmelerinin doğa kaynaklı paket ürünlerin pazarlanmasında etkili bir rol oynaması ile doğaya yönelik turizm hareketinin ileride kitlesel bir hal alması tehlikesi ortaya çıkabilir. Kitlesel bir özellik ise eko-turizmin kaynağını yok edebilmektedir. Bu gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya gelmemek için kontrollü bir turizm hareketi meydana getirmek gerekmektedir. Bu sebeple planlamada turistlerin kullandığı, araç ve gereçlerin, yiyecek maddelerinin ambalajlarının vb. doğaya zarar vermesini önlemek için gerekli önlemlerin doğru bir şekilde alınması önem kazanmaktadır. Bu şekilde koruma ve kullanma ilkesi de gerçekleşebilecektir.

2.5.2.Eko-Turizme Uygun Hedef Kitle Seçimi

Eko-turizme katılanların kitle turizminden farklı olarak doğa ve bireysel aktivitelere daha duyarlı olması hedef kitle seçiminde bazı noktaların gözönünde bulundurulmasını gerekli kılmaktadır. Turizm pazarında pazar bölümlenme, turistik tüketici davranış ve tercihleri gözönüne alınarak turizm gruplarının analizi hedef kitle seçimini kolaylaştıracaktır.

Genç kuşakların orta yaş gruplarının ve üçüncü yaş grubu olarak tanımlanan yaşlıların turistik seyahat ve tercihlerinde önemli farklılıklar görülebilmektedir. Gençlik turizmine katılanların öğrenme ve keşfetme eğilimlerinin yüksek olduğu ve bu özellikleri ile de seyahatlerde macera ve dinamizm aradıkları ileri sürülebilir. Gençlerde bireysel seyahat etme alışkanlıkları yanında çevre duyarlılığının gelişmiş olduğu ayrı bir gerçektir. Bu nedenle eko-turizmde hedef kitle seçiminde gençlere ayrı bir önem verilmesi yararlı olacaktır.

Orta yaş grubundakiler ise toplumun çalışan kesimini oluşturmakta ve tatil için zaman azlığı sorunu ile karşılaşmaktadır. Ayrıca, bu gruptakilerin genellikle çocuk sahibi olmaları ve aile sorumlulukları serbest hareket etmelerini engellemekte ve daha çok kitle turizmine yöneltmektedir. Bu nedenle orta yaş grubunun eko-turizme yönlendirilmesinin daha güç olacağını ileri sürmek mümkündür.

Üçüncü yaş grubunu oluşturanlarda ise kitle turizmine katılma eğilimi yüksek olmakla birlikte, çevre duyarlılığı ve sakin bir tatil geçirme isteği artmaktadır. Bu niteliği ile üçüncü yaş grubunun eko-turizmde önemli bir hedef kitle olacağı açıktır.

Eko-turizmin hedef kitle seçiminde turistlerin davranışsal özellikleri, eğitimleri ve meslekleri de belirleyici olabilmektedir. Genel bir yaklaşımla içe dönük bireylerde kitle turizmi eğilimi arttığından eko-turizm eğiliminin de azalacağı söylenebilir. Buna karşın dışa dönük bireylerde ise bireysel aktivitelere katılma eğilimi ve macera daha öne çıkmaktadır. Diğer taraftan, eğitim düzeyi yüksek bireylerde de çevresel duyarlılık ve eko-turizme katılma eğilimi artmaktadır. Buna karşın eğitim düzeyi azaldıkça bu eğilimin azaldığını ileri sürmek mümkündür.

Turizm endüstrileşme ve kentleşme sürecinin sonucu olarak hızlı bir gelişme göstermiştir. Ancak bu süreçler kirlilik, doğanın tahrip edilmesi, işsizlik gibi çok sayıda ekonomik ve toplumsal sorunları da ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte insanlığın artan kaygı ve endişeleri doğaya ve çevreye duyarlı eğilimleri güçlendirmiştir. Bunun bir sonucu olarak eko-turizme eğilim artmaktadır. Bu nedenle, dünya genelinde endüstrileşme ve kentleşme süreçlerinin ortaya çıkardığı sorunlardan daha fazla etkilenen kesimlerde eko duyarlılığın artması beklenebilir. Bu durumda, bu sorunlarla karşılaşan kesimlerde eko-turizm temasının işlenmesi daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmesine olanak verebilecektir.

Eko-turizmde hedef kitle belirlenirken gelir seviyesinin yeri önemlidir. Gelir seviyesi yüksek olan kesimlerin eğitim durumlarının da yüksek olacağı düşünülebilir. Eğitim seviyesi yüksek olanlar dünyada ve çevrelerinde gelişen olaylara daha duyarlı olmaktadır. Özellikle çevreye verilen zararlar karşısında eğitim durumları yüksek olanların tepkisi daha yüksek olmaktadır. Çevreye verilen zararlara karşı birlikte hareket etmek amacıyla dünyanın birçok yerinde çeşitli örgüt çatısı altında hareket eden ve etmeyi planlayan insan grupları oluşmaktadır. Ülkemizde de görüldüğü üzere insanlar TEMA, ÇEKÜL gibi sosyal toplum örgütleri çatısı altında toplanmaktadır. Bu kuruluşlar bir zincirin halkası olarak düşünüldüğünde dünyadaki diğer kuruluşlar da hedef kitlenin içine girmektedir. Eko-turizmde öncelikli olarak bu kuruluşlar hedef kitle seçilebilir. Bu hedef kitlelere ulaşmada kitlenin özelliklerine göre uygun pazarlama teknikleri kullanılmalıdır.

2.5.3.Doğal Çevreye Daha Duyarlı Turist Profilinin Ön Plana Çıkartılması

Ekolojik dengenin bozulması dikkatlerin bu alana çekilmesini sağlamıştır. Ülkeler, hükümetler yapacakları politikalarda doğal çevreyi de gözeterek yapmak zorunda kalmışlardır. Toplum içindeki fertler de artık çevreye karşı daha duyarlı olmakta ve turizm hareketleri içinde de doğaya daha duyarlı turist profili ortaya çıkmaktadır. Neticede her kesimden doğal dengeye saygı gösteren, onu koruyan bir yaklaşım gelişmektedir.

Özellikle son yıllarda ve 1980'lerden beri dünya turizm talebi içinde doğal çevreye daha çok ilgi gösteren turist profilinin giderek çoğaldığı araştırmalar sonucunda görülmektedir. Fakat bu turist profili ne kadar doğa dostudur? Bu sorunun cevabının net olarak ifade edilmesi güçtür. Çünkü bir çok turist gerçekten çok ilgi duymadığı halde sadece moda bir davranış olsun düşüncesiyle eko-turizme katılmaktadır. Oysa bu durum eko-turizmin özünden uzaktır. Doğal çevrede meydana gelen çeşitli olumsuz değişimlere karşı çok duyarlı olan eko-turist, aktivite içerisinde bulunduğu bölgede doğal çevre elemanlarına ve çevreye karşı çok hassastır. Doğal çevreye her hangi bir şişe, kağıt vb. hiçbir atık bırakmaz. Oysa kaba eko-turist olarak nitelenebilen turist, çok güzel bir doğa parçasının atmosferinden yararlanırken çevreye atılan yiyecek ambalajlarını, su şişelerini vb. atıkları normal karşılayabilmekte ya da doğadaki herhangi bir canlının yaşam hakkını hiçe sayabilmektedir.

Turizm doğanın korunmasına önemli derecede katkı sağlayan bir sektördür. Çünkü doğa, turizm için varlığının temel kaynağını da oluşturmaktadır. Hem doğayı koruma hem de kullanma ilkesinin uygulanması turizmin sürdürülebilir olmasının gerçekleşmesine imkan tanımaktadır. Eko-turizmde koruma kullanma ilkesinin uygulanabilmesi, doğal çevreye daha duyarlı turist profilinin ortaya çıkarılması ile yakından ilgilidir. Özellikle doğaya yönelik tur düzenleyen acentaların korumaya daha çok katkıda bulunmaları mümkündür. Bu açıdan turistleri bilgilendirmeleri gerekmektedir. Amerika Seyahat Acentaları Birliği (ASTA) çevreye daha duyarlı eko-turist tipinin oluşmasına katkı sağlayarak "eko-turizmin on kuralı"nın

yayınlayarak bütün acentalarına bunu turistlere iletmesini tavsiye etmektedir. ASTA'nın acentalarına dağıttığı "eko-turist için on kural" şöyledir,⁷⁵

-Dünyanın zayıflığına saygı gösterilmelidir. Herkes doğanın korunmasına gönüllü olarak yardımcı olmadıkça, dünyanın eşsiz ve güzel yerlerinin gelecek kuşakların keyif alabilmesi için varolmayacağını anlamalıdır.

-Yalnız ayak izi bırakmalı ve yalnız fotoğraf çekilmelidir. Çöp olmamalı, doğal ve tarihi yerlerden hatıra götürülmemelidir.

-Seyahatlerin daha anlamlı olması için ziyaret edilen bölgenin coğrafyası, adetleri, görenekleri ve kültürleri konusunda kendini eğitmelidir. İnsanları dinlemeye zaman ayırmalı ve bölgesel koruma çabalarını teşvik etmelidir.

-Başkalarının kişisel dokunulmazlığına ve onuruna saygı göstermeli, insanların fotoğraflarını çekmeden önce onlardan izin almalıdır.

-Nesilleri tehlikede bulunan hayvanlardan yapılmış ürünleri satın almamalıdır.

-Her zaman belirtilen yolları takip etmeli, canlıların doğal ortamlarını rahatsız etmekten kaçınmalıdır.

-Korumaya yönelik programlar ve çevreyi korumaya çalışan kuruluşlar hakkında bilgi edinmeli ve onları desteklemelidir.

-İmkan olan her yerde yürümeli, çevresel açıdan sağlıklı olan ulaşım araçlarını kullanmalıdır. Hatta araçlar park halinde iken taşıtların motorlarını durdurmaya şoförleri teşvik etmelidir.

-Doğal çevrenin korunmasına en yüksek derecede katkıda bulunan, yeniden işlemeye, zehirli ve atık maddelerin güvenli yönetimine, gürültünün azalmasına, topluluk katılımına önem veren çevre konusunda eğitilmiş, deneyimli, özenli personel kullanan otel, acenta ve havayolu tedarikçilerini tercih etmelidir.

⁷⁵ TÜRSAB (1993), sayı:123, s.56.

-Ayrıca eko-turist yararlandığı seyahat acentasından kara, hava ve deniz yolculuğu için “ASTA Çevre Tüzüğü’nü” onaylayan kuruluşları belirtmesini istemelidir.

ASTA'nın belirlemiş olduğu bu kurallar eko-turist tipinin tanınmasında oldukça faydalıdır. Bu kurallar herhangi bir bölge, ülke için geçerli olmakla birlikte dünyanın her yerinde uygulanabilecek niteliktedir. Bu kurallara uymak dünyanın korunmasına yüksek katkı sağlayacaktır. Eko-turist bu kuralları zorlanmadan uygulamalıdır.

2.5.4.Eko-Turizme Yönelik Türkiye'nin Doğal Çekiciliklerinin Belirlenmesi ve Kullanım Serbestliğinin Tanınması

Türkiye, arkeolojik ve kültürel zenginliğinin yanında doğal değerler açısından da büyük bir potansiyel arz etmektedir. İlgi çekici jeolojik yapısı, dünyanın her yerinde görülmeyen iklim özellikleri ve bu iklim özellikleri sayesinde bitki ve hayvan türleri yönünden büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Doğal varlıklarımız olan göller, akarsular, ormanlar, kıyılar, yaylalar ve dağlar doğal zenginliğimizin bir ayağını oluştururken biyolojik çeşitlilik diğerini oluşturmaktadır. Türkiye, bu doğal zenginlikler bakımından bir kıta özelliği taşımaktadır. Özellikle Avrupa ile karşılaştırıldığında zenginliği bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Turizmde arz kaynaklarının tespiti ve bu kaynakların nasıl kullanılacağına belirlenmesi eko-turizm açısından çok önemlidir. Türkiye'nin doğal çevreye bağlı turizm arz kaynakları yönünden oldukça zengin olması ve bu kaynakların hangi yönde kullanılacağına belirlenmesi, turizmden elde edilen verimliliği artıracaktır. Bu sayede kaynakların varlığından haberdar olmanın yanında korunması da gerçekleşecektir.

Türkiye’de bir çok bölgeye içinde barındırdığı zenginliklere göre özel statü verilerek korunması sağlanmaktadır. Doğal zenginlik gösteren alanlarımız Milli Park, Doğal Sit, Tabiatı Koruma Alanı ve Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) ilan edilerek korunması amaçlanmaktadır. Katı koruma kurallarından ziyade bu bölgelerin koruma-kullanma ilkesi gözetilerek eko-turizm kullanıma açılması korumayı kolaylaştıran bir yaklaşım olabilir.

Turizmin özü doğal çevredir. Turizm doğal çevrede gerçekleşiyor ise ve kaynakların insan kullanımına izin verilmiyorsa turizmin gelişmesinden bahsetmek zordur. Doğal çevreye verilen zarar turizm açısından kaynağın zarar verilmek anlamında ise de eko-turizm için bu durum söz konusu olmamaktadır. Yasaklama pek cazip uygulama olarak görülmemelidir. Doğal bölgelerin koruma-kullanma dengesi gözetilerek kullanıma açılması gerekmektedir. Turizm politikalarında koruma-kullanma dengesine yönelik yaklaşımlar belirlenmelidir. Eko-turizme açılan bölgelerde handikaplardan kurtulabilmek için taşıma kapasitelerinin belirlenmesi gerekmektedir. Fakat, katı koruma yaklaşımından uzaklaşmak şarttır. Doğal kaynaklar insan kullanımına açılmalıdır. Çünkü bir kaynak insana ne kadar faydalı ise o derecede kıymetlidir.

Eko-turizme yönelik olarak doğal parkur niteliğinde bir çok bölge vardır. Daha önce de yapıldığı gibi doğal parkur ve yöreleri kaynağına ve doğaya yönelik aktivitenin özelliğine göre şu şekilde gruplandırmak mümkündür;

- Dağcılığa yönelik parkurlar,
- Akarsu sporlarına yönelik parkurlar,
- Bisiklet tur güzergahları,
- Olta balıkçılığı noktaları,
- Yürüyüş parkurları, ve
- Atlı yürüyüş parkurları'dır.

Herhangi bir doğal alanın kullanıma açılabilmesinde öncelikli şart olarak o bölgenin turistler için güven teşkil etmesi gerekmektedir. Dağ turizmine yönelik parkurlardan bazılarında güvenlik sorunu halen mevcuttur. Özellikle Ağrı Dağı terör sorunundan dolayı eko-turizm alanında atıl kapasitededir denilebilir. Güvenlik sadece terör açısından değil çıkılan parkurlarda turistlerin başına gelebilecek her türlü yaralanma vb. durumlarla da ortaya çıkmaktadır. Bunun için tırmanılan alanlarda yakın ve uygun noktalarda güvenlik üniteleri oluşturulmalıdır. Sebep her ne olursa olsun doğal alanların kullanım serbestliğinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması eko-turizmin gelişmesini sağlayacaktır.

2.5.5.Eko-Turizme Uygun Konaklama Arz Kapasitesinin Geliştirilmesi

Bir bölgede turizm işletmelerinin varlığı o bölgeye olan turizm talebi üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bilindiği gibi turizm talebi; yeterli boş zamana ve satın alma gücüne sahip turistlerin, belirli bir zamanda belirli bir piyasada kendilerine yönelik sunulan mal ve hizmetlerden satın aldıkları ve almak istedikleri miktardır.

Yeterli derecede doğal güzellik ve tarihi zenginliklere sahip olan bir bölgenin çekicilikleri turizm talebini uyarıp satın almalarına dönüştürmesi her zaman mümkün olmayabilir. Çekicilikler potansiyel talebi uyarması, turistlerde ürünü satın almaya yönelik istek ve arzu uyandırması bakımından elbette önemlidir. Fakat potansiyel talebin aktif talebe dönüşmesi için diğer bir çok faktörün etkisi önemlidir. Turizm talebini etkileyen siyasal, toplumsal ve ekonomik bir çok faktör vardır. Ekonomik faktörler içinde bir bölgenin turistik talebe olan uzaklığı kadar konaklama işletmelerinin varlığı da önemlidir. Bütün bu faktörlerle birlikte turistik bölgede talebe yönelik çeşitli turizm işletmelerinin varlığı turistik bölgeye yönelik olan turizm talebi üzerinde olumlu etkiler yapmaktadır. Çünkü talebin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik meydana getirilen arz-talep üzerinde memnuniyet meydana getirmekte ve bu da satın almaya yansımaktadır.

Eko-turizme yönelik konaklama arz kapasitesinin meydana getirilmesi gerekmektedir. Çünkü, henüz gelişmekte olan doğaya yönelik seyahatlerde eko-turistlerin konaklamasına ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması bu şekilde kısmen tamamlanabilmektedir. Eko-turizm, kırsal alanlarda gerçekleştiği için bu yörelerde konaklamaya imkan yaratılmamıştır. Bu turizm türü bu bölgelerde yeni yeni gelişmektedir. Elbette “eko-turizme yönelik konaklama arz kapasitesi meydana getirmek eko-turizmin doğasına ters düşer” şeklinde bir eleştiri yapılabilir. Fakat eko-turizmde konaklama arzı meydana getirmek kitle turizminde olduğu gibi çevreye zarar verici bir boyutta olmamalıdır. Ancak doğal çevreye zarar verici etki meydana getirmemek için koruma ve kullanma ilkesinden hareket edilmelidir. Bu sebeple eko-turizme yönelik konaklama arzı geliştirilirken şu konulara dikkat edilmesinde yararlar sağlanabilir:

-Öncelikli olarak bölgede konaklamaya elverişli mevcut evler orijinali bozulmadan onarılmalı, turistlerin basit ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde doğaya uyumlu hale getirilmelidir.

-Hiçbir şekilde doğal dengeyi bozacak, görüntünün kalitesini azaltacak yapılaşmaya gidilmemelidir.

-Eko-turizmin geliştiği yöredeki, köydeki, köy odaları kullanılmalı aşırı kapasite meydana getirmekten kaçınılmalıdır.

-Konaklama arzı her noktada değil, genel hatlar çizilerek sadece bazı noktalarda meydana getirilmelidir.

-Yapılarda kullanılacak malzeme kesinlikle doğa ile uyumlu olmalıdır. Örneğin çimento, demir vb. malzeme kullanımının yerine ahşap malzeme kullanılmalıdır.

-Yapılarda mimari açıdan bölgenin otantik yapısı yansıtılmalıdır.

-Tesis donanımında eko-turist talebinin özellikleri de dikkate alınarak lüks donanım yerine bazı temel ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmelidir.

-Tesislerin konaklama kapasitesinin genişliğinin yerine daha düşük kapasiteli üniteler meydana getirilmelidir. Ranza sistemi gibi ikiden fazla kişinin konaklamasına imkan tanıyan üniteler kurulmalıdır.

-Tesis konaklamasının mümkün olmadığı noktalarda çadır ile konaklamaya uygun alanlar sağlanmalıdır.

-Turistik yöre içinde konaklama noktalarına ulaşımı sağlamak için doğal çevreye zarar vermeden güvenli ulaşım imkanı sağlanmalıdır.

III.BÖLÜM

3.AKDENİZ BÖLGESİ'NE GELEN TURİSTLERİN EKO TURİZME EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİ İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA

Bundan önceki teorik bölümlerde eko-turizme yönelik kavramlar, eko-turizm ve turistlerin özellikleri, turizm sektörü içinde eko turizme yönelik faaliyet gösteren seyahat acentaları ve tur operatörlerinin faaliyetleri dünyadaki örnekleri çerçevesinde incelendi. Dünyadaki örnekleri ile Türkiye'nin mevcut doğal kaynaklarının eko-turizm kapsamında ne şekilde değerlendirilebileceği ve eko-turizmin nasıl geliştirilebileceği anlatıldı. Turizm pazarlamasında ve genel anlamda pazarlamada talebin özelliklerinin bilinmesi öncelikli bir husus olduğundan, Akdeniz Bölgesi'ne gelen turistlerin doğal çevreye, tesis ve doğal çevre ilişkisi hakkındaki görüşleri, Türkiye'nin doğal kaynaklarına olan ilgisi ölçülmek istenmiştir. Akdeniz Bölgesi'nde yapılan alan çalışmasına Antalya ili ve Antalya ilinde de 5 turistik tesis (Naturland, Clup Salima, Art Corinthia, Tekirova Beach Otel ve Varuna Vista) alınmıştır.

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı Akdeniz Bölgesi'ne özellikle Antalya'ya gelen turistlerin eko-turizme eğilimleri üzerine odaklanmıştır. Bu amaca yönelik 5 tesis ((Naturland, Clup Salima, Art Corinthia, Tekirova Beach Otel ve Varuna Vista) belirlenerek turistlere 16 soru yöneltilmiştir. Öncelikli olarak turistlerin genel özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Doğal, sosyal ve kültürel çevreye olan ilgileri, Türkiye'nin turizm doğal kaynaklarına bakış açıları test edilmeye çalışılmıştır.

Bu yaklaşımlarla birlikte tez çalışmasında uygulamaya yönelik yapılan araştırmanın amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Tezin diğer bölümlerinde belirtilenlerin doğruluğunun sınanması,
- Turistlerin doğal çevre üzerine olan ilgiler konusunda belirgin yargılara varmak,

-Antalya Bölgesi ve dolayısıyla ülkemize gelen turistlerin beklentilerinin ne olduğu ve ülke turizmimizle ilgi değerlendirmelerin öğrenilmesi,

-Elde edilen veriler doğrultusunda ülke turizmi ve eko turizm için sorunların belirlenmesi ve çözüm önerilerinin getirilmesi şeklindedir.

Yukarıda belirttiğimiz bu amaçlar doğrultusunda uygulama araştırmasında şu bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır;

- Turistlerin demografik yapıları (yaş, eğitim, gelir),
- Ne kadar sıklıkta seyahat ettikleri ve Türkiye'ye geliş sıklıkları,
- Tatile kiminle çıktıkları ve tatil süresince yaklaşık harcama miktarları,
- Türkiye'yi seyahat etme kararı verirken kimlerden veya nelerden etkilendikleri,
- Türkiye'nin doğal kaynaklarını nasıl buldukları, eko-turizmden ne anladıklarını ve eko-turizmle ilgili katıldıkları etkinlikler,
- Konakladıkları tesise nasıl geldikleri, tesiste en çok neden hoşlandıkları gibi hususlar.

3.2.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırma, 23 Mayıs-30 Mayıs 2001 tarihleri arasında Akdeniz Bölgesi'nde uygulanmıştır. Araştırmanın kapsamına sahip olduğu doğal güzellik, otantik yapısı, mimari özelliği ve çeşitli rekreatif imkanları ve bu alanda ilk olma özelliklerinden dolayı Naturland, Clup Salima, Art Corinthia, Tekirova Beach Otel ve Varuna Vista İşletmeleri alınmıştır. Bu işletmelerin araştırmanın kapsamına dahil edilmesinin diğer nedenleri şunlardır.

-Yöre mimarisine uygun, çok katlı olmayan tatil köyü havasında tesisler olduğu için,

-Bu tesislerin içerisinde doğa kulüpleri (natural kulüp) var olduğu ve turistleri doğaya yönelik aktivitelere kanalize ettikleri için,

-Tesisler en az 70-80 dönümlük bir arazi üzerinde, çam ormanları içinde ve tek bir ağaç kesilmeden yapıldığı için,

-Hemen hemen hepsinde küçük ve orta büyüklükte hayvanat bahçeleri olduğu için,

-Eko turizme yönelik paket programları satışa sundukları için, ve

-Özellikle Naturland İşletmesi'nde köy havası bir ortam kurularak sosyal yapı yansıtıldığı için bu tesisler araştırmanın kapsamına dahil edilmiştir. Ayrıca araştırmanın kapsamına Akdeniz Bölgesi'nin dahil edilmesinin bir nedeni de bu bölgenin kitle turizmine sunduğu imkanların yanında doğal çevreye dayalı eko turizm türünün geliştirilebilmesine yönelik taşıdığı potansiyel ve faaliyetlerin çeşitli olmasıdır. Araştırmada milliyetlerine bakılmaksızın 111 denek kullanılmıştır.

3.3.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu tez çalışmasında yapılan uygulama araştırmasında (anket tekniği) kullanılmıştır. Ayrıca mevcut tesiste kalınan süre içinde gözlem yapmak ve soru sorarak bilgi toplama yöntemlerinden de yararlanılmıştır.

Anket tekniği ile toplam deneklere on altı soru yöneltilmiştir. Soruların cevapları çoktan seçmeli ve istenilen bilginin işaretlenmesi şeklindedir. Anket tekniğinde sorulan soruların ilk 3'ü genel demografik özellik sorusu iken, 10 soru Türkiye ve eko-turizm ve doğal çevre ilişkili, diğer 3 soru, konaklama işletmesi, turistik mekana geliş şekli ile ilgili sorulmuştur.

Soruların değerlendirilmesinde bir çok yöntem olmakla birlikte bu anket çalışmasında frekans dağılımı ve yüzde yöntemi kullanılmıştır.

3.4.ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Eko turistlerin profil özelliklerinin belirlenmesine yönelik yapılan bu araştırmada daha öncede belirtildiği gibi 16 sorudan oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formunun bir örneği Ek 1`de verilmiştir.

Ankette sorulan sorular genel itibariyle cevaplanmıştır. Denekler tarafından cevaplandırılmayan soru yoktur. Turistlerin aylık gelirinin öğrenilmesini amaçlayan soruya az cevap verildiği görülmüştür.

Sorular kapalı uçlu, yalnızca bir soru açık uçlu olarak dar kapsamlı sorulmuştur. Bu sorunun değerlendirmesi de en çok verilen cevaplar ya da yaklaşık olarak ifade edilenler birleştirilerek ifade edilmiştir. Ankette sorulan seçenekli sorulara verilen cevaplar frekanslara (tekrar sayısına) bağlı olarak yüzde değerlere dönüştürülmüştür. Deneklerin anket sorularına verdikleri yanıtların değerlendirilmesi amacıyla tablolar oluşturulmuştur.

Yapılan araştırmada turistlerin yaş dağılımının şu şekilde olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 3.1: Turistlerin Yaş Grupları Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
16-24 Arası	12	10,8	10,8
25-34 Arası	46	41,4	52,3
35-44 Arası	38	34,2	86,5
45-54 Arası	12	10,8	97,3
55 ve Üzeri	3	2,7	100,0
Toplam	111	100,0	100.0

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi turistlerin yüzdelerik dağılımına bakıldığında; 16-34 yaş arasındakilerin %52,3’lük bir oranla çoğunluğu oluşturdukları görülmektedir. Sonuç olarak Antalya Yöresi’ndeki bu tesislere daha çok gençlerin geldiği söylenebilir.

Tablo 3.2: Turistlerin Eğitim Düzeyi

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	4	3,6	3,6
İlköğretim	17	15,3	18,9
Lise	52	46,8	65,8
Üniversite	33	29,7	95,5
Master	5	4,5	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.2’de turistlerin eğitim düzeyi ile ilgili şu sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Yüzdelerik dağılımına baktığımızda; deneklerin %15.3’ü ilköğretim, %46.8’i lise, %29.7’si üniversite ve %4,5’i master eğitime sahiptir. Eğitim seviyesinin lise ve üniversite seviyesinde çoğunlukta olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesinin yüksek olduğu bilinen eko-turistin yapılan ankette ancak %34.2’sinin üniversite ve master eğitime sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3.3: Turistlerin Aylık Ortalama Geliri

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	8	7,2	7,2
500\$'dan Az	3	2,7	9,9
501-1000\$ Arası	42	37,8	47,7
1001-2000\$ Arası	38	34,2	82,0
2001-3000\$ Arası	17	15,3	97,3
3001\$ dan Fazla	3	2,7	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Yapılan anketle turistlerin aylık olarak elde ettikleri gelir dağılımında şu sonuç ortaya çıkmıştır; geliri ayda ortalama 501 \$ - 1000 \$ arası olan kişi sayısı 42 iken aylık 1001 \$ - 2000 \$ arası olan kişi sayısı 38'dir. Bu frekanslara göre yüzdesel dağılım; 501 – 1000 \$ arası %37.8 olurken, 1001 – 2000 \$ arası %34.2 şeklinde olmaktadır.

Sonuç olarak işletmeye gelen turistlerin gelirlerinin aylık ortalama 2000 \$ civarında olduğu söylenebilir.

Tablo 3.4: Türkiye'yi Seçmede Etkili Olan Araçlar

	Frekans	Yüzde(%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	2	1,8	1,8
Görsel ve İşitsel Basın, Tv, Radio, Video	25	22,5	24,3
Yazılı Basın	39	35,1	59,5
İnternet Aracılığıyla	6	5,4	64,9
Eş-dost, Arkadaş Tavsiyesi	20	18,0	82,9
Her Yıl Düzenli Gelirim	19	17,1	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Turistlerin Türkiye'yi seçmelerinde etkili olan araçları tespit etmeye yönelik sorunun değerlendirilmesi sonucunda en yüksek yüzdeyi %35,1 ile 'yazılı basın' almaktadır. 'Görsel ve işitsel basın' %22,5 ile ikinci, 'eş-dost arkadaş tavsiyesi' %18 ile üçüncü sırada gelmektedir.

Turistlerin seyahat kararlarını vermede yazılı ve görsel basın ile eş dost arkadaş tavsiyelerinden büyük ölçüde etkilendiği görülmektedir.

Tablo 3.5: Turistlerin Türkiye'yi Seçme Kriterleri

	Frekans	Yüzde(%)	Toplam Yüzde (%)
Doğal Güzellikler	34	30.6	30.6
Sosyal Kültürel Değerler	6	5.4	36
Tarihi ve Arkeolojik Değerler	41	36.9	72.9
Seyahat Paketinin Uygunluğu	23	20.7	93.6
Turizm Sezonunun Uygunluğu	4	3.6	97.2
Hizmet Kalitesi	3	2.7	99.9
Toplam	111	100	100.0

Tablo 3.5'te Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin birinci derecede tarihi ve arkeolojik değerleri görmek için geldikleri (%36.9) tespit edilmiştir. Doğal güzellikleri görmek için gelenler %30.6'lık, Türkiye'yi ucuz olduğu için tercih edenler %20.7'lik bir oran teşkil etmektedir. Bu sonuçlar itibari ile Türkiye'de eko turizmin geliştirilmesi için gerekli faktörün (doğal güzellikler ve sosyo-kültürel değerler) toplam yüzdesi (%35'lerin üzerinde) oldukça yüksektir.

Tablo 3.6: Turistlerin Tatile Çıktığı Kişiler

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Yalnız	25	22,5	22,5
Arkadaşları	30	27,0	49,5
Eşiyle	34	30,6	80,2
Tanıdık Grupla	1	,9	81,1
Ailesiyle	21	18,9	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.6'ya yüzde olarak bakıldığında tatile eşiyle çıkanlar %30.6, arkadaşıyla çıkanlar %27 ve yalnız başına çıkanlar %22,5 ile ilk üç sırayı aldığı görülmektedir. Genelde yalnız başına tatile çıkma özelliği gösteren eko turistin yapılan ankette %22.5 duyarlılık ile yalnız başına tatile çıkmada üçüncü sırada olduğu görülmüştür. Tanıdık bir grup ile tatile çıkma oranı ise yaklaşık %1 gibi düşük bir duyarlılık göstermiştir.

Tablo 3.7: Türkiye'de Turizmin Doğal Çevreye Etkileri

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	9	8,1	8,1
Kısmen Zarar Verilmiş	54	48,6	56,8
Çok Az	27	24,3	81,1
Çok Fazla	7	6,3	87,4
Hiç Zarar Verilmemiş	14	12,6	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.7’de turistlerin Türkiye’nin çevre kaynaklarının durumuna ilişkin görüşleri görülmektedir. Turizmin çevreye kısmen zarar verdiği kanaatinde olan 54 denek saptanmıştır. 27 denek turizmin çevreye çok az zarar verdiğini düşünmektedir. Hiç zarar verilmediği görüşünde birleşen denek sayısı ise 14’tür. Doğal çevreye “çok fazla” zarar verildiği görüşünde olan denek sayısı ise sadece 7’dir. Soruyu cevaplamayan denek sayısı 9’dur. Yüzdeler dağılımında kısmen zarar verilmiş diyenler %48,6 ile ilk sırada yer almıştır. Doğal çevrenin çok az tahrip edildiği görüşünde olanlar %24’tür. Çok fazla diyenler %6.3, hiç zarar verilmemiş diyenler ise %12,6 ile dördüncü sıradadır.

Sonuç olarak kısmen de olsa doğal çevreye zarar verildiği ve turistlerin çevreye önemli duyarlılık gösterdiği görülmüştür.

Tablo 3.8: Turistleri Gittikleri Ülkede En Çok Aradığı Ortamlar

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	8	7,2	7,2
Özgür Olmak	45	40,5	47,7
Köy Evinde Ev Sahibiyle Konaklama	22	19,8	67,6
Köy Yemeklerini Tatma	17	15,3	82,9
Beş yıldızlı Otelde açık Büfe Konaklama	8	7,2	90,1
Yatla Kıyıları Dolaşma	4	3,6	93,7
Güneş-Kum Banyosu	2	1,8	95,5
Spor Amaçlı Aktivitelere Katılma	1	,9	96,4
Doğal Yapıyı Yansıtan Otantik yerde Konaklama	4	3,6	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.8’de turistlerin gittikleri ülkede en fazla istedikleri ve onları mutlu eden şeyin özgürce hareket etmek olduğu görülmektedir. 45 denek özgür hareket etmek görüşünde birleşmiştir. Köy evinde ev sahibi ile birlikte konaklamaktan mutluluk duyanların sayısı 22, köy yemeklerini tatma diyenler 17, beş yıldızlı otelde açık büfe konaklama ve gün boyu kumsalda güneşlenme diyenler 10, yatla kıyıları dolaşma 4 ve doğal yapıyı yansıtan otantik tesislerde konaklama diyenler yine 4’tür.

Yüzde dağılımına bakıldığında özgür hareket etmek isteyenlerin oranı %40.5, köy evinde ev sahibi ile konaklama %19.8 ile ikinci ve köy yemeklerini tatmaktan hoşlananların oranı ise %15.3 ile üçüncü sıradadır.

Tablo 3.9: Turistlerin Tatil Süresi

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
1-3 Gün Arası	8	7,2	7,2
4-7 Gün Arası	39	35,1	42,3
8-11 Gün Arası	14	12,6	55,0
12-15 Gün Arası	37	33,3	88,3
15 Günden Daha Fazla	13	11,7	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.9’da turistlerin tatil süresinin şu şekilde olduğu görülmektedir: Tatil süresi 4-7 gün arasında olanların %35.1, 12-15 gün arasında olanların %33.3, 8-11 gün arasındakilerin %12.6, 15 günden daha fazla süreli seyahat edenlerin %11.7 ve en son olarak 1-3 günlük seyahat edenlerin %8’lik bir oranda olduğu görülmektedir. Yine tablo 3.9’da turistlerin büyük çoğunluğunun bir haftalık ya da iki haftalık

seyahate çıktığı anlaşılmaktadır. Kısa süreli seyahat edenler çok az sayıdadır. Eko-turistin seyahat süresini yaklaşık olarak destekleyen bir sonucun ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 3.10: Turistlerin Eko Turizm Tercihleri

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Doğal Hayatı Yerinde Görme ve Aktif Katılma	57	51,4	51,4
Spor Amaçlı Aktiviteler	26	23,4	74,8
Yerel Halk ile Köy Evinde Konaklama	9	8,1	82,9
Doğayla İçiş Konaklama Tesisleri	16	14,4	97,3
Doğada Dinlenmek ve Eğlenmek	3	2,7	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.10'da turistlerin eko-turizmden ne anladığını saptamak için sorulan sorunun değerlendirilmesinde; doğal hayatı yerinde görme ve aktif olarak katılmak isteyenler %51,4, rafting, dağcılık, vb. aktiviteler diyenler %23,4, doğayla bütünleşmiş konaklama tesisleri diyenler %14,4, yöre halkı köy evinde konaklama diyenler %8,1 doğada dinlenmek ve eğlenmek diyenler ise %2,7'lik bir orana sahiptirler.

Netice olarak, turistlerin yarısından fazlası eko-turizmi doğal hayat ve buna aktif olarak katılma şeklinde düşünmektedir. Doğada gerçekleştirilen sportif

aktiviteleri ikinci sırada, doğa ile uyumlu konaklama tesislerini ve köy halkı ile köy evinde konaklamayı daha sonraki sıralarda düşünmektedirler.

Tablo 3.11: Turistlerin Türkiye'nin Eko Turizm Kaynakları Hakkında Bilgileri

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	6	5,4	5,4
Doğal Kaynaklar Yeterli ve Uygun	37	33,3	38,7
Bilgim Yok	48	43,2	82,0
Doğal Çevreye Çok Zarar Verilmiş	2	1,8	83,8
Mimari Yapı Konaklamaya Uygun Değil	5	4,5	88,3
Doğaya Uygun Tesis Gerekli	9	8,1	96,4
Ürün Çeşitliliği	4	3,6	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.11'de görüldüğü gibi: Türkiye'nin eko-turizm kaynakları hakkında yeterli bilgiye sahip olmayanlar %43.2, kaynakların eko-turizm için elverişli olduğunda birleşenler %33.3, doğaya uygun tesis yapılmalı diyenler %8.1, mimari yapı konaklamaya uygun değil diyenler %4.5, ürün çeşitlendirilmesine gidilmeli diyenler ise %3.6'lık bir orana sahiptirler.

Sonuç olarak doğal kaynaklar eko-turizm için yeterli düzeydedir. Doğal çevrenin turistler için oldukça çekici olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü, ancak %1.8'lik bir grup doğal çevreye çok zarar verilmiş olduğuna inanmaktadır. %98.2'lik bir kesimin turizm için doğal kaynakların korunmuş olduğuna inandığı varsayılabilir.

Tablo 3.12: Turistlerin Tatil nitesine Geliş Şekli

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	2	1,8	1,8
Seyahat Acentası-Tur Operatörü	82	73,9	75,7
Münferit Direkt Rezervasyon	21	18,9	94,6
Süpermarket, Visa vb. Kuruluşlar	2	1,8	96,4
İnternet Aracılığıyla	4	3,6	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.12’de görüldüğü gibi; turistlerin %73.9’u seyahat acentası ve tur operatörü aracılığıyla, %18.9’unun kendisinin münferit direk rezervasyon yaptırarak ve %3.6’sının internet aracılığıyla geldiği saptanmıştır.

Tablo 3.13: Turistlerin Katıldıkları Eko Turizm Aktiviteleri

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Günlük Yürüyüşler	40	36,0	36,0
Günlük Yat ve Tekne Gezisi	28	25,2	61,3
Günlük Köy ve Alışveriş Gezileri	36	32,4	93,7
Rafting ve Diğer Su Sporları	5	4,5	98,2
Hiçbiri	2	1,8	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.13’de turistlerin yaklaşık hepsinin bir tür eko-turizm aktivitesine katıldığı görülmektedir. Günlük yat ve tekne turu yapanlar %25.2, günlük köy ve alışveriş gezisi yapanlar %32.4, rafting dağcılık gibi biraz fazla heyecan ve risk taşıyan aktiviteleri yapanlar ise %4,5 oranındadır. Herhangi bir eko-turizm aktivitesine katılmayan 2 kişinin oranı %1.8’dir.

Tablo 3.14: Turistlerin Konaklama İşletmesinde Aradığı Özellikler

	Frekans	Yüzde(%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	3	2,7	2,7
Doğayla İççe Olmak	44	39,6	42,3
Yiyeceklerin Doğal Ortamda Yetiştirilmesi	13	11,7	54,1
Personelin Konukseverliği	35	31,5	85,6
Ücretinin Karşılığını Almaktan Tatmin Olma	4	3,6	89,2
Dinlenmiş Olmak	6	5,4	94,6
Aktiviteler	4	3,6	98,2
Hiçbiri	2	1,8	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.14'te görüldüğü gibi; "Doğa ile iç içe olmak ve personelin konukseverliği" turistleri gittikleri otelde en mutlu eden iki faktör olarak görülmektedir. Yiyeceklerin doğal ortamda yetiştirilmesi %11.7 ile turistleri mutlu eden üçüncü faktör durumundadır. Doğayla iç içe bir yaşam %39.6, personelin konukseverliği %31.5'tir. Sonuç olarak turistler doğa ile iç içe bir tatilden hoşlanmaktadırlar.

Özellikle Naturland Eco-Park ve diğer işletmelere gelen turistlerin yaklaşık %90'lık bir bölümü işletmenin doğal çevre ile bütünleşmesinden ve o tesiste

bulunmaktan otelin personelinin konukseverlik açısından doğru yaklaşımından ve sunduğu hizmet kalitesinden memnun olmaktadır. Bir çok konaklama işletmesinden farklı bir özellik gösteren Naturland'in farklılık yönlerinden biri yiyeceklerin doğal ortamda yetiştirilmesi olmaktadır. Yiyeceklerin doğal ortamda yetiştirilmesinden en çok hoşlanan turistlerin sayısı 13'tür ve bu sayı doğayla iç içe bir yaşam kurulması ile personelin konukseverliğinden sonra gelmektedir. Turistlerin doğal ortamda yetişen besinlere oldukça önem verdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.15: Turistlerin Türkiye'deki Kaldıkları Sürede Harcamayı Planladıkları Miktar

	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde(%)
Cevapsız	6	5,4	5,4
250\$dan Az	24	21,6	27,0
251-500\$ Arası	29	26,1	53,2
501-750\$ Arası	13	11,7	64,9
751-1000\$ Arası	14	12,6	77,5
1001\$ Fazla	25	22,5	100,0
Toplam	111	100,0	100,0

Tablo 3.15'de kaldıkları süre içinde turistlerin %50'den fazlasının 251-1000, %22'lik kesimin 1001 \$'dan fazla ve yine %21.6'lık bir kesimin 250 \$'dan az bir bütçe ayırdığı görülmüştür. Turistlerin daha çok harcama yapabilmelerini sağlayabilmek amacıyla, tesislerde doğal çevreyle bütünleşen rekreasyon imkanlarının oluşturulması, harcama düzeylerini daha yüksek seviyelere çıkarmaları sağlanabilir.

Yapılan ankette açık uçlu bir soru ile Türkiye’de turistleri en çok etkileyen şeylerin neler olduğu mekan belirtilerek sorulmuştur. Bu mekanlar turistlerin ilk uğrak yerleri olarak düşünülmüş ve şu noktalarla ilgili soru sorulmuştur;

-Hava alanı,

-Konaklama işletmesi,

-Şehir merkezinde

-Yöre halkı,

-Otel personeli,

-Alış veriş,

-Müze ve ören yerlerinde gördükleri ilginç tespitler değerlendirilmek istenmiştir.

Turistler genelde hava alanlarını çok temiz ve modern bulduklarını, konaklama işletmelerini temiz, fakat fiyatları oldukça yüksek bulduklarını belirtmişlerdir. Şehir merkezlerinin çok kalabalık, aynı zamanda aşırı trafik yoğunluğunun bulunduğu, bölge insanını çok samimi ve yardımsever gördüklerini belirtmişlerdir. Turistler geldikleri otelde personeli konuksever, sıcakkanlı ve kibar olarak tanımlamakta ve bundan oldukça etkilendiklerini belirtmektedirler. Alışveriş anında ise Türk Lirası ile ilgili problemler yaşamakta oldukları tespit edilmiştir. Turistler, müze ve ören yerlerinin çok etkileyici ve güzel olduğunu düşünmektedirler.

Araştırma sonuçlarının genel olarak değerlendirilmesi ile ilgili şunlar söylenebilir:

Bu tez çalışması içinde yer alan uygulama araştırması tezin diğer bölümlerinde bahsedilen eko-turizm ve eko-turist ile ilgili kavramsal görüşlerin doğruluğunun ya da doğruluk derecesinin tespit edilmesine yöneliktir.

Araştırma kapsamına Akdeniz Bölgesi alınmıştır. Bu bölgede bulunan Antalya ilindeki Naturland Eco-Park, Clup Salima, Art Corinthia, Tekirova Beach Otel ve Varuna Vista konaklama işletmelerinde kalan turistler denek olarak kullanılmıştır. Araştırmanın belli bir bölgede yapılmış olmasından dolayı, ekoturizmle ilgili olarak şimdiye kadar bilinenlerin doğruluğunu yansıtmasına rağmen, her alanda aynı benzerlik göstermediğini de belirtmek gerekir.

Eko turizmin gelişmesinde bozulmamış ya da kısmen tahrip olmuş bölgeler önemli rol oynamaktadır. Bu açıdan Türkiye'nin doğal çevresinin çok az bozulduğu sonucuyla ekoturizm için yeterli bir kaynağa sahip olduğu varsayımına gidebiliriz. Ülkeye gelen turistlerin çoğu, doğal güzellikleri ikinci sırada tercih etmektedirler. Tarihi ve arkeolojik değerler ilk sırada, seyahatin ucuz olması üçüncü sırada yer almaktadır. Doğal güzellikler ve arkeolojik değerlerin önemi eskiden yapılan araştırmalarda da olduğu gibi turistlerin ilk tercihleri arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin ekoturizm kaynaklarının değerlendirilmesiyle ilgili sorulan sorudan turistlerin çoğunun "yeteri kadar tanımadığını" belirtmesi, ülkemizin doğal çekiciliklerinin yeteri kadar tanıtılmadığı varsayımına ulaştırmaktadır. Bu yaklaşımla turistlerin ekoturizm aktivitesine katılabilmesi için öncelikli olarak yapacağı faaliyeti, bölgenin kendisini çeken yönlerini belirlemesi gerekmektedir. Bu da ekoturizme yönelik tanıtımla mümkün olabilir.

Sosyal yapı ve yerel kültür, ekoturistler için önemli bir seyahat nedenidir. Yapılan bu anket çalışmasında turistlerin köy evinde ev sahibi ile konaklamak istedikleri, köy yemeklerini yemekten ve yöre halkı ile diyalog kurmaktan mutluluk duydukları görülmüştür. Turistlerin sosyal ve kültürel yapıya önemli duyarlılık gösterdikleri tespit edilmiştir. Türkiye'yi seçme kriterlerinde doğal güzellikler birinci derecede ortaya çıkan faktör olmasa da çok önemli ikinci faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın genel sonucuna göre doğal güzelliklerin yeterince olduğu, tahribatın çok az, tesislerin doğal çevreyle uyumlu, personelin sıcak ilgisinin olduğu ve turistlerin bundan çok etkilendiği görülmüştür. Fakat turistlerin ekoturizm

kaynakları açısından Türkiye'yi yeteri kadar tanımadığı da söylenebilir. Seyahat süreleri bir hafta veya iki hafta arasında değişmektedir. İki ya da üç kişilik küçük gruplar şeklinde seyahat etmektedirler. Tüm bu sonuçların eko-turizmin geliştirilmesinde çok iyi değerlendirilmesi turizm açısından yararlı olacaktır.

3.5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm kaynağının doğal çevre olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Ama eğer konu eko-turizm ise doğal çevre kaynakları bu kavramın özü yani kendisi demektir. Eğer eko-turizmin geliştirilmesi isteniyorsa öncelikli olarak bu doğal çevre kaynaklarının tespit edilmesi ve korunarak kullanılması gerekmektedir.

Turizmde söz sahibi olabilmenin önemli şartlarından biri turizm piyasasına imajı yüksek bir turistik ürün sunmaktır. Bu turistik ürün tercihi, getirisi ve sosyal faydası yüksek bir ürün olabilmelidir. Bu ürün eko-turizm olarak düşünüldüğünde, doğal çevreye bağlı olarak yapılabilen bir çok aktiviteyi kapsayabilmelidir. Dağcılık, bisiklet turu, yürüyüş parkuru, olta balıkçılığı, doğal ortam gözlemciliği ürünü kuvvetlendiren faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan uygulama araştırmasının sonuçlarında görüldüğü gibi Türkiye'ye gelen turistlerin %98.2'ten fazlası doğaya yönelik bir eko-turizm aktivitesine katılmaktadır. Bu sebeple eko-turizm aktivite çeşitliliği Türkiye'nin turizm pazarlamasında imajı destekleyen faktörler olarak değerlendirilebilir. Yapılan araştırmada turistlerin Türkiye'nin eko-turizm kaynaklarını yeteri kadar tanımadıkları ortaya çıkmıştır. Dolayısı ile turizm piyasasına çıkmamış bir üründen fayda beklemek boşa hayal kurmak demektir. Türkiye'nin genel turistik tanıtımı ile birlikte ve ayrıca bölgesel olarak eko-turizm çekiciliğine sahip bölgelerin, yörelerin ve noktaların tanıtımının yapılmasında önemli fayda vardır. Anket uygulamasında ortaya çıktığı gibi bozulmamış bir doğaya sahip olmak eko-turizm için son derece önemlidir.

Anket araştırmasında turistlerin %73.9'luk bir bölümünün seyahat acentaları ile konaklama işletmesine geldiği görülmektedir. Hedef kitleye ulaşmada ve dağıtım rolünde çok önemli bir yere sahip olan tur operatörleri ve seyahat acentalarının eko-turizm konusunda bilgilendirilmeleri ve bu alanda uzmanlaşmalarının sağlanması

gerekmektedir. Çünkü araştırmada da ortaya çıktığı gibi turistlerin %73.9'u seyahat acentası ile Türkiye'ye gelmektedir. Kitle turizmine bağımlılığın olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için tur operatörlerinin ve acentaların Türkiye'nin eko-turizm potansiyelini pazarlamaya yönelik paket turlar düzenlemeleri sağlanmalıdır.

Türkiye'nin eko-turizm kaynaklarının zengin ve yeterli olduğu görülmüştür. Bu kaynaklardan maksimum derecede faydalanabilmek için pazar bölümlendirmesinin yapılması önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşımla demografik bölümlendirmede gençlere, aile ve üçüncü yaş gruplarına uygun rekreasyon alanlarının planlanması gerekmektedir. Örneğin; gençler dinamik ve enerji dolu, maceraya daha hevesli oldukları varsayımından hareketle onlar için rafting, dağcılık, yamaç paraşütü ve yön bulma parkurları gibi alanlar öncelikli olarak düşünülmelidir. Orta yaşlı aileler genelde çocuklu olduğundan, onlarla birlikte hareket etmektedirler ve dolayısıyla orta yaşa ve çocuklarına uygun doğayla iç içe rekreasyon alanları planlanabilir.

Zamanı ve harcama potansiyeli yüksek olan emekli insanların doğaya olan düşkünlükleri unutulmamalıdır. Anket çalışmasında turistlerin doğa ile başbaşa olmak ve doğal çevre kaynakları ile bütünleşmiş bir eko-tesiste konaklamaktan hoşlandıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle turizm talebinin segmentasyon kriterleri de göz önüne alınarak üçüncü yaş grubuna uygun eko-turizm tesisleri oluşturulabilir.

Turizm politikalarında yıllardan beri hedeflenen "turistlerin kaldıkları sürenin uzatılması" hedefinin anket uygulamasının yapıldığı tesislerde aşıldığı görülmektedir. Turistlerin %68'i bir ve iki hafta geçirmektedir. Bu rakam turistlerin Türkiye'de ortalama kalış süresinden daha uzundur. Bu sebeple turistlerin daha uzun süre kaldığı bu tesisler ve doğal çevre özelliklerinden turizmin fiziksel planlamasında gelecek dönemler için yararlanılabilir.

Turistler doğa ile iç içe olmanın yanında yiyeceklerin doğal ortamda yetiştirilmesine önem vermektedirler. Bu konuya dikkat eden ve hoşlanan turistlerin oranı %11.7 olarak saptanmıştır. Bu ilgi dikkate alınarak doğaya uygun tesislerde eko-tarım imkanlarına yer verilmesi turistik talebi daha fazla memnun edebilir.

Çünkü turistler, Naturland işletmesinde olduğu gibi yiyeceklerin doğal ortamda yetiştirilmesi ve “köy pazarı” denilen alanda satışa sunulmasından hoşnut oldukları görülmüştür.

Sosyo-kültürel yapı eko-turizm için önemlidir. Sosyal ve kültürel yapının korunması, kaybolmuş folklorik değerlerin ortaya çıkarılması sağlanabilir. Kaybolmaya yüz tutmuş iş kolları canlandırılabilir. Çünkü, araştırmada turistlerin %32.4’ü eko-turizm türlerinden köy ve alışveriş gezilerine ilgi göstermektedir.

Ayrıca Türkiye’nin eko-turizm ile iyi bir yere gelebilmesi için genel olarak şu önerileri yapmak mümkün olabilir:

Eko-turizmin, turistik ürün çeşitlendirmede ve turizmi zaman ve mekan açısından değişik yerlere yaymadaki önemi kavranmalıdır. Doğal çevre kesinlikle korunmalı, kullanırken koruma ilkesi unutulmamalıdır. Çünkü, insanın ulaştığı yerler baskı altına alınabilmektedir.

Eko-turizme uygun konaklama üniteleri yapılmalıdır. Çünkü, turistler doğal çevre kaynaklarını dikkate alarak tatile çıkmaktadırlar.

Eko-turizm konusunda seyahat acentaları uzmanlaşmalı ve ancak uzmanlaşan acentaların doğada tur düzenlemelerine imkan sağlanmalıdır. Ayrıca, seyahat acentaları toplumsal sorumluluk taşımalı, kâr etmek uğruna etik eko-turizm anlayışından vazgeçmemelidir. Bu çalışmada Türkiye’nin doğal kaynaklarının kısmen zarar gördüğü tespit edilmiştir. Doğal çevreye daha fazla zarar vermeden bu durum kontrol altına alınabilmelidir.

Sosyal ve kültürel yapının korunması kaybolmuş folklorik değerlerin ortaya çıkarılması sağlanmalıdır. Çünkü, eko turistler için, yöre halkının yediği yemeğin önemi kadar giydiği yeleğin ve renginin de önemi unutulmamalıdır.

Eko turizm sadece doğal çevrede kara aktiviteleri olarak görülmemeli, deniz kaynaklarının bulunduğu alanlarda eko-turizm potansiyeli ortaya çıkarılmalı ve korunarak turistik ürün olarak eko-turist tüketicisine sunulabilmelidir.

Ayrıca milli parklar eko-turizmde en çok gelir yaratan ve en fazla talep edilen alanlar olmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda veya Amerika gibi eko-turizmde ön plana çıkabilmenin yolu milli parkların kuvvetli imajıyla mümkündür. Dolayısıyla milli parkçılığı hem ülke insanının ve hem de aktif dış turizmde tercihli duruma getirmek buraları fiziksel açıdan iyi planlamak, korumak ve gelir getirici imkanlarını yaratmakla mümkündür.

Sonuç olarak, artan çevresel kaygılar sonucunda doğaya ilgide artmaktadır. Kitle turizm geçmişte ne kadar popüler ise de günümüzde önemini eskiye göre yitirmektedir. Turistler değişik ürün aramaktadır. Ülkeler değişik ürün yaratmak peşindedirler. Turizmde ürün çeşitlendirme de eko-turizm bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat ürünün başarısı için güçlü bir imaj gerekmektedir. Bu imajı, iyi korunmuş doğal ve sosyal çevre verebilir.

EK-1

Sayın Konuğumuz

Bu anket çalışması Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Öğrencisi Öğr.Gör. İbrahim ÇETİN tarafından Yüksek Lisans tezinde kullanılmak üzere “Turistlerin Eko-Turizme Eğilimlerinin” belirlenmesi için yapılmaktadır.

Katkılarınız ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Öğr.Gör.İbrahim ÇETİN

1.Yaşınız?

() 16-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55 ve üzeri

2.Eğitim durumunuz?

() İlköğretim () Lise () Üniversite () Master () Doktora

3.Aylık Geliriniz?

() 1000 \$’dan az

() 1001 – 2000 \$

() 2001 – 3000 \$

() 3001 \$’dan fazla

4.Tatilinizi Türkiye’de geçirme kararı verirken hangi bilgi kaynağından etkilendiniz?

() Türkiye’yi tanıtan görsel ve işitsel tanıtım araçlarından (tv, radyo, video, slayt)

() Yazılı basın (dergi, gazete, afiş, vb.)

() İnternet aracılığıyla

() Eş dost, arkadaş tavsiyesi

() Her yıl düzenli gelirim

() Fuarlardan

5.Türkiye'yi tercih etmenizde aşağıdakilerden hangileri etkili olmuştur?
(Lütfen önem derecesine göre 1, 2, 3 şeklinde sıralayınız)

- Doğal güzellikler
- Sosyo-Kültürel yapısı
- Tarihi ve arkeolojik değerler
- Tatil paketinin ucuzluğu
- Turizm mevsiminin uygunluğu
- Konaklama tesislerinin yeniliği
- Hizmet kalitesi ve konukseverlik

6.Tatile genellikle kiminle çıkarsınız?

- Yalnız başıma
- Arkadaşımle
- Eşimle
- Tanıdığım bir grupla
- Ailemle

7.Türkiye'de turizmin doğayı tahrip ettiğini söyleyebilir misiniz?

- Kısmen Çok az Aşırı derecede Hayır doğa tahrip edilmemiştir.

8.Gittiğiniz ülkede sizi en çok ne mutlu edebilir?

- Tamamen özgür ve bağımsız hareket etmek
- Doğal ortamda bir yayla evinde ev sahibi ile geceleme.
- Bir köyde yöresel yemekler tatmak.
- 4-5 yıldızlı bir otelde açık büfe akşam yemeği almak ve konaklamak
- Yatla ülke kıyılarını dolaşmak
- Bütün gün havuzda veya plajda güneşlenmek ve yüzmek
- Spor amaçlı aktivitelere katılmak
- Yöresel mimariyi yansıtan otantik bir tesiste konaklamak
- Hiçbiri? Bunların dışında ise lütfen belirtiniz.....

9.Genellikle kaç günlük tatile çıkarsınız?

- 1-3 gün
- 4-7 gün
- 8-11 gün
- 12-15 gün
- 15 günden fazla

10. Eko turizm deyince aklınıza ne geliyor?

- Doğal hayatı yerinde görme aktif olarak katılma.
- Spor amaçlı aktiviteler (dağ, rafting, atla gezinti)
- Yöre halkı ile köy evinde konaklama
- Doğa ile bütünleşmiş konaklama tesisleri
- Doğaya yönelik dinlenme ve eğlence parkları

11. Türkiye'nin turizm arz kaynaklarını "Eko-Turizm" açısından değerlendirecek olsanız?

- Doğal çevreniz "Eko Turizm" için elverişli
- Türkiye'yi "Eko Turizm" açısından yeterince tanımıyorum.
- Doğal çevreye çok fazla zarar vermişsiniz.
- Konaklama işletmelerinizin mimari yapısı doğal çevre ile uyumlu değil.
- Doğaya yönelik daha fazla konaklama işletmesi yapmanız gerekiyor.
- Doğal parklar ve eğlence kompleksleri yapmanız gerekiyor.
- Turistik ürün gruplarını çeşitlendirmeniz (yat, yayla, dağ, mağara vb.) ve talep yaratmanız gerekiyor.

12. Kaldığınız tesise nasıl geldiniz?

- Seyahat acentası aracılığı ile
- Kendim rezervasyon yaptırdım.
- Şirketim tavsiye etti ve rezervasyon yaptırdı.
- Bir dostum tavsiye etti.
- İnternet aracılığı ile rezervasyon yaptırdım.

13. Türkiye’de ‘‘Eko Turizm’’ amaçlı bir aktiviteye katıldınız mı?

Evet;

- Gnbirlilik dağ veya yayla yürüyüşlerine
- Yat veya gnbirlilik tekne turuna.
- Gnbirlilik köy veya Pazar gezilerine
- Rafting veya su sporlarına
- Bunların dışında ise lütfen belirtiniz.....
- Hiçbir aktiviteye katılmadım.

14. Kaldığınız tesiste dikkatinizi en çok çeken, sizi cezbeden nedir?

- Doğa ile i içe bir yaşam kurulması.
- Tüm yiyeceklerin doğal ortamlarda yetiştirilmesi.
- Personelin güler yüzlülüğü ve konukseverliği.
- Paramın karşılığını aldığımı bilmem.
- Dinlendiğimi hissetmem.
- Aktivitelerin (deniz, kara, gece vb. animasyonların çeşitliliği beni eğlendiriyor.
- Hiçbiri

15. Türkiye’deki tatiliniz için ne kadar bir bütçe ayırdınız?

- 250 \$’dan az
- 251-500 \$
- 501-750 \$
- 751-1000 \$
- 1001 \$’dan fazla

16. Türkiye'de dikkatinizi en çok çeken şey nedir?

Havaalanında;

Konaklama işletmesinde;

Şehir merkezinde;

Yöre halkında;

Yöre halkında;

Konaklama işletmesi personelinde;

Alış-veriş anında;

Müze veya öğrenme yerlerinde;

Dear Guest,

This study was prepared by Mr.İbrahim Çetin From Balıkesir University Social Science and Institute Tourism (Master Graduate) for using thesis about tendencies of tourists to eco-tourism.

Thank you very much for your kind interest and help.

İbrahim ÇETİN

1.Age?

16-24 25-34 35-44 45-54 55 and elder

2.Education?

Secondary School College University Master Doctorate

3.Salary in a mounth?

Less than 500 \$

501 and 1000 \$

1001 and 2000 \$

2001 and 3000 \$

More than 3000 \$

4.Which knowledge has affected you when you decide to spend your holiday in Turkey?

From the visuel system that introduced to Turkey (Radio, TV, Video, Slayt)

Printed materials (Magazine, newspaper, and the other documents)

Internet

Relative and family, friend

From tour operators and travel agencies

Fairs

5. Which of the following items have been more effective in preferring Turkey? (Please put sign the degree at importance 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)

- Natural Meauties
- Social and culturel structure
- Historical an archeological values
- The benefit of travel package
- The conveniency of the tourism season
- The newless of hotel and motel etc.
- The quality of service an hospitality

6. Who do you usually go your on holiday with?

- Alone
- With friends
- With my wife
- With a group that know
- With my family

7. Could you say that tourism in Turkey has damaged the nature?

- Partly Very little To much No, not at all

8. What would make you happier at most in a country where you have gone?

- To be completely free
- Over night at a mountain house with the owners
- Taste local food in a willage
- Accommodate and have dinner in a five star hotel with open buffet
- Sail the coast in a yacht
- Sun bathing and swim in a pool or a beach all day long
- Be with the activities sports aimed
- Accommodate in an otantic place reflected the local architecture
- None, If any please

9. For how many days do you usually go on holiday?

- 1 and 3 days
- 4 and 7 days
- 8 and 11 days
- 12 and 15 days
- More than 15 days

10. What reminds you when Eco-Tourism is mentioned?

- To see the naturel life in its place, joining as actively
- The activities for sporting aims (Mountain, rafting and riding)
- Staying with the local people at the willage house
- The staying buildings which were connected to the nature.
- Having a rest of nature and amusing places:

11. What would you say for tourism sources of Turkey related to Eco-Tourism?

- Naturel environment is useful for Eco-Tourism
- I don't have information for Eco-Tourism of Turkey
- You have damaged a lot to the naturel environment
- The architectural structure of accommodation is not related to the naturel environment
- You should make more accommodation open to the nature
- You should make naturel parks and amusement complexes
- You should verify the touristic productions (Yachting, higlanding, mountain and caves and etc.)

12. How did you come this hotel?

- By a travel agency
- Self reserved
- My company suggested and did my reservation
- By an advice of a friend
- Through Internet

13. Have you ever joined into any activities related to Eco (Ecological) – Tourism?

Yes;

- Daily trekking
- Daily yacht and both tour
- Daily willage or shopping walking
- Rafting or other water sports
- If any, please;

14. What is the most charming thing in this hotel?

- To live in nature
- Growing all vegetables in a natural place
- Kind hospitality of the staff
- I wonder if the hotel has deserved my money
- I don't feel I have relaxed
- Activities (Sea, land, night etc.) have entertained me
- None

15. How much are you planning for a holiday in Turkey?

- Less than 250 \$
- Between 251-500\$
- Between 501-750\$
- Between 751-1000\$
- More than 1000 \$

16. What is the most interesting thing which effects you in Turkey?

- At the airport;
- Staying buildings;
- In city center;
- Local people;
- The staff of at the staying building;
- At the shopping moment;
- At the museum and ruin places;

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Bayer, Zekai. (1992), **Turizme Giriş, İşletme İktisadi Enstitüsü**. İstanbul: Yayın No:146
- Denizer, Dünder.(1992), **Turizm Pazarlaması**. Ankara, Yıldız Matbaacılık Sanayi.
- Hacıoğlu, Necdet. (1989), **Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü**. (Uludağ Üniversitesi Basımevi)
- Hacıoğlu, Necdet. (1991), **Turizm Pazarlaması**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 2.Baskı.
- Hacıoğlu, Necdet ve Ayhan Gökdeniz, (1998), **Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi**. Balıkesir
- Hall, C.M. (1994), **Eco Tourism in Australia, New Zealand and the south Pasific: Appropriate Tourism or a New Form of Ecological Imperialism? Eco Tourism a Sustainable Option**.
- **Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma**. ITO Yayın No: 1997, Temmuz, İstanbul: Mega Ajans.
- Kozak, Nazmi. (1996), Meryem Akoğlan, Metin Kozak, **Genel Turizm, İlkeler Kavramlar**. Ankara: Anatolia Yayıncılık.
- Olalı, Hasan ve Alp Timur, (1988), **Turizm Ekonomisi** İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık Şti.
- Olalı, Hasan. (1990), **Turizm Politikası ve Planlaması**. İstanbul: Yön Ajans.
- Oral, Saim. (1988), **Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım-Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi**. İzmir: İstiklal Matbaası.
- Özdemir, Mehmet. (1998), **Turizme Fiske Taşları**. Ankara.
- Özgüç, Nazmiye. (1998), **Turizm Coğrafyası, Özellikle Bölgeler**. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özkalp, Enver. (1985), **Sosyolojiye Giriş Dersleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

- T.C. Çevre Bakanlığı. (1997), **Türkiye Çevre Atlası**. Ankara.
- T.C.Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı (1989), 7.715 **Orman Genel Müdürlüğü Milli Parklar Kanunu**. Kabul Tarihi 9/8/1983.
- Toskay, Tunca. (1989), **Turizm Olayına Genel Yaklaşım**. İstanbul: Der Yayınları.
- Usta, Öcal. (1988), **Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım**. İstanbul: Sümbül Basımevi.

MAKALELER

- Bayer, Zekai. (1990), "Eco Tourism", **I.Ulusal Turizm Kongresi**, 16-18 Kasım, s.175.
- Buluç, Gülçin Tanur. (1997), "Turistik Ürün Pazarlama Politikası ve Planlaması ve Bir Pazarlama Stratejisi Olarak Turistik Ürün Çeşitlendirmesi", **Anatolia Dergisi**, sayı 1-2.
- Buttler, R.W. (1990), "Alternatif Turizm: İnandırıcı Bir Umut mu. Yoksa Truva Atı mı?" **Turizmde Seçme Makaleler**, 7, Eylül, İstanbul.
- Çevik, Filiz. (2000), "Türkiye'de Konaklama İşletmelerine Verilen Çam ve Plajlara Verilen Mavi Bayrak Ödüllerinin Sürdürülebilir Politikasının Sağlanmasındaki Etkiğinin Değerlendirilmesi". Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü, **I.Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Tebliğ Kitapçığı**, (İzmir).
- Demir, Cengiz. (1999), "Milli Parkların Dünyadaki ve Türkiye'deki Turizm Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme", **Turizm Seçme Makaleler**, sayı 33, Ekim, İstanbul.
- Demir, Tuncay. (1999), "Turizm ve Çevre Etkileşimi, 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları", **1.Uluslar arası Turizm Sempozyumu**, 16-17 Aralık, 1998, İstanbul: YTÜ Basım Yayım Merkezi.
- Doğaner, Suna. (1994), "Köyceğiz Dalyan Çevresinde Eko Turizm", **Türkiye Kalkınma Bankası, Turizm Yıllığı**.
- Eagles, Paul F.J. (1990), "Kanadalı Ekolojik Turistlerin Seyahat Motivasyonları", **Turizmde Seçme Makaleler**, İstanbul.

- Fritz. George. (1999). "Uluslar arası Antlaşmalar Çerçevesinde Sürdürülebilir Bir Turistik Gelişme Politikası, 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları", **1.Uluslar arası Turizm Sempozyumu**, 16-17 Aralık, 1998, İstanbul; YTÜ Basım Yayım Merkezi.
- Gökdeniz, Ayhan. (1994), "Dünya'daki (Özellikle Avrupa'daki) Yapısal Değişikliklerin Uluslararası Turizm Hareketlerine Yansıması ve Türkiye", Türkiye Kalkınma Bankası, **Turizm Yılığ**.
- Gönce, Günal. (1992), "Ülkemiz Turizm Pazarlama Stratejilerine Dinamizm Kazandırılması Sürecinde Alternatif Çözüm Önerileri", **III.Ulusal Turizm Kongresi**.
- Gürkan, İlhan. (1996), "Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri". **Anatolia Dergisi** Mart. Haziran, Sayı:1-2. Ankara.
- Höfels, Thomas. (1992), "Turizm ve Çevre Suçlusu ve Kurbanı Seyahat Endüstrisi Uzun Vadede Nasıl Başarılı Olur?", **Turizmde Seçme Makaleler**; 16, Özel Sayı, Turizm ve Çevre, Aralık.
- Hudman, Lloyd E. (1992), "Turizmin Rolü ve Çevre Sorunları ile Olası Etkilerine Yaklaşımı", **Turizm Seçme Makaleler**: 16, Özel Sayı: Turizm ve Çevre, Aralık.
- Ingram, C.Denise ve Durst Patrick B. (1990), "Doğaya Yönelik Tur Operatörleri: Gelişmekte Olan Ülkelere Seyahatler", **Turizmde Seçme Makaleler** 7, Eylül, İstanbul.
- Kuşluvan, Zeynep Aslan. (1999), "Eko Turizm Kavramına Yapısal Yaklaşım ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", **Turizmde Seçme Makaleler** 31, (İstanbul), Mart.
- Orams, Mark B. (1995), "Towards A More Desirable Form Of Eco Tourism", **Tourism Management** Vol.16, Number 1, February.
- Özdemir, Mehmet. (1993), "Turizmle İlgili Sosyal Yapı Araştırmalarında Metodoloji Denemesi", **Anatolia Dergisi**, Ankara.
- Rızaoğlu, Bahattin. (1997), "Yerel Toplumsal Duyarlılığın Bir Ölçüsü Olarak Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi", **Anatolia Dergisi**, Mart-Haziran, sayı:1-2, Ankara.

- Ruschman, Doris V.d. (1992), “Brezilya’da Ekolojik Turizm”, **Turizmde Seçme Makaleler**: 16, Özel Sayı: Turizm ve Çevre. Aralık, İstanbul.
- Tavmergen, İge Pınar ve Özdemir Pınar, (1999), “Çevre Korumasına Yönelik Turizm Uygulamaları: Yeşil Otelcilik, Doğa Koruma Turizm ve ISO 14000”. **Turizm Seçme Makaleler 33**, İstanbul.
- Us, Talat. (2000), “Çevre Yönetim Sistemi ve ISO 14000”, **Standart Dergisi**, sayı:462, Haziran.
- Ülker, İsmet. (1998), “Yıl Boyu Turizmin Yapılması ve Turizmin Çeşitlendirilmesinde Dağ ve Kıyı Turizmi ile Termal Turizmin Yeri”, T.C. Turizm Bakanlığı **1.Turizm Şurası**, Ankara.
- Ünal, Tankut. (1991), “Turizmin Gelişmesinde Çevrenin Önemi”, **Turizm ve Çevre Konferansı**, Temmuz.
- Wight, Pamela. (1995), “Ekolojik Turizm: Ahlak ya da Eko Satış”, **Turizmde Seçme Makaleler**, İstanbul.

TEZLER

- Avcıkurt, Cevdet. (1997), “Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türk Turizmi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DERGİLER

- Atlas Dergisi, (2000-2001).
- Paksoy, Fadile. (2000), **Skylife** Temmuz.
- **Travel World News, The Magazine for Destination Travel Specialists**, (2000).
- **TÜRSAB Dergisi**, Ekim 1993, sayı:123.
- **Voyager Seyahat Rehberi**, (2001).

DİĞER YAYINLAR

- **Sabah Gazetesi**, (2000), 29 Ekim.
- **Yalova Karaca Arboretumu Broşürü**.